

Марта Петришин
Галина Загайська

ПРАКТИКУМ З ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ

для студентів
природничих спеціальностей

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

М. Й. Петришин, Г. М. Загайська

ПРАКТИКУМ З ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ПРИРОДНИЧИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Навчальний посібник

Чернівці
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
2022

УДК 811.124 (075)
П-30

*Друкується згідно з рішенням Вченої ради філологічного факультету
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича*

Рецензенти:

Любімова О. В. – кандидатка філологічних наук, доцентка кафедри румунської та класичної філології Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича;

Назаренко О. Ю. – кандидатка філологічних наук, доцентка кафедри класичної філології Львівського національного університету імені Івана Франка.

Авторки:

Петришин Марта Йосипівна кандидатка філологічних наук, доцентка кафедри загального та германського мовознавства Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Загайська Галина Михайлівна кандидатка філологічних наук, доцентка кафедри румунської та класичної філології Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

П-30 **Петришин М. Й., Загайська Г. М.** Практикум з латинської мови для студентів природничих спеціальностей : навч. посібник. Чернівці : Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022. 152 с.

ISBN 978-966-423-744-1

Практикум укладено відповідно до освітньо-професійних програм підготовки бакалаврів за напрямками 091 Біологія, 014.05 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини), 101 Екологія. Навчальний посібник містить вправи і завдання, спрямовані на оволодіння уміннями і навичками читання, письма, граматичного аналізу і перекладу природничих термінів, вмінням грамотно вживати наукову природничу термінологію греко-латинського походження у фаховій комунікації. Видання доповнено латинсько-українським та українсько-латинським словниками, додатками.

ISBN 978-966-423-744-1

УДК 811.124(075)

© М. Й. Петришин, 2022

© Г. М. Загайська, 2022

© Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, 2022

ПЕРЕДМОВА

Курс «Латинська мова» є складовою частиною програми професійної підготовки фахівців у галузях біології, лабораторної діагностики, екології та охорони навколишнього середовища.

Метою вивчення латинської мови є практичне оволодіння сучасною природничою термінологією, отримання знань з елементарного курсу латинської граматики, необхідних для свідомого засвоєння і грамотного використання в професійній і науковій діяльності міжнародної біологічної і хімічної номенклатур, природничих термінів латинського та давньогрецького походження.

На вивчення курсу латинської мови відводиться 90 годин (3 кредити ЄКТС), з них – 30 годин практичних занять, 60 годин самостійної роботи. Вивчення латинської мови студентами природничих спеціальностей передбачає оволодіння правилами вимови голосних, дифтонгів, приголосних, буквосполучень; засвоєння основ нормативної граматики, синтаксису і словотвору латинської мови; розуміння принципів утворення уніомінальних, біноміальних, тріномінальних та складених назв рослин і тварин, правил позначення гібридів та культурних рослин, інформативного змісту латинських біологічних номенклатурних найменувань, значення уніфікованих кінцевих елементів; формування фахової термінологічної компетентності.

Тема: Історія розвитку латинської мови. Роль латинської мови у формуванні природничої термінології. Латинський алфавіт. Фонетика. Наголос

1. Прочитайте:

vena, arteria, aden, pes, stoma, ulna, nomen, manus, dens, norma, genu, gaster, sinus, pulpa, tuber, ovum, globus, fibra, fossa, lobus, pulmo, vas, tuba, ala, nervus, ren, antrum, bursa, ribes, vita, hepar, homo, pars, dorsum, septum, femur, brevis, arbor, beta, bulbus, prunus, rana, forma, sanus, albus, terra, avis, tilia, glans, flos, pinus, humus, flora, bacca, silva, os, herba, naphta, rima, ochra, rosa, hydra, capra, musca, faba, palma, planta, spica, lingua, forma, lac, ager, aēr, cicer, cornus, pyrus, zea, Zincum, radix, thymus, maior, olea, rubus, malus, caulis, caepa, helix, talpa, ramus, nux, gramen, coma, conus, melo, taxon, lupus, lepus, dulcis, niger, faba.

2. Прочитайте, поясніть правила вимови:

gangraena, hirundo, genus, gutta, humus, gemma, hiems, gallīna, biologia, humānus, habitus, hortus, grex, homologia, geranium, gramen, herbarium, audītus, oesophāgus, neurōsis, costae, venae, pleura, aloē, auris, auricūla, caecum, diploē, daucus, oedēma, olea, dyspnoē, caudālis, praeparātum, eupnoē, aponeurōsis, autonomīcus, foetus, haema, eucalyptus, neuroblastus, paraneurālis, membranāceus, causa, oecologia, neurōma, pectineus, pnoē, kalanchoē, amoeba, diaeta, aestīvus, crataegus, saepe, aurum, autumnus, aestas, laurus, Eurōpa, lagoena.

Māior, jugulāris, juglans, cilium, maiālis, crīnis, iliācus, inferior, jejūnum, iris, junctūra, jugūlum, jecur, juvenus, junctus, juvans, conjunctivus, Januarius, iuvēnis, index, iniectio, infans, insectum, iucundus, iam, Iulius, Iunius, Italia, ignōtus, Maius, papilio, incōla.

Cera, coelia, capsicum, caput, crassus, costa, musculū, scapūla, carōta, fractūra, cavum, collum, crista, cellūla, cutis, centrālis, corpus, canālis, clavicūla, cor, cuticūla, cystis, canīnus, calvaria, cauda, cilium, corōna, oculū, occiput, truncus, arcus, facies, centrum, cytus, cucūmis, caulis, cucurbīta, bacca, citrum, cerebrum, convallaria, cepūla, coturnix, cygnus, calx, crus, musculū, cilium, succus, tractus, cervix, cancer, coenobium, acacia, glucōsa, arnica, bacillus, species, crocus, crystallus, vacca, color, bacterium, cervus, formīca, cicāda, columba, canis, cranium, circūlus, secāle, cyaneus.

Sapiens, lepus, passer, rubus, flos, visus, pisum, nasus, spongiōsus, fissūra, organismus, basis, apex, fossa, piscis, pars, saccus, scapūla, venōsus, dexter, sinister, reflexus, calx, genēsis, vertex, anīsum, brassica, complexus, exemplar, tensor, extremitas, dorsālis, pes, basālis, sulcus, transversus, crus, cytoplasma, salvia, processus, tonsilla, plasma, satīvus, compositus, axis, zygomaticus, annexus, radix, coturnix, maxīmus, rumex, cortex, exītus, taraxācum, calyx, exemplum, larynx, triplex, oxydum, cervix, textus, appendix, nux, laxans, zoologia, zygōma, Zincum, zea, oryza, zygota, xanthocarpus, flexus, index, plexus, pteryx, reflexus, salpinx, flexīlis, frutex.

Aequālis, squama, liquor, quartus, quercus, aquīla, quadriflōrus, equus, qualītas, quantitas, quadricōrnus, suasor, suavis, consuetūdo, sanguis, unguis, lingūla, angūlus, anguis, anguilla, sanguisorba, lingua, quadrātus, sanguifer, quintus, obliquus, cingūlum, inguen, inguinālis, os triquetrum, pars squamōsa, quadrangūlus, quadriceps.

Ostium, mutatio, solutio, tīlia, bestia, deformatio, mixtio, tigris, tibia, tactīlis, substantia, sectio, radiatio, functio, abductio, articulatio, optīcus, conjugatio, palatīnus, excavatio, monticūlus, parodontium, acustīcus, protuberantia, retīna, vegetatio, spatium, tibia, fonticūlus, distantia.

Charta, chorda, chromosōma, chromaticus, echinocōccus, arachis, chelidōnium, chemia, colchicum, echinopānax, helichrysum, orchis, trachēa, brachium, stomachus, concha, echīnus, amphibia, hippophaë, ephedra, phosphōrus, phyton, phytobiolōgia, phytophysiologia, elephas, phoca, phalanx, mentha, helianthus, althaea, thermopsis, atmosphaera, thorax, rhombicus, rheum, rhythmus, catarrhus, chole, encephalon, pharynx, rhis, rhaphe, bronchus, chroma, thalamus, schisma, symphysis, thyroideus, oesophagus, arachnoideus, labyrinthus, arthron, concha, ethmoidālis, hypophysis, hypothalamus, ischiadicus, sphenoidālis, splachnologia, sphincter, sychondrōsis, trochanter.

3. Прочитайте, запам'ятайте назви частин людського тіла:

Caput (голова): cranium (череп), occiput (потилиця), vertex (склепіння), tempora (виски), frons (чоло), auris (вухо).

Facies (обличчя): oculus (око), supercilium (брова), palpebrae (повіки), bulbus oculi (очне яблуко), nasus (ніс), os (рот), labia (губи), lingua (язик), mentum (підборіддя), bucca (щока).

Collum (шия): larynx (гортань), pharynx (глотка), trachēa (дихальне горло), oesophagus (стравохід).

Truncus (тулуб): thorax (грудна клітка), dorsum (спина), columna vertebrālis (хребетний стовп), abdomen (живіт), pelvis (таз).

Membrum superius (верхня кінцівка): brachium (плече), cubitum (лікоть), antebrachium (передпліччя), manus (кисть, рука), digiti

manus (пальці кисті), pollex (великий палець), index (вказівний палець), digitus medius (середній палець), digitus anulāris (підмізний палець), digitus minimus (мізинець).

Membrum inferius (нижня кінцівка): femur (стегно), genu (коліно), crus (гомілка), pes (стопа, нога), planta (підшва), calx (п'ята), hallux (великий палець), digiti pedis (пальці стопи).

4. Прочитайте, запам'ятайте назви частин рослин:

bulbus – цибулина, cortex – кора, skіra, soma – крона, ovarium – зав'язь, bractea – приквіток, anthera – пиляк, flos – квітка, цвіт, folium – листок, ramus – гілка, fructus – плід, gemma – брунька, radix – корінь, rhizōma – кореневище, stigma – приймочка, bractea – приквіток, corolla – вінчик, inflorescentia – суцвіття, cotylēdon – сім'ядоля, racēmus – китиця, strobilus (conus) – шишка, tuber – бульба, caulis – стебло, alabastrum – бутон, corolla – вінчик, torus – квітколоже, pedunculus – квітконос, perianthum – оцвітина, petālum – пелюстка, stipūla – прилисток, pollen – пилок, semen – насіння, baccā – ягода, umbella – зонтик, putamen – кісточка, legūmen – стручок.

5. Напишіть латинськими буквами:

гемма, юніперус, філліум, коста, плянта, унгвіс, пульмо, квінкве, рен, лепус, тілія, базіс, екземпліум, ксантіум (грец.), ауріс, індекс, ос, кор, секале, кавум, коллюм, організмус, альбус, денс, фіброзус, хрома, зігома, рафе (грец.), холедохус, декстер, екстернус, аорта, манус, фруктус, лінгва, назус, кавітас, гляндуля, картіляго, спазмус, майор, аер, кукуміс, арвензіс, ксеноподіум, бестія, сангвісорба, сваеоленс, верміс, еквус, герба, роза.

6. Поставте та поясніть знак наголосу:

glandūla, Liliūm, muscūlus, Avēna, appendix, ventricūlus, complexus, vertebra, stomachus, fractūra, Plantāgo, umbrella, palpebra, arteria, insectum, amoeba, profundus, medulla, glutaeus, myocardium, Althaea, exemplar, cerebellum, externus, myologia, glutaeus, Salvia, papilla, reflexus, spinālis, nucleus, manubrium, cerebrum, alveolus, choledochus, ligamentum, rosūla, Verbēna, familia, Ciconia, Tilia, Primūla, Syringa, Alauda, Columba, Formīca, Giraffa, Gorilla, crystallus, Solānum, Trifolium, radius, Helianthus, Cupressus, Chelidonium, Argentum, Oxygenium, mycobacteria, Mammalia, Coturnix.

7. Прочитайте назви рослин і тварин, поясніть вимову:

Raphānus raphanistrum – редька дика, Anēthum graveolens – кріп пахучий, Phaseolus vulgāris – квасоля звичайна, Solānum

tuberōsum – картопля, Pisum formōsum – горох багаторічний, Equisētum arvense – хвощ польовий, Cerāsus fructicōsa – вишня куцова, Myosōtis palustris – незабудка болотна, Thymus serpyllum – чебрець повзучий, Mentha spicāta – м'ята колосиста, Crataegus ucrainica – глід український, Juglans regia – горіх грецький, Salix fragilis – верба ламка, Chenopodium album – лобода біла, Rhododendron luteum – рододендрон жовтий, Achillea micrantha – деревій дрібноквітковий, Linum squamulōsum – льон лускатий, Geranium sanguineum – герань криваво-червона, Sanguisorba officinalis – родовик лікарський, Apis mellifera – бджола медоносна, Hirundo rustica – ластівка сільська, Passer domesticus – горобець домашній, Lepus europaeus – заєць європейський, Ovis aries – вівця свійська, Ciconia nigra – лелека чорна, Rattus norvegicus – пацюк сирій, Falco peregrinus – сокіл сапсан, Alauda arvensis – жайворонок польовий, Parus maior – синиця велика, Erinaceus auritus – їжак вухатий, Capra hircus – коза домашня, Felis catus – кіт свійський, Ursus arctos – ведмідь бурий, Castor fiber – бобер річковий, Aquila rapax – орел степовий.

8. Випишіть слова з довгими (короткими) суфіксами:

mineralis, apicalis, silvaticus, frigidus, musculus, piperitus, formosus, cornutus, pilosus, muscularis, molaris, cornutus, liquidus, palatinus, fissura, malleolus, vulgaris, incisura, hepaticus, pelvinus, ramulus, cribrōsus, acusticus, sativus, fossula, fractura, spinosus, tuberosus, articularis, frigidus, frontalis, immaturus, gastricus, ventriculus, oblongatus, domesticus, clavicula, similis, foveola, ulnaris, arteriosus, lymphaticus.

9. Запам'ятайте грецькі префікси і корені з літерою «у»:

Префікси:

dys- – вказує на розлад функції: dystrophicus – дистрофічний;
hyper- – над, понад норму: hypermaturus – перезрілий;
hypo- – під, нижче: hypogaeus – підземний;
syn-, sym- – разом, з: symphysis – зрощення.

Корені:

chrys-, chryso- – золото: chryseus – золотистий;
cyclo- – круглий: cyclocarpus – круглоплідний;
cyrto-, cyrto- – кривий: cyrtophyllus – криволистий;
cyst- – міхур: cystospasmus – спазм сечового міхура;
cyto- – клітина: cytologia – вчення про будову, розвиток і функції клітин;

hydr- – вода: hydrometra – водомірка;
 hygro- – вологий: hygrophillus – вологолюбний;
 му-, муо- – м'яз: myologia – вчення про м'язи;
 мус- – гриб: musetophila – грибний комарик;
 оху- – кислий, гострий, сильний: oxugenium – кисень;
 phyll-, phyllus – листок: phylloideus – листоподібний;
 phys-, physio – природа: physiognosticus – природознавчий;
 phyto- – рослина: phytotomia – фітотомія, анатомія рослин;
 poly- – багато: polyphyllus – багатолістий;
 rhyncho- дзьоб: rhynchophyllus – дзьболистий.

10. З'ясуйте походження та значення термінів:

анатомія, біологія, зоологія, екологія, гістологія, фізіологія, морфологія.

11. Встановіть відповідність між латинським терміном та його тлумаченням українською мовою:

histologia	збірна група розділів біології, які вивчають структуру організмів або їхніх частин на рівні вище клітинного
botanica	розділ біології, що вивчає будову тканин живих організмів
oecologia	розділ біології, що вивчає живі клітини, їхні органоїди, будову, функціонування, процеси клітинного розмноження, старіння та смерті
cytologia	розділ біології, що вивчає рослини, гриби і водорості
anatomia	розділ біології, який досліджує взаємовідносини між біотичними та соціальними цілісностями та їхнім середовищем

12. Запам'ятайте основні розділи біології:

- **acarologia** – наука про кліщів, розділ зоології;
- **algologia** – наука про водорості, розділ ботаніки;
- **anatomia** – збірна група розділів біології, які вивчають структуру організмів або їхніх частин на рівні вище клітинного;

- **antropologia** – біологічна наука, що вивчає тілесну природу людини, її походження і подальший розвиток;
- **arachnologia** – наука про павукоподібних, розділ зоології;
- **bacteriologia** – розділ мікробіології, що вивчає будову, життя і властивості бактерій;
- **batrachologia** – наука про земноводних, розділ зоології;
- **biogeographia** – наука, що вивчає закономірності географічного поширення тварин і рослин та їхніх угруповувань, а також характер фауни і флори окремих територій;
- **biogeologia** – науковий напрям, який досліджує роль організмів в утворенні та розвитку земної кори;
- **biogeophysica** – галузь геофізики, яка досліджує фізичні процеси, пов'язані з життям, зокрема – вивчення закономірностей міграції радіоактивних ізотопів в природних біоценозах;
- **biogeochemia** – галузь геохімії, що вивчає геохімічні процеси, які відбуваються в біосфері за участю організмів, зокрема розглядає роль організмів у процесах міграції, розподілу, розсіяння і концентрації хімічних елементів у земній корі, виявляє геохімічні провінції;
- **biogeocoenologia** – наука, що вивчає будову та функціонування комплексів живої і неживої природи – біогеоценози та біогеосферу в цілому;
- **biometria** – сукупність методів математичного опрацювання даних, одержаних при вимірюванні тіла або окремих органів організмів;
- **biomechanica** – наука, котра вивчає на основі ідей та методів механіки властивості біологічних об'єктів;
- **bionica** – використання біологічних методів та структур для розробки інженерних рішень та технологічних методів;
- **biosemiotica** – наука, що досліджує властивості знаків та знакових систем (знакові процеси) в живих системах;
- **biospeleologia** – розділ біології, що займається вивченням організмів, що мешкають у печерах;
- **biophysica** – галузь науки, яка вивчає фізичні та фізико-хімічні явища зародження, формування, життєдіяльність, відтворення життя на всіх рівнях, починаючи з молекул, клітин, органів та тканин, закінчуючи організмами та біосфери в цілому;
- **biochemia** – наука про хімічний склад організмів та їхніх складових частин та про хімічні процеси, що протікають в організмах;
- **biocoenologia** – розділ екології, що вивчає біоценози, їх виникнення, походження й розвиток, будову й розподіл в просторі

й часі, взаємовідношення з довкіллям та між собою як самих біоценозів, так і їхніх окремих компонентів;

- **botanica** – розділ біології, що вивчає рослини, гриби і водорості;
- **bryologia** – наука, що вивчає мохоподібні (мохи та печіночники);
- **valeologia** – науково-навчальна дисципліна, що займається вивченням формування та збереження здоров'я;

- **virusologia** – галузь науки, яка вивчає властивості вірусів людини, тварин, рослин, бактерій, грибів;

- **helmintologia** – наука, яка вивчає гельмінтів (паразитуючих червів), хвороби, які вони викликають та міри боротьби з ними, розділ зоології;

- **genetica** – це наука про гени, спадковість та варіативність організмів;

- **gerontologia** – наука, що вивчає закономірності старіння живих істот;

- **herpentologia** – наука, що вивчає плазунів, розділ зоології;

- **hydrobiologia** – комплексна біологічна наука, яка вивчає населення гідросфери;

- **histologia** – розділ біології, що вивчає будову тканин живих організмів;

- **glycobiologia** – розділ біології, що вивчає хімічний та біохімічний склад, а також інші аспекти вуглеводів і вуглеводних сполук (особливо глікопротеїнів);

- **dendrologia** – розділ ботаніки, що вивчає деревні рослини (дерева, чагарники);

- **oecologia** – один з розділів біології, який досліджує взаємовідносини між біотичними та соціальними цілісностями та їхнім середовищем;

- **embriologia** – розділ біології розвитку (онтогенезу), що вивчає ембріональний період онтогенезу, тобто ембріони різних видів тварин, їхню анатомію й фізіологію, закономірності їхнього росту, розвитку і дозрівання, патології та аномалії ембріонів;

- **endocrinologia** – наука про будову та функції залоз внутрішньої секреції (ендокринних залоз); про речовини, що ними виробляються (гормони) та їхню дію на організм людини (або тварини);

- **entomologia** – наукова дисципліна, що вивчає комах. Інколи це означення набуває ширшого змісту і включає в себе також вивчення інших наземних членистоногих, таких як павуки, скорпіони та кліщі;

- **ethologia** – польова дисципліна зоології, що вивчає поведінку тварин;

- **zoologia** – біологічна дисципліна, що вивчає тварин та їхні взаємозв'язки з довкіллям;

- **imunologia** – галузь біомедичних наук, що покриває вивчення всіх аспектів імунної системи всіх організмів;
- **ichthyologia** – наука про риб, розділ зоології;
- **carcinologia** – наука, що вивчає ракоподібних, розділ зоології;
- **biologia cellularis** – розділ біології, що вивчає структурно-функціональну організацію прокаріотичних та еукаріотичних клітин;
- **xenobiologia** – наука про форми життя позаземного походження;
- **lichenologia** – наука, яка досліджує лишайники як особливу групу комплексних організмів, тіла яких складаються з гриба та водорості, але мають свої тільки для них характерні структурні та функціональні властивості;
- **malacologia** – наука, що вивчає молосків, розділ зоології;
- **mycologia** – наука, яка досліджує гриби як особливу групу організмів, що становлять самостійне царство живої природи;
- **microbiologia** – розділ біології, що займається вивченням мікроорганізмів, головним чином вірусів, бактерій, грибків, одноклітинних водоростей і найпростіших;
- **biologia moleculāris** – галузь науки, яка вивчає біологічні процеси на рівні біополімерів – нуклеїнових кислот і білків та їхніх надмолекулярних структур;
- **morphologia** – форма та структура організму;
- **neurobiologia** – наука, що вивчає будову, функціонування, розвиток, генетику, біохімію, фізіологію, і патологію нервової системи;
- **ornithologia** – наука про птахів, один з розділів зоології;
- **osteologia** – наука, яка вивчає будову та функції кісток, а також пов'язаних з ними структур;
- **palaeobotanica** – досліджує викопні рослини та їхній розвиток протягом усіх геологічних часів;
- **palaeozoologia** – досліджує викопних тварин та їхній розвиток протягом усіх геологічних часів;
- **palaeontologia** – наука, яка вивчає вимерлі організми, намагається реконструювати по знайдених останках їхній зовнішній вигляд;
- **parasitologia** – наука, що вивчає паразитичні організми та боротьбу з ними, розділ зоології;
- **protozoologia** – наука, що вивчає одноклітинних, розділ зоології;
- **pteridologia** – наука про папоротеподібні;
- **radiobiologia** – наука, що вивчає вплив радіоактивних речовин на організми;
- **systematica** – наука про різноманіття живих організмів, завданням якої є опис і упорядкування різноманітних існуючих і вимерлих видів, їхній розподіл;

- **teratologia** – наука про природжені аномалії організмів;
- **toxicologia** – наука, що вивчає отруйні, токсичні та шкідливі речовини, потенційну небезпеку для їхнього впливу на організми та екосистеми;
- **physiologia** – наука, що вивчає органи, системи органів та життєві функції всього організму;
- **phylogenetica** – область біологічної систематики, що займається ідентифікацією і проясненням еволюційних взаємин серед різних видів життя на Землі, як сучасних, так і вимерлих;
- **coenologia** – наука, що вивчає біоценози;
- **cytologia** – розділ біології, що вивчає живі клітини, їхні органоїди, будову, функціонування, процеси клітинного розмноження, старіння та смерті.

REPETITORIUM

1. Класичний латинський алфавіт складається з:
 - a) 28 літер;
 - b) 24 літер;
 - c) 27 літер;
 - d) 32 літер.
2. Буквосполучення *ti* вимовляємо як [ці] у слові:
 - a) combustio;
 - b) ostium;
 - c) functio;
 - d) mixtio.
3. Вкажіть рядок, в якому в усіх словах літеру *s* читаємо як звук [с]
 - a) dosis, nasus, sanitas;
 - b) structura, processus, febris;
 - c) sanus, capsula, nasus;
 - d) crista, corpus, visus.
4. Вкажіть рядок, в якому усі слова грецького походження:
 - a) calcaria, oleum, lingua;
 - b) chole, Althaea, rhaps;
 - c) folium, Chelidonium, thorax;
 - d) Chamomilla, cor, Rheum.
5. Вкажіть рядок, в якому в усіх словах наголошений другий склад від кінця слова:
 - a) extractum, palpebra, silvaticus;
 - b) reflexus, Delphīnus, Crataegus;

- c) myologia, amoeba, occiput;
d) cucūmis, palpebra, latifolius.

PROVERBIA LATINA

Alma mater	Мати-годувальниця
Non est doctrina sine lingua Latina	Немає науки без латинської мови
Repetitio est mater studiorum	Повторення – це мати навчання
Natura est semper invicta	Природа завжди непереможна

Тема: Іменник. Загальна характеристика. Неузгоджене означення

1. Визначте відміну та основу іменників:

arteria, ae, f; genu, us, n; gemma, ae, f; cor, cordis, n; sensus, us, m; nervus, i, m; os, ossis, n; ager, agri, m; musculus, i, m; cerasus, i, f; capsula, ae, f; corpus, oris, n; folium, ii, n; series, ei, f; caulis, is, m; fructus, us, m; alveus, i, m; ductus, us, m; flos, floris, m; brachium, ii, n; articulatio, onis, f; manus, us, f; margo, inis, m; facies, ei, f; cornu, us, n, arcus, us, m; auris, is, f; quercus, us, f; cartilago, inis, f; larynx, laryngis, m; species, ei, f.

2. Утворіть Gen. sing., Nom. і Gen. plur. від іменників:

flos, floris, m; beta, ae, f; nervus, i, m; ramus, i, m; vertebra, ae, f; animal, alis, n; betula, ae, f; os, ossis, n; homo, inis, m; scapula, ae, f; facies, ei, f; folium, ii, n; arcus, us, m; plica, ae, f; oculus, i, m; frutex, icis, m; gemma, ae, f; arbor, oris, f; corolla, ae, f; cranium, ii, n; planta, ae, f; corpus, oris, n; genu, us, n; musculus, i, m; spica, ae, f; fungus, i, m.

3. Додайте пропущені відмінкові закінчення:

fung... – гриби; gemm... – бруньок; fruct... – плодів; foli... – листя (Nom. Pl.); flor... – квіти; frutic... – куща; spec... – види; animal... – тварини (Nom. Pl.); herb... – трави; bass... – ягід; insect... – комахи (Nom. Pl.); aven... – вівса; mal... – яблуни (Gen. Sing.); oler... – овочі; caul... – стеблa; corpor... – тілa; arbor... – дeрева; radic... – корені; muscul... – м'язи; lup... – вовка; com... – крони; gener... – види; capit... – голів; petal... – пелюстки; caul... – стeблa; inflorescenti... – суцвіть .

4. Перекладіть терміни українською мовою:

bulbus oculi, dorsum nasi, apex nasi, caput animalis, digiti pedis, corpus vertebrae, folia Menthae, lamina arcus vertebrae, crista capitis costae, crista colli costae, angulus costae, gemmae Pini, manubrium sterni, angulus sterni, lamina foliorum, corpus sterni, corpus maxillae, angulus mandibulae, baccae Viburni, calyces florum, articulatio genus, musculi colli, musculi dorsi, musculi abdominis, conus Alni, cavum oris, folia Violae, fructus citri, lana caprae, scapula vaccae, forma cellululae, caput animalis, forma folii, flores Centaureae, forma gemmae, petala floris, gemmae Betulae, frutices Juniperi, folium plantae, rizhoma

Valerianae, alabastrum Rosae, animalia silvārum, flora Ucrainae, coma arboris, herbae pratōrum.

5. Перекладіть терміни латинською мовою:

головка ребра, кореневище рослини, тіло ребра, голова птаха, форма клітини, клітини рослин, трава шавлії, трави і рослини, кора дуба, бруньки берези, реберна дуга (дуга ребер), спинка язика, корінь і кореневище, тіло язика, листки рослин, тіло хребця, око вовка, комахи, дуга аорти, верхівка легені, м'язи живота, основа черепа, частини тіла, довжина клітини, квіти ромашки, форма листка, крони дерев, кущ бузку, пелюстки квітів, колос пшениці.

6. З'ясуйте походження та значення термінів:

геоботаніка, зоогеографія, цитологія, флора, фауна, палеоботаніка.

7. Встановіть відповідність між латинським терміном та його тлумаченням українською мовою:

biospeleologia	розділ ботаніки, що вивчає деревні рослини (дерева, чагарники)
palaeontologia	наука про водорості
osteologia	розділ біології, що займається вивченням організмів, що мешкають у печерах
algologia	наука, яка вивчає будову та функції кісток, а також пов'язаних з ними структур
dendrologia	наука, яка вивчає вимерлі організми, намагається реконструювати по знайдених останках їхній зовнішній вигляд

8. Запам'ятайте латинські терміни:

achenium, i n – сім'янка
acus, us f – голка, хвоя
alabastrum, i n – бутон
animal, is n – тварина

legūmen, ĩnis n – біб (тип плода)
nux, nucis f – горіх (тип плода)
olus, eris n – овоч
ovarium, i n – зав'язь

anthēra, ae f – пиляк
arbor, oris f – дерево
bacca, ae f – ягода
bractea, ae f – приквіток
caulis, is m – стебло
coma, ae f – крона
conus, i m – шишка
cormus, i m – пагін
corolla, ae f – вінчик
cortex, icis m – кора
cotylēdon, ōnis f – сім'ядоля
flos, floris m – квітка
folium, i n – листок
frutex, icis m – кущ
gemma, ae f – брунька
gramen, inis n – злак
granum, i n – зерно
herba, ae f – трава
hybrīda, ae f – гібрид
inflorescentia, ae f – суцвіття

panicūla, ae f – волоть
pedunculū, i m – квітконос
perianthum, i n – оцвітина
petālum, i n – пелюстка
petiōlus, i m – черешок
planta, ae f – рослина
pollen, inis n – пилок
putāmen, inis n – кісточка
racēmus, i m – китиця
radix, icis f – корінь
ramus, i m – гілка
rhizōma, ātis n – кореневище
semen, inis n – насіння
spica, ae f – колос
stipūla, ae f – прилисток
torus, i m – квітколоже
truncus, i m – стовбур
tuber, ěris n – бульба
umbella, ae f – зонтик
vegetatio, ōnis f – рослинність

REPETITORIUM

1. Вкажіть правильну послідовність відмінків:

- genetivus, dativus, accusativus;
- nominativus, ablativus, genetivus;
- nominativus, ablativus, dativus;
- dativus, accusativus, nominativus.

2. Вкажіть іменник, що належить до третьої відміни:

- manus, us, f;
- regio, onis, f;
- costa, ae, f;
- species, ei, f.

3. Іменник *series, ei, f* належить до:

- першої відміни;
- п'ятої відміни;
- четвертої відміни;
- другої відміни.

4. Вкажіть закінчення іменника *hortus, i, m* у Nom. Plur.:

- i;
- a;

c) -es;

d) -ae.

5. Вкажіть закінчення іменника *planta, ae, f* у Gen. Plur.:

a) -ārum;

b) -ōrum;

c) -uum;

d) -um.

PROVERBIA LATINA

Terra incognita	Невідома земля
Tabula rasa	Чиста дошка
Persona grata	Бажана особа
Persona non grata	Небажана особа

Тема: Прикметник. Загальна характеристика. Узгоджене означення

1. Поділіть прикметники на групи:

sinister, tra, trum; occipitālis, e; laterālis, e; niger, gra, grum; coronarius, a, um; vulgāris, e; satīvus, a, um; officinālis, e; profundus, a, um; campester, tris, tre; spinōsus, a, um; externus, a, um; flavus, a, um; communis, e; dexter, tra, trum; vernālis, e; saluber, bris, bre; rectus, a, um; albus, a, um; simplex, icis.

2. Визначте рід іменника за закінченням прикметника:

cortex albus; flos ruber; species nova; humus nigra; caulis altus; Passer domesticus; fructus maturus; radix amara; genus novum; lacus silvester; Nasturtium silvestre; petalum album; cornu longum; manus sinistra; musculus latus; exemplar rarum; truncus altus; taxon novum; capsula parva.

3. Утворіть форми Gen. Sing., Nom. Plur. і Gen. Plur, перекладіть словосполучення українською мовою:

planta campestris, nucleus niger, Viola tricolor, pedunculus crassus, racemus magnus, gemma conica, flos ruber, pars laterālis, fructus dulcis, species nova, folium parvum, spica magna, rhizoma repens, color viridīs, flos parvus, pilus longus, vena sinistra, petālum pulchrum, Alnus rubra, planta paludōsa, cortex durus, folium oblongum.

4. Узгодьте прикметники *sativus, a, um i vulgaris, e* з іменниками, допишіть пропущені закінчення:

Hordeum (n) sativ..., Cucumis (m) sativ..., Petroselinum (n) sativ..., Castanea (f) sativ..., Allium (n) sativ..., Crocus (m) sativ..., Origanum (n) vulgar..., Triticum (n) vulgar..., Beta (f) vulgar....

5. Узгодьте прикметник з іменником, перекладіть словосполучення:

herba, ae, f (siccus, a, um); planta, ae, f (paludosus, a, um); petalum, i, n (ruber, bra, brum); periodus, i, f (longus, a, um); caput, itis, n (magnus, a, um); ala, ae, f (dexter, tra, trum); fructus, us, m (dulcis, e); planta, ae f (silvester, tris, tre); Trifolium, ii, n (arvensis, e); species, ei, f (novus, a, um).

6. Узгодьте прикметник з іменником, перекладіть словосполучення:

польова (трава, квітка); стебло (тонке, звивисте); дзьоб (великий, довгий); медоносна (рослина, квітка); червона (пелюстка, ягода); спіла (цибулина, ягода); високе (стебло, дерево).

7. Перекладіть словосполучення латинською мовою:

отвір (великий, круглий, венозний); рослина (польова, лісова, степова); поверхня (спинна, внутрішня, носова, зовнішня); конюшина (польова, гірська, золотиста); край (передній, задній); горох (посівний, низький); канал (зоровий, центральний, крижовий, сонний); глід (східний, криваво-червоний); речовина (чорна, сіра, губчаста).

8. До кожної групи слів доберіть відповідне означення, перекладіть терміни:

fructus, facies, tuberculum (dulcis, maius, glutaea); species, musculus, folium (caulinum, rectum, ignota); truncus, planta, foramen (campestris, frontale, sympaticus); margo, cornu, linea (transversa, externus, posterius); digitus, pars, cavum (proprium, recta, minimus).

10. Визначте за словниковою формою рід іменника, додайте відповідне закінчення прикметника:

musculus long...; folium magn...; corolla purple...; facies intern...; herba sicc...; animal domestic...; caulis alt...; ligamentum transvers...; facies extern...; flos flav....

11. Перекладіть українською мовою:

substantia spongiōsa, planta paludōsa, labium superius, alae maiores, regio paludōsa, gemma acūta, membrum superius, fructus matūri, cornu maius, herba sicca, skelēton membri superiōris, flores rubri, cortex durus, Fraxinus rubra, mures rustīci, truncus altus et firmus, frutex altus ramōsus, plantae aquatīcae, radīces siccae, caules crassi, legumīna pilosa, Elephantes africāni, nervi transversi, aves parvae, corpora rotunda, cellulae longae, oculus dexter, rami magni, Hordeum vulgare, planta caucasica, semina Secālis cornūti, petala alba, folia longa, lata et crassa, Populus nigra, coenobia magna, spica magna et lata, planta annua, folia petiolata, rhizomata communicativa, Hordeum sativum, Passer domesticus, ligamenta lata, musculi transversi, rami longi, petalum parvum violaceum, pili longi flexuosi, petioles longus, Ursus americanus, nucleus ruber.

12. Перекладіть словосполучення латинською мовою:

товсте кореневище, передня поверхня, широкі листки, просте стебло, кульбаба лікарська, багаторічні рослини, зоровий нерв, короткі джгутики, низька крона, круглі зав'язі, листки подорожника великого, зовнішній вигляд плодів, нові види, гостра верхівка, однорічні трави, горох польовий, люпин білий, чапля сіра, білі вінчики, жовтий зонтик, стиглий колос.

13. З'ясуйте походження та значення термінів:

біоценологія, геліофіти, гідрофіти, епіфіти, мезофіти.

14. Встановіть відповідність між латинським терміном та його тлумаченням українською мовою:

chrys-, chryso-	рослина
phys-, physio	вологий
phyto-	листок
phyll-, phyllus	гриб
hygro-	золото
mys-	природа
poly-	багато

15. Встановіть відповідність між латинським терміном та його тлумаченням українською мовою:

gemma	вісь пагона, що складається з вузлів та міжвузлів і росте за рахунок верхівкового та вставного росту
petalum	суцвіття, схоже на китицю, але з сидячими квітками. Для цього типу суцвіття характерна подовжена головна вісь, на якій розташовані сидячі одиничні квітки або колоски з декількох квіток.

spica	видозмінений пагін, функціями якого є накопичення поживних речовин і вегетативне розмноження
tuber	зачатковий пагін із дуже вкороченими зближеними міжвузлями, захищений криючими лусками
caulis	внутрішній листок оцвітини у квітці покритонасінних рослин

16. Запам'ятайте латинські прикметники:

annuus, a, um – однорічний
 aureus, a, um – золотистий
 baccatus, a, um – ягідний
 brevis, e – короткий
 bulbosus, a, um – бульбистий
 caesius, a, um – сизий
 campester, tris, tre – польовий
 cinereus, a, um – попелястий
 densus, a, um – густий, рясний
 domesticus, a, um – домашній
 durus, a, um – твердий
 esculentus, a, um – їстівний
 excelsus, a, um – високий
 acutus, a, um – гострий
 aestivālis, e – літній
 albus, a, um – білий
 altus, a, um – високий
 flavus, a, um – жовтий
 formosus, a, um – красивий
 fruticosus, a, um – кущовий
 glaucus, a, um – сизий
 gramineus, a, um – злаковий
 herbaceus, a, um – трав'янистий
 hirsutus, a, um – шорсткий
 hybridus, a, um – гібридний
 incānus, a, um – сірий
 latus, a, um – широкий
 longus, a, um – довгий
 lucidus, a, um – блискучий

luteus, a, um – жовтий
 maculatus, a, um – плямистий
 magnus, a, um – великий
 maiālis, e – травневий
 montanus, a, um – гірський
 niger, gra, grum – чорний
 nudus, a, um – голий
 obscurus, a, um – темний
 odoratus, a, um – запашний
 oleraceus, a, um – городній
 orientālis, e – східний
 paluster, tris, tre – болотяний
 par, paris – рівний
 pilosus, a, um – волосистий
 pratensis, e – луговий
 rapax, acis – хижий
 repens, ntis – повзучий
 ruber, bra, brum – червоний
 sativus, a, um – посівний
 silvaticus, a, um – лісовий
 silvester, tris, tre – лісовий
 simplex, ĩcis – простий
 spicatus, a, um – колосистий
 spinosus, a, um – колючий
 stepposus, a, um – степовий
 terrester, tris, tre – наземний
 tuberosus, a, um – бульбистий
 vernālis, e – весняний
 vulgāris, e – звичайний

REPETITORIUM

- 1. Вкажіть прикметник, що належить до першої групи:**
 - a) brevis, e;
 - b) parvus, a, um;
 - c) acer, acris, acre;
 - d) sapiens, entis.
- 2. Вкажіть, до якої групи належить прикметник *vernalis, e*:**
 - a) займенникові прикметники;
 - b) прикметники першої – другої відмін;
 - c) прикметники третьої відміни з трьома закінченнями;
 - d) прикметники третьої відміни з двома закінченнями.
- 3. Вкажіть правильний переклад терміна однорічні рослини:**
 - a) planta annua;
 - b) plantae annuae;
 - c) plantam annuam;
 - d) plantarum annuarum.
- 4. Узгодьте прикметник *albus, a, um* з іменником *flos, floris, m*:**
 - a) flos album;
 - b) flos alba;
 - c) flos albus;
 - d) flos albae.
- 5. Вкажіть правильний переклад терміна *широкі м'язи*:**
 - a) musculus latus;
 - b) musculi lati;
 - c) musculus lata;
 - d) musculus latum.

PROVERBIA LATINA

Circulus vitiosus	Зачароване коло
Carum, quod rarum	Любе те, що рідкісне
Per aspera ad astra	Через терни до зірок

Тема: Дієслово. Словникова форма. Дієвідміни. Теперішній час. Наказовий спосіб

1. Перепишіть дієслова, визначте основу та дієвідміну:

signāre, agĕre, mutāre, nutrīre, dividĕre, sedĕre, munīre, formāre, descendĕre, tegĕre, habĕre, servāre, dignoscĕre.

2. Утворіть третю особу однини і множини теперішнього часу дійсного способу активного і пасивного стану:

formāre, dignoscĕre, audīre, miscĕre, cognoscĕre, servāre, determināre, describere, conservāre, vestīre, tegĕre, munīre, natāre, patĕre, gerĕre, fructificāre, florĕre, finīre, crescĕre, emittĕre, ornāre.

3. Перекладіть дієслівнв форми українською мовою:

legimus, legit, legīte, legĕre; florĕre, floret, florent, florētis; describunt, describo, describit, describe; sciunt, scio, scit, scimus; spirātis, spirat, spirant, spirāre; nutrit, nutriunt, nutrio, nutrītis, nutrīte; tegīmus, tegit, tegunt, tego, tegis; fructificat, fructificant, fructificāmus, fructificas, fructifico.

4. Перекладіть дієслова, вкажіть дієвідміну, особу, число:

formant, tegit, signas, nutrit, praeparāmus, sentit, repetītis, studes, nominātis.

5. Утворіть третю особу однини і множини обох станів:

nomināre, tegĕre, sumĕre, sanāre, habĕre, miscĕre, sentīre, recipĕre.

6. Перекладіть українською мовою:

Bene laboras. Laborāte. Bene discĕre debētis. Semper bene laborāmus. Describīte. Cogitat, ergo est. Dum spiras, speras. Nolite errāre. Audi, quod dicunt. Da. Date. Misce. Monstra. Monstrāte. Dum vivis, laborāre debes.

7. З'ясуйте походження та значення термінів:

транспірація, регенерація, рецептор, аглютинація, акумуляція, мутація.

8. Встановіть відповідність між латинським терміноелементом та його тлумаченням українською мовою:

myo-	розлад функції
rhyncho-	вище норми
hyper-	клітина
cyto-	кислий
hydr-	м'яз
oxy-	вода
dys-	дзьоб

9. Встановіть відповідність між латинським терміном та його тлумаченням українською мовою:

bulbus	просте суцвіття, у якого на видовженій головній осі сидять окремі квітки на квітконіжках приблизно однакової довжини
folium	група квіток, розміщених на квітконосі у певному порядку
stipula	частина пагона, латеральний вегетативний орган рослини, що виконує функції фотосинтезу, газообміну і транспірації
inflorescentia	спеціалізований видозмінений укорочений підземний, іноді надземний пагін, який служить для запасання поживних речовин, води, перенесення несприятливих періодів року і для вегетативного розмноження
racemus	листоподібний паросток, що міститься біля основи листка

9. Встановіть відповідність між латинським терміном та його тлумаченням українською мовою:

abduco, duxi, ductum, ěre –
відводити

alo, alui, alitum, ěre – годувати

communĭco, āvi, ātum, āre –
з'єднувати

conservo, āvi, ātum, āre – зберігати

aresco, arui, – ěre – сохнути,
всихати
ascendo, ndi, nsum, ěre –
підніматись
audio, īvi, ītum, īre – слухати
capto, āvi, ātum, āre – ловити,
захоплювати
describo, descripsi, descriptum,
ere – описувати
devoro, āvi, ātum, āre – ковтати,
пожирати
differo, distuli, dilatam, differe –
різнитися
dignosco, gnovi, gnotum, ěre –
пізнавати, відрізняти
distinguo, stinxi, stinctum, ěre –
розділяти, відрізняти
divīdo, visi, visum, ěre – розділяти
do, dedi, datum, āre – давати
floreo, ui, –, ěre – цвісти, квітнути
fructifico, āvi, ātum, āre –
плодоносити
gemmo, āvi, ātum, āre – випускати
бруньки, блистити
geněro, āvi, ātum, āre – родити,
утворювати
habito, āvi, ātum, āre – жити
habeo, habui, habitum, ěre – мати
incolo, colui, cultum, ěre – жити,
населяти

corrigo, rexi, rectum, ěre –
виправляти
cresco, crevi, cretum, ěre – рости
deformo, āvi, ātum, āre –
спотворювати, перекривати
descendo, ndi, nsum, ěre –
спускатись
lego, legi, lectum, ěre – читати,
збирати
muto, āvi, ātum, āre – змінювати
nomino, āvi, ātum, āre – називати
nutrio, īvi, ītum, īre – годувати
observo, āvi, ātum, āre –
спостерігати
perforo, āvi, ātum, āre –
проникати, проривати
rapio, ruī, rtum, ěre – ловити,
хапати
reccurro, curri, cursum, ěre –
повертатись назад
reperio, reperi, repertum, īre –
знаходити, відкривати
sentio, sensi, sensum, īre –
відчувати
sum, fui, –, esse – бути
tego, texi, tectum, ěre – покривати
transverto, verti, versum, ěre –
повертати
video, vidi, visum, ěre – бачити
vivo, vixi, victum, ere – жити
volo, āvi, ātum, āre – літати

REPETITORIUM

1. Дієвідміну в латинській мові визначаємо за:

- а) основою супіна;
- б) кінцевим звуком основи інфекта;
- в) закінченням основи перфекта;
- г) формою першої особи однини.

2. Основу інфекта дієслів першої, другої та четвертої дієвідмін визначаємо шляхом відкидання від форми *infinitivus praesentis activi* закінчення:

- a) –īre;
- b) –āre;
- c) –re;
- d) –ĕre.

3. Дієслово *nutrīre* належить до:

- a) першої дієвідміни;
- b) третьої дієвідміни;
- c) четвертої дієвідміни;
- d) другої дієвідміни.

4. Форму дієслова *describīmus* перекладаємо:

- a) ми описуємо;
- b) ти описуєш;
- c) ви описуєте;
- d) вони описують.

5. Вкажіть дієслово у першій особі множини теперішнього часу дійсного способу активного стану:

- a) punīmus;
- b) credis;
- c) valētis;
- d) condemnat.

PROVERBIA LATINA

Festina lente	Спіши поволі
Vivĕre est cogitāre	Жити – це мислити
Vivĕre est militāre	Жити – це боротися

Тема: Перша відміна іменників. Латино-грецькі дублети іменників першої відміни. Назви родин рослин і тварин

1. Запишіть відмінювання словосполучень:

cellūla longa – довга клітина, rima recta – пряма щілина, vena cava sinistra – ліва порожниста вена, gemma conica – конічна брунька.

2. Утворіть форми Nom. Plur та Gen. Plur від таких словосполучень:

cellūla longa – довга клітина, gemma conica – конічна брунька, lamīna magna – пластинка велика, substantia compacta – щільна речовина, vertebra thoracica – грудний хребець, planta annua – однорічна рослина, bacca matūra – дозріла ягода.

3. Перекладіть українською мовою:

columna vertebrarum, lana caprae, cellūla recta, arteria coronaria dextra, spina scapulae, tela nervosa, gemmae Betulae, costae verae, caput costae, collum costae, corpus costae, tuberculum costae, angulus costae, tunica mucosa linguae, apex linguae, bulbus plantae, lamina glabra, plantae fossarum, flora antiqua, forma gemmae, plantarum et herbarum, in steppa, in silvis Asiae et Africae, cum structura composita, plantae silvarum, forma alarum, forma cellululae, sub terram, in aqua, scapula vaccae, lamina costae, membrane cellululae, inter cellululas, cum baccis.

4. Перекладіть речення українською мовою:

- a) Lingua Latina in doctrina necessaria est.
- b) Forma cellulorum varia est. Cellulae longae, latae, magnae, parvae sunt.
- c) Sunt costae verae et spuriae. Costa octava, nona, decima, undecima et duodecima sunt costae spuriae. Costa prima, secunda et cetera costae verae sunt. Substantia costarum verarum et costarum spuriarum dura est.
- d) In scapula spina scapulae, fossa supraspinata, fossa infraspinata sunt.
- e) In calvaria multae suturae sunt. Interdum suturam lingua Graeca raphen nominamus.
- f) Rosa et Viola plantae sunt. Avena sativa est planta annua. Convallaria planta medicata est. Convallaria et Chamomilla plantae medicatae sunt.

5. Перекладіть латинською мовою:

хребетний стовп (стовп хребців); форма клітини; ягода суниці; вінчик рослини; форма клітин; широка пластинка; довге ребро; у лісах України; несправжні ребра; однорічна рослина; однорічні рослини; форма ягоди; форма ягід; бруньки липи; будова клітини; оболонка клітини; оболонка клітин; велика пляма; великі плями; великий стручок; великі стручки; форма стручка; бруньки берези; крило голуба, суцвіття грушанки, історія флори України, стручок суріпки, колонія чапель, крило голуба.

6. Визначте форму видових епітетів, виконайте аналіз біноміальних термінів:

- a) *Talpa europaea* – кріт європейський,
- b) *Pica pica* – сорока звичайна,
- c) *Felis catus* – кіт свійський,
- d) *Vannēsa urtīcae* – ванеса кропив'яна,
- e) *Avēna satīva* – посівний овес,
- f) *Ardea cinerea* – чапля сіра,
- g) *Psylla rosae* – морквяна муха,
- h) *Lacerta vivipāra* – ящірка живородна,
- i) *Ciconia ciconia* – лелека білий,
- j) *Pulvinaria betūlae* – подушечниця березова,
- k) *Melolontha melolontha* – західний травневий хрущ,
- l) *Faba bona* – біб кормовий,
- m) *Pegomia betae* – північна бурякова муха.

7. Утворіть назви родин рослин і тварин:

Palma, ae, f – пальма; *Faba*, ae, f – біб; *Pīssa*, ae, f – сосна; *Tīlia*, ae, f – липа; *Rana*, ae, f – жаба; *Līlia*, ae, f – лілія; *Olea*, ae, f – маслина; *Verbēna*, ae, f – вербена; *Betūla*, ae, f – береза; *Urtīca*, ae, f – кропива; *Brassīca*, ae, f – капуста; *Lacerta*, ae, f – ящірка; *Ondatra*, ae, f – ондатра; *Merūla*, ae, f – дрізд; *Formīca*, ae, f – мурашка.

8. Перекладіть назви родин рослин і тварин українською мовою:

Magnoliaceae, *Mimosaceae*, *Fabaceae*, *Rutaceae*, *Violaceae*, *Tiliaceae*, *Valerianaceae*, *Hydrometridae*, *Viperidae*, *Phocidae*, *Lacertidae*, *Talpidae*, *Balaenidae*.

9. З'ясуйте походження та значення термінів:

колонія, симбіоз, спорофіт, фітогормони, бактеріоцид.

10. Встановіть відповідність між латинським і грецьким терміноелементом та його тлумаченням українською мовою:

forma	psammo-	форма
arena	phyto-	крило
ala-	myrmeco-	рослина
formica	hydr-	мураха
aqua	morpho-	вода
planta	ptero-	пісок

11. Встановіть відповідність між латинським терміном та його тлумаченням українською мовою:

rosula	частина тичинки квітки, що несе пилок, зазвичай розташована на стрункій нитці, що називається тичинковою
cellula	тверді, загострені на кінцях утвори, які є наслідком перетворення окремих органів або їхніх частин
spica	структурно-функціональна одиниця всіх живих організмів, для якої характерний власний метаболізм та здатність до самовідтворення
anthera	твердий загострений на кінці виріст на гілках, стеблах, плодах деяких рослин, який утворюється внаслідок розростання клітин шкірки
bractea	група листків, скупчено розташованих на вертикальному стеблі, ледве піднятому над землею

12. Запам'ятайте латинсько-грецькі дублети іменників першої відміни.

Латинський іменник	Грецький відповідник	Значення
ala	ptero-; -pteryx; -pterus	крило
aqua	hydor, hydr-	вода
arena	psammo-	пісок
barba	pogono-	борода
cauda	uro-, -urus	хвіст
cellūla	cytos, cyt-	клітина
cornea	keras, keratos, kerat-	рогівка
crista	lopho-	гребінь
forma	morphe, morph-	форма, будова
femīna	gyne, gynaec-	жінка
formīca	myrmeco-	мурашка
hasta	helo-	спис
glandūla	aden, adenos, aden-	залоза
gingīva	ulon, ul-	ясна
lacrīma	dacry-	сльоза
lingua	glossa, gloss-	язик
mandibūla	myle, myl-, genys, geny-	нижня щелепа
maxilla	gnathos, gnath-	верхня щелепа
medulla	myelos, myel-	мозок
natūra	physis, physic-	природа
palpebra	blepharon, blephar-	повіка
planta	phyto-	рослина
saeta	chaeto-	щетина
squama	lepedo-, -lepis	луска
spica	stachy-, -stachys	колосок
stria	rhabdo-	смуга
sutūra	rhaphe, raph-	шов
tela	histos, hist-	тканина
terra	geo-	земля

testa	ostrac-, ostraco-	щетина
tonsilla	amygdala, amygdal-	мигдалик
vena	phleps, phlebos, phleb-	вена
vertebra	spondylos, spondyl-	хребець
vesīca	cystis, cyst-	міхур
vīta	bios, bio-	життя

13. Запам'ятайте іменники першої відміни:

anthēra, ae, f – пиляк,
 arbuscula, ae, f – деревце
 arista, ae, f – ость колоса
 bacca, ae, f – ягода
 biologia, ae, f – біологія
 botanica, ae, f – ботаніка
 bractea, ae, f – прицвіток
 capsula, ae, f – коробочка
 cellula, ae, f – клітина,
 fabrica, ae, f – будова,
 familia, ae, f – родина, сім'я,
 flora, ae, f – флора,

gemma, ae, f – брунька,
 herba, ae, f – трава,
 inflorescentia, ae, f – суцвіття,
 planta, ae, f – рослина,
 rosula, ae, f – розетка,
 siliqua, ae, f – стручок,
 silva, ae, f – ліс,
 spica, ae, f – колос,
 spina, ae, f – шип,
 stipula, ae, f – прилисток,
 terra, ae, f – земля,
 umbella, ae, f – зонтик;

Анатомічні терміни

ala, ae, f – крило
 aorta, ae, f – аорта
 apertura, ae, f – отвір
 arteria, ae, f – артерія
 bucca, ae, f – щока
 capsula, ae, f – капсула
 crista, ae, f – гребінь
 fascia, ae, f – фасція
 fibra, ae, f – волокно
 fibula, ae, f – маломілкова кістка
 fossa, ae, f – ямка
 fovea, ae, f – ямка
 gingiva, ae, f – ясна
 glandula, ae, f – залоза
 incisura, ae, f – вирізка
 lamina, ae, f – пластинка

cellula, ae, f – клітина
 chorda, ae, f – струна
 clavicula, ae, f – ключиця
 columna, ae, f – стовп
 concha, ae, f – раковина
 costa, ae, f – ребро
 nucha, ae, f – карк
 orbita, ae, f – очна ямка
 palpebra, ae, f – повіка
 plica, ae, f – складка
 porta, ae, f – орбіта
 scapula, ae, f – лопатка
 sella, ae, f – сідло
 spina, ae, f – ость
 sutura, ae, f – шов
 tibia, ae, f – великомілкова кістка

linea, ae, f – лінія
lingua, ae, f – язик
mandibŭla, ae, f – нижня щелепа
maxilla, ae, f – верхня щелепа
medulla, ae, f – мозок

Ботанічні терміни

Alga, ae, f – водорість
Aloë, es, f – столітник
Althaea, ae, f – алтея
Amanĭta muscaria, ae, f – мухомор
Arnica, ae, f – арніка
Artemisia, ae, f – полин
Avena, ae, f – овес
Begonia, ae, f – бегонія
Beta, ae, f – буряк
Betŭla, ae, f – береза
Brassĭca, ae, f – капуста
Calendŭla, ae, f – нагідки
Casia, ae, f – дика кориця
Castanea, ae, f – каштан
Rosa canina, ae, f – шипшина
Saxifrāga, ae, f – ломикамінь
Syringa, ae, f – бузок
Tilia, ae, f – липа

Зоологічні терміни

Alauda, ae, f – жайворонок
Anguilla, ae, f – вугор
Ardea, ae, f – чапля
Athēne, es, f – сич
Balaena, ae, f – кит
Boa, ae, f – удав
Capra, ae, f – коза
Cicada, ae, f – коник
Ciconia, ae, f – лелека
Columba, ae, f – голуб
Clupea, ae, f – оселедець
Diomedea, ae, f – альбатрос
Eruca, ae, f – гусениця
Formĭca, ae, f – мураха

valvŭla, ae, f – клапан
vena, ae, f – вена
vertebra, ae, f – хребець
vesĭca, ae, f – міхур

Chamomilla, ae, f – ромашка
Convallaria, ae, f – конвалія
Empusa, ae, f – емпуза (гриб)
Faba, ae, f – біб
Fragaria, ae, f – суниця
Mentha, ae, f – м'ята
Oliva, ae, f – оливкове дерево
Oryza, ae, f – рис
Palma, ae, f – пальма
Picca, ae, f – сосна
Picea, ae, f – смерека
Primŭla, ae, f – первоцвіт
Pulsatilla, ae, f – сон-трава
Rosa, ae, f – троянда
Urtica, ae, f – кропива
Verbēna, ae, f – вербена
Viola, ae, f – фіалка

Gorilla, ae, f – горила
Hydra, ae, f – гідра
Lacerta, ae, f – ящірка
Merŭla, ae, f – дрізд
Musca, ae, f – муха
Naja, ae, m – кобра
Nyctea, ae, f – біла сова
Perca, ae, f – окунь
Phoca, ae, f – тюлень
Pica, ae, f – сорока
Rana, ae, f – жаба
Simia, ae, f – мавпа
Talpa, ae, f – кріт
Tettigonia, ae, f – коник

Gallīna, ae, f – курка
Gavia, ae, f – гагара
Giraffa, ae, f – жирафа

Урѣра, ae, f – одуд
Vespa, ae, f – шершень
Vipĕra, ae, f – гадюка

Хімічні та геологічні терміни

argilla, ae, f – глина
creta, ae, f – крейда
magnĕta, ae, f – магніт
margarĭta, ae, f – перлина

naphta, ae, f – нафта
ochra, ae, f – охра, мінеральна
жовта фарба

REPETITORIUM

1. Більшість іменників першої відміни є іменниками:

- a) чоловічого роду;
- b) середнього роду;
- c) жіночого роду;
- d) усіх трьох родів.

2. До першої відміни належать іменники:

- a) fructus, us, m, scapula, ae, f;
- b) ramus, i, m, signum, i, n;
- c) herba, ae, f; populus, i, f;
- d) planta, ae, f, aqua, ae, f.

3. Вкажіть іменник першої відміни в Gen. Plur.:

- a) vitae;
- b) silvārum;
- c) linguam;
- d) palpebris.

4. Вкажіть грецький еквівалент латинського іменника planta, ae, f:

- a) phyto-;
- b) bio-;
- c) lepto-;
- d) glosso-.

5. Cytologia – це наука про:

- a) внутрішні органи;
- b) будову, функції і розвиток клітин;
- c) будову тканин живих організмів;
- d) про форму, будову організму та окремих його органів чи систем.

PROVERBIA LATINA

Ubi concordia, ibi victoria	Там перемога, де згода
Scientia potentia est	Знання – сила

Тема: Друга відміна іменників. Латино-грецькі дублети іменників другої відміни

1. Визначте рід іменників:

bacca, folium, nervus, ager, digitus, scelēton, tela, Crataegus, ganglion, periōdus, ramus, tuberculūm, Eucalyptus.

2. Утворіть Nom. і Gen. plur. від іменників:

ocūlus, i, m; folium, ii, n; stagnum, i, n; Elephantus, i, m; nucleus, i, m; digitus, i, m; petālum, i, n; blephāron, i, n; insectum, i, n; musculūm, i, m; Ursus, i, m; coenobium, ii, n; filum, i, n.

3. Визначте граматичні форми іменників, перекладіть українською мовою:

filamentis, filamenti; clavicūla, clavicūlae; musculi, musculōrum; ligamenti, ligamentō; ramo, ramōrum; cranii, cranio; trunci, truncum; hortō, hortos; stagni, stagnōrum; ganglii, ganglia; petiōlum, petiōlis; bulbus, bulbos.

4. Перекладіть українською мовою:

bulbus ocūli, fundus ocūli, musculūm scapūlae, collum costae, tuberculūm costae, crista colli costae, alae nasi, musculi colli, musculūm longus colli, musculi dorsi, musculi membri, musculi digitōrum, systēma nervōrum, nervus digiti, nervi digitōrum, forma digitōrum, nervi foliōrum, filum longum, fila longa, ocūlus Equi et Ursi, ocūli Equōrum et Ursōrum, folium Mali, folia Mali domesticae, folia Prunōrum, spica Tritici, plantae horti botanici, folia plantārum, petālum parvum, cum petalis parvis, flagellum cellūlae, cum pilis longis, cum foliis parvis, forma flagellōrum, nucleus cellūlae, Eucalyptus alta cum ramis latis, rostrum Ardeae, cibus vaccārum et equōrum, rostrum longum, fungi, plantae horti, nervi petālorum, folia plantārum, alae insectōrum, virus viperārum, coenobium cellulārum, latitudo folii, laminae foliōrum, textum foliōrum, folia plantārum.

5. Перекладіть речення українською мовою:

a) Biologia est disciplīna, quae vitam et organismos vivos describit. Anatomia plantārum sive phytotomia est studium structurae intestīnae plantārum.

b) Folium est plantārum organum.

c) Structūra cellulārum varia est. Cellūla e flagellis, membrāna, nucleo, pyrenoido et chromatophōris constat. Forma cellulārum varia est. Sunt cellūlae ovoideae, conīcae, globōsae, ellipsoideae et cetēra.

d) Bacterium ex una cellulā constat et nucleum non habet. Bacteria multas formas habent.

e) Familia est categoria taxonomica biologica. Familiae exempla sunt Lacertidae et Viperidae.

f) Baccae Sambuci nigrae sunt parvae, nigrae et rotundae. Mentha piperīta, Lamium album et Urtīca ad Labiātas pertinent. Veronīca incāna et Allium podolicum plantae steppōsae sunt. Carex in locis paludosis crescit. Arnīca montāna est planta medicāta. Popūlus nigra planta dioīca est. In horto botanīco Ficus elastīca et Amygdālus nana crescunt.

g) Lupus bestia carnivōra familiae Canidārum est. Lupus progenitor canum domesticōrum est. Lupi sunt longi circa 100–150 centimetra. Lupi in silvis, planis et montibus habitant. Equi, Agni, Caprae, Apri cibus Lupōrum sunt.

h) Aurum, Argentum, Ferrum, Plumbum metalla sunt. Aurum est elementum chemīcum quod numerum atomicum 79 et signum chemīcum Au habet. Aurum metallum nobīle est. Alii virtutes Auri sunt ductilitas bona et nitor. Argentum est elementum chemīcum quod numerum atomicum 47 et signum chemīcum Ag habet. Ferrum est quartum elementum in crusta terrae inventum. Ferrum est elementum chemīcum quod numerum atomicum 26 et signum chemīcum Fe habet. Plumbum est elementum chemīcum quod numerum atomicum 82 et signum chemīcum Pb habet. Plumbum est metallum grave et venenifērum.

i) Folium pilis albis tectum. Folia pilis longis tecta. Nucleus in centro cellūlae locātus est. Vacuōla in protoplasto locāta est. Folia ovāta, pilis raro tecta. Lamina foliōrum supra pilis parvis subtus ad nervos pilis longis vestīta. Folia caulina profunde partīta.

6. Перекладіть латинською мовою:

тополя чорна, скелет передпліччя, очний м'яз (м'яз ока), нерви пальців, форма м'язів, очне дно, м'язи спини, крила комахи, жилки листка, з листками, без волосків, листки рослин, з довгими волосками, колоски пшениці, джгутики клітин, довжина листка, довжина листків, червоний листок, червоні листки, вільха приморська, око вовка, березові, яблуні, сливи, груші, кротові, вовки, олені, коні.

7. Від поданих слів утворіть іменники із зменшувальним значенням:

saccus, і – мішок; lobus, і – частка; globus, і – куля; tubus, і – труба;

venter, ventris – шлунок, caput, ūtis – голова, ramus, ī – гілка, fons, fontis – джерело, gemma, ae (f) – брунька, fossa, ae (f) – яма, bestia, ae (f) – тварина, circus, ī (m) – коло, круг,

8. Визначте форму видових епітетів, виконайте аналіз біноміальних термінів:

- a) Equus asinus – осел домашній
- b) Prunus spinōsa – слива колюча,
- c) Cerāsus avium – черешня,
- d) Centaurium minus – золототисячник малий,
- e) Chelidonium maius – чистотіл звичайний,
- f) Agropyron desertōrum – житняк пустельний,
- g) Agropyron cristātum – житняк гребінчастий,
- h) Allium satīvum – часник посівний,
- i) Armaniāca vulgāris – абрикос звичайний,
- j) Brassīca nigra – гірчиця чорна,
- k) Nymphaea lotus – латаття єгипетське,
- l) Lucānus cervus – рогач звичайний,
- m) Helianthus annus – соняшник звичайний,
- n) Milvus milvus – шуліка рудий,
- o) Populus nigra – тополя чорна,
- p) Putorius putorius – тхір чорний,
- q) Frangula alnus – крушина ламка.

9. Утворіть назви родин рослин і тварин:

Hippopotāmus, ī, m – бегемот, Geranium, īī, n – герань, Sturnus, ī, m – шпак, Cornus, ī, m – дерен, Delphīnus, ī, m – дельфін, Cyprius, ī, m – короп, Solanum, ī, n – паслін, Fagus, ī, m – бук, Allium, īī, n – цибуля, Ursus, ī, m – ведмідь, Cypressus, ī, f – кипарис.

10. Визначте інформативне значення видових ознак:

Triticum aestivum – Пшениця літня; Triticum polonicum – Пшениця польська; Anisoplia segetum – Хрущ польовий; Populus pyramidalis – Тополя пірамідальна; Achillea micrantha – Деревій дрібноквітковий; Phaseolus coccineus – Квасоля яскраво-червона; Rumex acetosa – Щавель кислий; Gossypium herbaceum – Бавовник трав'янистий; Anisoplia segetum – Хрущ польовий; Hippophaë rhamnoides – Обліпіха крушиновидна; Fagopyrum tataricum – Гречка татарська; Trombicula autumnalis – Травокліщ осінній; Drosera intermedia – Росичка середня; Stipa ucrainaca – Ковила українська; Ciconia nigra – Лелека чорний; Natrix tigrina – Вуж тигровий; Euphorbia dulcis – Молочай солодкий.

11. Виділіть терміоеlementи, поясніть їх значення:
 blepharophorus, Chilopoda, neurocarpus, trichanthus, lithophilus, rinchophyllus, dactyloideus, Bryophilus, polycladus, macrophyllus.

12. З'ясуйте походження та значення термінів:
 мікотрофи, агроекологія, ксантофіли, гігрофіти, гігрофоби, гігрофіли, альгологія.

13. Встановіть відповідність між латинським і грецьким терміоеlementом та його тлумаченням українською мовою:

folium	chryso-	листок
saxum	topos-	став, озеро
aurum	clado-	камінь
stagnum	phyllo-, -phyllus	золото
locus	litho-	місце, місцевість
ramus	limno-	гілка

14. Встановіть відповідність між латинським терміном та його тлумаченням українською мовою:

bulbus	просте суцвіття, у якого на видовженій головній осі сидять окремі квітки на квітконіжках приблизно однакової довжини
racemus	зелені листочки, розміщені навколо різнокольорових яскравих пелюсток
folium	спеціалізований видозмінений укорочений підземний, іноді надземний пагін, який служить для запасання поживних речовин, води, перенесення несприятливих періодів року і для вегетативного розмноження
sepalum	ніжка тичинки, на якій знаходиться пиляк

filamentum	частина пагона, латеральний вегетативний орган рослини, що виконує функції фотосинтезу, газообміну і транспірації
-------------------	---

15. Запам'ятайте латино-грецькі дублети іменників другої відміни

Латинський іменник	Грецький відповідник	Значення
an̄imus	psyche, psych-	душа, духовна сила
aurum	chryso-	золото
caecum	typhlon, typhl-	сліпа кишка
cancer	carcin-	краб, рак
cavum	antron, antr-	порожнина, печера
cerebrum	encephalon, encephal-	головний мозок
cibus	trophe, troph-	їжа, живлення
cilium	blepharo-	вія, війка
connubium	gamo-	шлюб
crassum	colon, col-	товста кишка
diḡitus	dactylos, dactyl-	палець
filum	nemato-	нитка
folium	phyllo-, -phyllus	листок
hum̄erus	brachion, brachi-	плечова кістка
initium	archeo-, archi-	початок
intest̄inum	enteron, enter-	кишка
labium	cheilos, cheil-	губа
ligamentum	desmos, desm-	зв'язка
locus	topos, top-	місце
lupus	lyco-	вовк
musc̄ulus	mys, myos, my(o)	м'яз
muscus	bryo-	мох
nasus	rhis, rhinos, rhin-	ніс

nervus	neuron, neur-	нерв
nodus	ganglion, gangli-	вузол
ocūlus	ophthalmos, ophthalm-	око
ostium	stomata-	устя
palātum	uranos, uran-	піднебіння
pilus	trich-	волосся
ramus	clado-	гілка
rostrum	rhyncho-	дзьоб
saxum	litho-	камінь, скеля
sebum	steat-	жир, сало
somnus	hypnos, hypn-	сон
stagnum	limno-	став, озеро
utērus	metra, metr-, hystera	матка
venēnum	toxicos, toxic-	отрута
ventricūlus	gaster, gastros, gastr-	шлунок
vir	andro-, -andr-	чоловік

16. Запам'ятайте іменники першої відміни:

Загальні терміни

adminicūlum, i, n – тичинка
ager, gri, m – поле, рілля
arbustum, i, n – чагарник
bulbus, i, m – цибулина
carpellum, i, n – плодолистик
cornus, i, m – пагін
culmus, i, m – стебло
petālum, i, n – пелюстка
pilus, i, m – волосок
pistillum, i, n – маточка
pomus, i, f – фруктове дерево
ramus, i, m – гілка

filamentum, i, n – тичинкова нитка
filum, i, n – нитка
floscūlus, i, n – трубчатa квіточка
folium, i, n – листок
galbūlus, i, m – шишкоягода
granum, i, n – зерно
herbarium, i, n – травник
sepālum, i, n – чашолист
surcūlus, i, m – сучок, пагін
terālum, i, n – листочок оцвітини
truncus, i, m – стовбур, пень

Ботанічні терміни

Agropyrum, i, n – пирій

Hurejcum, i, n – звіробій

Allium, i, n – цибуля
Alnus, i, f – вільха
Amygdālus, i, f – мигдаль
Cedrus, i, f – кедр
Ceraſus, i, f – вишня
Chelidonium, i, n – чистотіл
Corylus, i, f – ліщина
Crataegus, i, f – глід
Crocus, i, f – шафран
Cupressus, i, f – кипарис
Dianthus, i, n – гвоздика
Equisētum, i, n – хвощ
Eucalyptus, i, f – евкаліпт
Fagus, i, f – бук
Ficus, i, m – смоковиця
Foenicūlum, i, n – кріп
Fraxīnus, i, f – ясен
Fungus, i, m – гриб
Geranium, i, n – герань
Helianthus, i, m – соняшник
Hordeum, i, n – ячмінь

Зоологічні терміни

Agnus, i, m – ягня
Asīnus, i, m – осел
Bombus, i, m – джміль
Camēlus, i, m – верблюду
Cancer, cri, m – краб
Cervus, i, m – олень
Corvus, i, m – ворона
Crocodīlus, i, m – крокодил
Cucūlus, i, m – зозуля
Cunicūlus, i, m – кролик
Cygnus, i, m – лебідь
Cypriſus, i, m – коропа
Elephantus, i, m – слон
Equus, i, m – кінь
Erinaceus, i, m – їжак
Fiber, bri, m – бобер

Анатомічні терміни

alveolus, i, m – альвеола

Juniperus, i, f – яловець
Lamium, i, n – кропива глуха
Linum, i, n – льон
Malus, i, f – яблуня
Padus, i, f – черемха
Panīcum, i, n – просо
Phaseolus, i, m – квасоля
Pinus, i, f – сосна
Pisum, i, n – горох
Populus, i, f – тополя
Prunus, i, f – слива
Raphanus, i, m – редиска, редька
Rhamnus, i, m – крушина
Rheum, i, n – ревінь
Rubus, i, m – ожина
Solānum, i, n – паслін
Sorbus, i, f – горобина
Taraxacum, i, n – кульбаба
Trifolium, i, n – коношина
Triticum, i, n – пшениця
Ulmus, i, f – в'яз

Araneus, i, m – павук
Gryllus, i, m – цвіркун
Insectum, i, n – комаха
Lucanus, i, m – жук-олень, рогач
Lupus, i, m – вовк
Milvus, i, m – шуліка
Odobenus, i, m – морж
Parus, i, m – синиця
Picus, i, m – дятел
Rattus, i, m – пацюк, щур
Sciurus, i, m – білка
Sturnus, i, m – шпак
Tabanus, i, m – гедзь
Turdus, i, m – дрізд
Ursus, i, m – ведмідь

cerebrum, i, n – мозок

angŭlus, i, m – кут
antebrachium, ii, n – передпліччя
atrium, ii, n – присінок, передсердя
antrum, i, n – печера
anus, i, m – задній прохід
blepharon, i, n – повіка
brachium, ii, n – плече
bronchus, i, m – бронх
bulbus, i, m – цибулина
caecum, i, n – сліпа кишка
caprus, i, m – зап'ясток
cavum, i, n – порожнина
cerebellum, i, n – мозочок
labium, ii, n – губа
ligamentum, i, n – зв'язка
lobus, i, m – доля
manubrium, ii, n – ручка
mentum, i, n – підборіддя
membrum, i, n – кінцівка
musculus, i, m – м'яз
nasus, i, m – ніс
nervus, i, m – нерв
nodus, i, m – вузол
nucleus, i, m – ядро
oculus, i, m – око
organon, i, n – орган

Хімічні та геологічні терміни

acidum, i, n – кислота
Aluminium, ii, n – алюміній
Argentum, i, n – срібло
atomus, i, f – атом
Aurum, i, n – золото
Barium, ii, n – барій
Calcium, ii, n – кальцій
Ferrum, i, n – залізо
Hydrargyrum, i, n – ртуть
Hydrogenium, i, n – водень

cilium, ii, n – вія
colon, i, n – ободова кишка
collum, i, n – шия
cranium, ii, n – череп
digitus, i, m – палець
dorsum, i, n – спина
encephalon, i, n – головний мозок
frenulum, i, n – вуздечка
fundus, i, m – дно
ganglion, i, n – нервовий вузол
gyrus, i, m – звивина
humerus, i, m – плечова кістка
intestinum, i, n – кишка
ostium, ii, n – отвір
palatum, i, n – піднебіння
radius, ii, m – променева кістка
skeleton, i, n – скелет
septum, i, n – перегородка
spatium, ii, n – простір
sternum, i, n – грудина
stomachus, i, m – шлунок
supercilium, ii, n – брова
truncus, i, m – стовбур
uterus, i, m – матка
ventriculus, i, m – шлуночок
vestibulum, i, n – присінок

Kalium, ii, n – калій
Magnesium, ii, n – магній
Manganum, i, n – марганець
Nitrogenium, ii, n – азот
Natrium, ii, n – натрій
Oxygenium, ii, n – кисень
oxydum, i, n – окис
Plumbum, i, n – свинець
Selenum, i, n – селен
Silicium, ii, n – кремній

REPETITORIUM

1. Вкажіть рядок, в якому всі іменники належать до другої відміни:

- a) ligamentum, i, n; nervus, i, m;
- b) corpus, oris, n; genus, eris, n;
- c) fructus, us, m; sensus, us, m;
- d) genu, us, n; gelu, us, n.

2. Іменники середнього роду в Nom. Plur. мають закінчення:

- a) -us;
- b) -a;
- c) -i;
- d) -es.

3. Вкажіть іменник другої відміни в Acc. Plur.:

- a) musculis;
- b) ramo;
- c) colli;
- d) nervos.

4. Форму іменника *musculorum* перекладаємо:

- a) м'язи;
- b) м'яз;
- c) м'язами;
- d) м'язів.

5. Вкажіть словосполучення, утворене за зразком синтаксичної конструкції «неузгоджене означення»:

- a) musculi dorsi;
- b) nervi olfactorii;
- c) collum anatomicum;
- d) lobus dexter.

PROVERBIA LATINA

Per asp̄era ad astra	Через терни до зірок
Ab ovo usque ad mala	Від яйця до яблук (Від початку до кінця. Пор. укр.: Від А до Я)
Aut cum scuto, aut in scuto	Зі щитом або на щиті
Ex libris	З книг. Екслібрис

Тема: Прикметники першої групи. Дієприкметник минулого часу пасивного стану

1. Узгодьте прикметники з іменниками, перекладіть словосполучення:

orgānon, i, n (externus, a, um); Lupinus, i, m (albus, a, um); muscūlus, i, m (longus, a, um); Fagus, i, f (silvaīcus, a, um); oculus, i, m (sinister, tra, trum); taxon, i, n (novus, a, um); methōdus, i, f (bonus, a, um); tubercūlum, i, n (acūtus, a, um); cellula, ae, f (longus, a, um); Lilium, ii, n (aureus, a, um); Crataegus, i, f (ruber, bra, brum); ramus, i, m (longus, a, um); petalum, i, n (flavus, a, um).

2. Запишіть відмінювання словосполучень:

planta paludōsa – болотиста рослина, folium latum – широкий листок, mulcūlus longus – довгий м'яз, prunus marītima – слива приморська, oculus dexter – праве око, substantia spongiōsa – губчаста речовина, brachium sinistrum – ліве плече.

3. Додайте пропущені закінчення, вкажіть відмінок та число іменників та прикметників:

herb... annu... – однорічні трави; spīc... matur... – стиглий колос; gemm... brunne... – коричневої бруньки; hybrīd... nov... – нових гібридів; com... effus... – розлогої крони; anthēr... parv... – малий пиляк; bracte... ovat... – овальних приквітків; coroll... alb... – білі вінчики; stipūl... long... – довгі прилистки; umbell... flav... – жовтого зонтика; herb... sicc... – сухі трави; membran... tener... – тонку оболонку; rostr... long... – довгим дзьобом; bulb... matur... – спілі цибулини; fil... long... – довгі нитки; trunc... alt... – високі стовбури; in hort... botanic... – у ботанічному саду.

4. Перекладіть українською мовою:

a) Muscūlus longus, muscūlus latus, muscūli longi, muscūli lati, digitus medius, vena profunda, collum longum, substantia compacta, fascia brachii, manus dextra, gemmae conicae, spica magna, herbam siccam, forma rotunda cellulae, per petiōlum longum, Popūlus nigra, nucleus ruber, sepālum parvum crassum, cum pilis longis flexuōsis, in horto botanico.

b) Sunt plantae silvaīcae, stepōsae, nemorōsae, paludōsae, lapidōsae et cetērae. Coma plantārum varia est. Sunt comae conīcae, ovoideae,

cylindricae, sphaericae, pendulae et caeterae. Coma betulae pendula est. Coma plantarum e ramis et foliis constat (складається). Sunt rami magni, parvi, crassi, ramosi, divaricati. Forma foliorum etiam varia est. Sunt folia ovata, lanceolata, falcata, pentagona et caetera. Folia nonnulla glabra, nonnulla pilosa sunt.

c) Structura cellularum varia est. Cellula e flagellis, membrana, nucleo, pyrenoido et chromatophoris constat (складається). Forma cellularum varia est. Sunt cellulae ovoideae, conicae, globosae, ellipsoideae et caetera.

d) Folium pilis albis tectum. Folia pilis longis tecta. Nucleus in centro cellulae locatus est. Vacuola in protoplasto locata est. Folia ovata, pilis raro tecta. Lamina foliorum supra pilis parvis subtus ad nervos pilis longis vestita. Folia caulina profunde partita.

De musculis

Numerus musculorum organismi humani magnus est. Forma musculorum etiam varia est: sunt musculi lati, longi, externi, interni, profundi et caeteri. Collum, exempli causa, non solum musculos habet, sed etiam nervos et organa caetera. Musculi dorsi varii et multi sunt, exempli causa, musculus trapezius, musculus rhomboideus ceterique. Musculus trapezius latus est. Musculi fasciis cinguntur. Fasciae in fascias proprias et fascias subcutaneas dividuntur. Multae fasciae medicis notae sunt: fascia brachii, fascia antebrachii, fascia lata, fascia iliaca, fascia cribrosa, fascia obturatoria caeteraque.

De tunicis

Tunicas mucosae, submucosae, serosae, subserosae distinguimus. Sunt etiam tunicae fibrosae, vasculosae caeteraque. Tunica mucosa cum papillis multis linguam tegit. Tunicam serosam et tunicam mucosam in vesica fellea, tunicam mucosam et tunicam muscularem in vesica urinaria conspicimus. In trachea tunicam mucosam, tunicam fibrocarthilagineam tunicamque adventitiam videmus. Tunicam adventitiam aliter tunicam externam nominamus.

5. Перекладіть латинською мовою:

довгий м'яз шиї, порожниста вена, біла речовина, червоне ядро, червоні ядра, жовта зв'язка, жовті зв'язки, товстий чашелисток, червона пелюстка, конічна брунька, великі бруньки, довгий листок, широкі листки, великі гілки, довгий дзьоб, червоний ясен, спіла цибулина, різноманітні трави і рослини, у ботанічному саду, у лісах.

6. Утворіть прикметники за допомогою суфікса -e-:

золотий (aurum, i, n – золото), срібний (argentum, i, n – срібло), хрящовий (cartilago, cartilaginis – хрящ), кістковий (os, ossis – кістка), глотковий (pharynx, pharyngis – глотка).

7. Утворіть прикметники за допомогою суфікса -os-:

м'язевий (muscŭlus, i – м'яз), нервовий (nervus, i, – нерв), волокнистий (fibra, ae – волокно), остистий (spina, ae – ость), губчастий (spongia, ae – губка), кам'янистий (petra, ae, f – камінь).

8. Утворіть participium perfecti passivi. Перекладіть українською мовою:

divido, divisi, divisum, dividere – розділяти, pono, posui, positum, ponere – ставати, tego, texi, tectum, tegere – покривати, describo, descripsi, descriptum, describere – описувати, voro, voravi, voratum, vorare – поглинати, rumino, ruminavi, ruminatum, ruminare – жувати, recipio, reciperi, receptum, recipere – брати, servo, servavi, servatum, servare – зберігати, munio, munivi, munitum, munire – зміцнювати, frango, fregi, fractum, frangere – розбивати.

9. Визначте форму видових епітетів:

- a) Fagus silvatica – бук лісовий;
- b) Orchis purpurea – зозулинець пурпуровий;
- c) Populus wilsonii – тополя Вільсона;
- d) Bubo bubo – пугач європейський;
- e) Thecla betulae – хвостата березова;
- f) Cetonia aurata – бронзівка золотиста;
- g) Carex limosa – осока багнова;
- h) Anser anser – гуска сіра;
- i) Papaver alboflorum – мак білоцвітний;
- j) Berberis thunbergii – барбарис Тунберга;
- k) Felis lynx – кіт-рись.

10. Виділіть терміноелементи грецького походження, перекладіть українською мовою:

macrophyllus, microphyllus, stenophyllus, platyphyllus, acropetalus, isophyllus, orthoramosus, dolichocarpus, gymnospermus, leucanthus, melanospermus, erythrocarpus, oliganthus, pachyphyllus, polycladus.

11. З'ясуйте походження та значення термінів:

сукулент, термотропізм, мезодерма, планула, гетеротрофи, полімерія.

12. Встановіть відповідність між латинським і грецьким терміноелементом та його тлумаченням українською мовою:

parvus	leucos, leuc-	голий, гладкий
albus	dolich-	малий
glaber	xantho-	великий
longus	gymno-	жовтий
flavus	megas, mega-; macros-, macr-	білий
magnus	oligos, olig-; micros, micr-	довгий

13. Встановіть відповідність між латинським терміном та його тлумаченням українською мовою:

xenobiologia	розділ біології, що займається вивченням мікроорганізмів, головним чином вірусів, бактерій, грибків, одноклітинних водоростей і найпростіших
microbiologia	досліджує викопних тварин та їхній розвиток протягом усіх геологічних часів
dendrologia	наука про форми життя позаземного походження
palaeozoologia	розділ ботаніки, що вивчає деревні рослини

14. Запам'ятайте види рослин:

planta p. eutrophica – еутроф, рослина, що характеризується високою вибагливістю до родючості ґрунту;

p. megatrophica – мегатроф, рослина, що характеризується найвищою потребою в родючості ґрунту;

p. mesotrophica – мезотроф, рослина, що характеризується помірною потребою в родючості ґрунту;

p. mesoeutrophica – мезоеутроф, рослина, що характеризується відносно великою потребою в родючості ґрунту;

p. oligomesotrophica – олігомезотроф, рослина, що характеризується порівняльно невисокою вибагливістю до родючості ґрунту;

p. oligotrophica – оліготроф, рослина, що характеризується незначною вибагливістю до родючості ґрунту;

p. culta – культура (найчастіше у Plur.);
 p-ae ad silonem idoneae – силосні к-ри;
 p-ae aetheriferae – ефіроолійні к-ри;
 p-ae agrestes – польові к-ри;
 p-ae autumno satae (hiemales) – озимі к-ри;
 p-ae cucumerariae – баштанні к-ри;
 p-ae cultae bacciferae – ягідні к-ри;
 p-ae cultae cereales (sativae) – зернові к-ри;
 p-ae cultae leguminosae – бобові к-ри;
 p-ae cultae pabulares – кормові (фуражні) к-ри;
 p-ae hortenses – садові к-ри;
 p-ae in tepidariis cultae – тепличні к-ри;
 p-ae in termoceriis cultae – парникові к-ри;
 p-ae industriales – технічні к-ри;
 p-ae leguminosae cibariae – зернобобові к-ри;
 p-ae oleiferae – олійні к-ри;
 p-ae oleraceae – овочеві к-ри;
 p-ae pomaceae – плодові к-ри;
 p-ae pratenses cultae – лучні к-ри;
 p-ae vere satae (aestivae) – ярові к-ри.

15. Запам'ятайте латинсько-грецькі дублети прикметників першої групи.

Латинський іменник	Грецький відповідник	Значення
acutus, a, um	acro-, oху-	гострий
aequus, a, um	iso-	рівний
albus, a, um	leucos, leuc-	білий
aliēnus, a, um	xenos, хеп-	чужий
alter, a, um	allos, allo-	інший
angustus, a, um	stenos, sten-	вузький
caecus, a, um	typhlos, typhl-	сліпий
crassus, a, um	pachys, pachy-	товстий
creber, bra, brum	dasy-	частий, густий
densus, a, um	rusno-	гутий

diversus, a, um	hetero-	різний
durus, a, um	scleros, scler-	твердий
flavus, a, um	xanthos, xanth-	жовтий
glaber, bra, brum	gymno-	голий, гладкий
griseus, a, um	polis, poli(o)-	сірий
integer, gra, grum	holo-	цілий, непорушений
latus, a, um	platy-	широкий
longus, a, um	dolicho-	довгий
magnus, a, um	megas, mega- macros, macr-	великий
medius, a, um	mesos, mes--	середній
multus, a, um	polys, poly-	численний
niger, gra, grum	melas, melan-	чорний
novus, a, um	neos, neo-	новий
parvus, a, um	oligos, olig- micros, micr-	малий
paucus, a, um	oligos, olig-	малий
proprius, a, um	autos, auto-	власний
rarus, a, um	span-	рідкісний
rectus, a, um	proctos, proct- orthos, orth-	прямий
ruber, bra, brum	erythros, erythr-	червоний
spurius, a, um	pseud-, pseudo-	несправжній
tardus, a, um	bradys, brady-	повільний

16. Запам'ятайте латинські прикметники першої групи:

acusticus, a, um – слуховий	crassus, a, um – товстий
acutus, a, um – гострий	crispus, a, um – кучерявий
aduncus, a, um – кривий	cutaneus, a, um – шкірний
adversus, a, um – повернений до чого-небудь	dexter, tra, trum – правий
albus, a, um – білий	durus, a, um – твердий
amarus, a, um – гіркий	externus, a, um – зовнішній
anatomicus, a, um – анатомічний	flavus, a, um – жовтий
angustus, a, um – вузький	floriger, era, erum – квітконосний
ater, tra, trum – чорний	frugifer, era, erum – плодоносний
aureus, a, um – золотистий	fulvus, a, um – рудий, червоно-жовтий
botanicus, a, um – ботанічний	fuscus, a, um – темно-бурий
cavus, a, um – порожній	gluteus, a, um – сідничий
cinereus, a, um – попелястий	humidus, a, um – вологий
compactus, a, um – щільний	internus, a, um – внутрішній
compositus, a, um – складний	ischadicus, a, um – сідничий
coniunctivus, a, um – сполучний	lacteus, a, um – молочний
latus, a, um – широкий	longus, a, um – довгий
macer, era, erum – сухий, тонкий	purpureus, a, um – яскраво червоний
magnus, a, um – великий	rotundus, a, um – круглий
medius, a, um – середній	ruber, bra, brum – червоний
mellifer, era, erum – медовий	rubidus, a, um – темно-червоний
multus, a, um – численний	siccus, a, um – сухий
niger, gra, grum – чорний	sinister, tra, trum – лівий
obscurus, a, um – темний	spongiösus, a, um – губчастий
palatinus, a, um – піднебінний	spurius, a, um – несправжній
parvus, a, um – малий	tener, era, erum – ніжний
piccus, a, um – сивий	transversus, a, um – поперечний
pulcher, chra, chrum – гарний	

REPETITORIUM

1. Вкажіть, до якої групи належить прикметник *latus, a, um*:
 - a) займенникові прикметники;
 - b) прикметники першої – другої відмін;
 - c) прикметники третьої відміни з трьома закінченнями;
 - d) прикметники третьої відміни з двома закінченнями.
2. Словосполучення *ramus longus* у Gen. Sing. має форму:
 - a) rami longi;
 - b) ramis longis;
 - c) ramos longos;
 - d) ramum longum.

3. Вкажіть словосполучення, в якому допущено помилку:
- vena profunda;
 - ligamentum transversum;
 - cellula magna;
 - organon externus.
4. Вкажіть правильний переклад терміну *велика клітина*:
- cellula longa;
 - cellula parva;
 - cellula rubra;
 - cellula magna.
5. Вкажіть словосполучення, утворене за зразком синтаксичної конструкції «узгоджене означення»:
- musculus latus;
 - bulbus oculi;
 - systema nervorum;
 - ligamenta genus.

PROVERBIA LATINA

Mala herba cito crescit	Погане зілля швидко росте
Circūlus vitiōsus	Зачароване коло
Fortūna caeca est	Доля сліпа
Garrula lingua nocet	Балакучий язик приносить шкоду
Honesta vita beāta est	Чесне життя – щасливе
Plenus venter non studet libenter	Повний живіт не вчиться охоче

Тема: Третя відміна іменників. Латино-грецькі дублети іменників третьої відмини

1. Визначте основу і тип відмінювання:

flos, floris, m; hepar, atis, n; stenosis, is, f; caput, ĩtis, n; regio, onis, f; declive, is, n; cartilāgo, ĩnis, f; calcar, āris, n; Secale, is, n; cutis, is, f; os, oris, n; dens, dentis, m; articulatio, ōnis, f; auris, is, f; cervix, icis, f; Salix, icis, f; tendo, tendĭnis, m; apex, ĩcis, m; animal, ālis, n; levator, ōris, m; pulmo, ōnis, m; os, ossis, n; arbor, oris, f; systēma, atis, n; hirundo, inis, f; rete, is, n; radix, icis, f; corpus, oris, n; piscis, is, m; palus, udis, f; forāmen, inis, n; cor, cordis, n; Vitis, is, f; calcar, aris, n.

2. Узгодьте прикметники з іменниками, запишіть відмінювання словосполучень:

Salix, ĩcis, f (carpeus, a, um) – верба козяча; Vitis, is, f (rotundifolius, a, um) – виноград круглолистий; pars, partis, f (medius, a, um) – середня частина; apex, icis, m (acūtus, a, um) – гостра верхівка; flos, floris, m (magnus, a, um; ruber, bra, brum) – квітка велика, червона; cortex icis, m (durus, a, um) – кора тверда; piper, ěris, n (ruber, bra, brum) – червоний перець; index, icis, m (novus, a, um) – новий покажчик; radix, icis, f (longus, a, um) – довгий корінь; recten, inis, n (ruber, bra, brum) – червоний гребінь; cor, cordis, n (humānus, a, um) – людське серце; tuber, eris, n (magnus, a, um) – велика бульба; odor, oris, m (iucundus, a, um) – приємний запах; frux, frugis, f (maturus, a, um) – дозрілий плід; pulmo, onis, m (dexter, tra, trum) – права легеня; auris, is, f (medius, a, um) – середнє вухо; systēma, atis, n (lymphaticus, a, um) – лімфатична система.

3. Утворіть Gen. Sing., перекладіть словосполучення українською мовою:

systēma lymphaticum, Lepus europaeus, crus dextrum, vas lymphaticum profundum, nomen ignōtum, articulatio composita, pars tympanica, foramen rotundum, os longum, canālis opticus, Secale cornutum, Apis mellifera, flos ruber, caulis crassus, Salix alba.

4. Виконайте граматичний аналіз іменників, перекладіть українською мовою:

exemplaria, partium, ossibus, caulem, aves, lepori, flore, nomĭnum,

corticem, aures, cordis, animali, odōre, regioni, radicem, caule, maria, arboribus, regione, capitis, colores, fontium.

5. Перекладіть словосполучення:

стебло (пряме, звивисте); канал (хребтовий, зоровий, сонний); кістка (довга, плоска, повітряна); отвір (великий, круглий); куш (високий, колочий); край (білий, лускоподібний); частина (кам'яниста, ліва); квітка (червона, біла); назва (невідома, сумнівна); судина (бокова, сполучна); дерево (високе, сухе); вухо (внутрішнє, зовнішнє, ліве).

6. Перекладіть латинською мовою терміни:

високі кущі, волосистий край, червоні квіти, сільська миша, череда промениста, тверда кора, чорне насіння; кістка тварини; кістки пальців, основа фаланги, тіло фаланги, шийка зуба, верхівка кореня зуба, тіло підшлункової залози, хрящі носа, стебло рослини, верхівка дерева.

7. Перекладіть українською мовою:

a) ossa corpōris animālis, systēma signōrum genetīcum, cum pectīne albo, pedes lepōris, apes mellifērae, in radicibus arbōris, in regiōne paludōsa, floret ad finem Augusti, gemma apice acuta, frutex altus ramosus, plantae aquaticae sine radicibus, in regione alpina, flores violacei, parvi, extus pilosi, in radicibus, radīces crassae, cum radicibus crassis, color petalōrum, in paludibus siccatis, sine floribus, fontes montani, exemplaria animalium, caput muris rustici, index nomīnum, clima silvārum tropicārum, caulis e basi ramosus, rhizoma magnā copiā radicū crassarū vestitum, margo superior partis petrōsae, ossa digitōrum pedis, muscūlus rectus femōris, angūlus oris, tunīca mucōsa oris, corōna dentis, cartilāgo septi nasi, apex pulmōnis, cortex renis, atrium cordis, arteria profunda femōris, venae cordis, dura mater encephali, vasa auris internaе, regiōnes corpōris, regiōnes colli, regiōnes pectoris, ligamentum capitis femōris.

b) Plantas in divisiones, ordines, classes, familias dividimus. Planta e radice, caule, foliis, floribus constat. Radix, caulis, folia sunt organa, quae vegetationem plantae sustinent. Flos dividitur in calicem, corollam, androecium, gynaecium. Omnes partes floris in receptaculo locatae sunt. Calicem sepala, corolla, petala formant. Androecium ex paucis vel multis staminibus, stamen autem e filamentis constat.

c) Regnum vegetabile in divisiones, classes, ordines, familias, genera, species dividuntur. Divisiones plantarum sunt: Spermatophyta, Pteridophyta, Bryophyta. Spermatophyta in Gymnospermas et Angiospermas dividimus. Gymnospermis ordo Coniferales et eius familiae

Pinaceae, Taxaceae, Cupressaceae annumerantur. Pinacearum circa trecentas species sunt. In Ucrainā octo species Pinacearum sunt, exempli gratia, Abies alba, Picea excelsa, Larix europaea, Pinus silvestris, Pinus montana, Pinus cembra. Taxacearum in Ucraina una species est: Taxus baccata. Juniperus communis Cupressaceis annumeramus. Classes Angiospermarum sunt: Dicotyledōnes et Monocotyledōnes. Ordines plantarum Angiospermarum varii sunt, velut Gruinales et Rubiales.

d) Insecta habent corpus articulātum, in caput scilicet, thoracem, abdomen. Color et odor florum insecta attrāhunt. Bubones in truncis cavis arbōrum habitant. Aves sunt animalia sanguinea, rostrāta et pennāta. Ossa animalis vertebrati unum corpus constituunt, skeleton dictum. Anatomīci sceletum in ossa capitis, trunci et extremitatum dividunt. Ossa capitis cranium formant. Ossa cranii sutūris iunguntur.

e) Flores silvas et agros et hortos ornant. Nullus flos est sine colōre, multi flores sunt sine odōre. Florum colōres varii sunt. Sunt flores albi, rubri, flavi, nigri, caerulei. In flore calycem et corollam distinguimus. In medio floris stamīna et pistilla vidēmus. Stamen ex filamento et anthēra constat, pistillum autem e stylo et stigmāte. Flores apīce caulis dispositi sunt. Plerumque flores vere atque aestate florent. Varietas florum homines delectat, qui itaque flores in hortis colunt.

f) Cor est muscūlus. Forma externa cordis formae externae coni similis est. Cordi duo ventricūli et duo atria sunt. Cor arteriae coronariae nutriunt: arteria coronaria dextra et arteria coronaria sinistra. Cor est muscūlus, qui continenter contrahitur et dilatātur. Phasis, in qua cor contrahitur, systōle, in qua dilatātur, diastōle vocātur. In vicissitudīne perpetua systōles et diastōles labor cordis constat. Cor humānum centrum systemātis sanguifēri est. Cor in sinistro pectōris latēre in pericardio situm est. Iuxta cor pulmōnes sunt. Cor duos ventricūlos habet. Ex ventricūlis cordis arteriae sanguinem recipiunt et in membra diffundunt, venae sanguinem in cor reportant.

g) Vertebra prima atlas vocātur. Forma atlantis specifīca est. Idcirco homīnes atlantem statim cognoscunt. Atlas parvus est, tamen caput sustentat.

h) Corpus homīnis e capite, trunco et membris constat. Abdōmen, trunci pars, inter pectus et pelvim situm est. Pectus ab abdomīne diaphragmāte, membrāna solīda et musculōsa seiungitur. Regio abdomīnis in epigastrium, mesogastrium, hypogastrium dividitur. Varii muscūli cavum abdomīnis tegunt, ut muscūlus rectus abdomīnis, muscūlus externus, internus, transversus abdomīnis et cetēri. In cavo abdomīnis viscēra locata sunt: hepar, stomachus, renes, lien, intestīna et cetēra.

8. Визначте форму видових епітетів, виконайте аналіз біноміальних термінів:

- a) *Hydroderma bovis* – овід бичий;
- b) *Apis mellifera* – бджола медоносна;
- c) *Elephas indicus* – слон індійський;
- d) *Anser albifrons* – гусак білолобий;
- e) *Stenoccephalus canis* – блоха собача;
- f) *Bursa pastōris* – грицики;
- g) *Lepus arcticus* – північний заєць;
- h) *Acer rubrum* – червоний клен;
- i) *Filix mas* – папороть чоловіча;
- j) *Digitālis grandiflōra* – наперстянка крупноквіткова;
- k) *Phocēna Phocēna* – морська свинка.

9. Утворіть назви родин:

Lepus, oris, m; *Papaver*, eris, n; *Castor*, oris, m; *Mus*, *Muris*, m; *Salix*, icis, f; *Canis*, is, m; *Bos*, *Bovis*, m; *Plantago*, inis, f; *Iris*, idis, m; *Orchis*, idis, f.

10. Від поданих слів утворіть:

a) іменники з суфіксом *-or* та перекладіть їх:

flecto, *flexi*, *flectum*, *flectere* – згинати,
indico, *avi*, *atum*, *indicare* – вказувати, показувати,
levo, *levavi*, *levatum*, *levare* – піднімати,
provideo, *vidi*, *visum*, *providere* – передбачати, заготовляти,
respiro, *respiravi*, *respiratum*, *respirare* – видихати, полегшувати,
moveo, *movi*, *motum*, *movere* – рухати;

b) іменники за допомогою суфікса *-io-*, перекладіть їх:

fundo, *fudi*, *fusum*, *fundere* – переливати,
divido, *divisi*, *divisum*, *dividere* – ділити,
iniicio, *iēci*, *iectum*, *iniicere* – вводити,
colligo, *lēgi*, *lectum*, *colligere* – збирати, нагромаджувати;

c) іменники за допомогою суфіксів *-tas-*, *-tudo-* та перекладіть їх:

longus, a, um – довгий, довга, довге,
magnus, a, um – великий, велика, велике,
quantus, a, um – такий, така, таке; великий, велика, велике,
amplus, a, um – щедрий, щедра, щедре,
altus, a, um – високий, висока, високе; глибокий, глибока,
глибоке,

gravis, e – важкий, важка, важке;

d) іменники за допомогою суфікса *-itis-* та перекладіть їх:

appendix, *appendicis*, f – придатак,
larynx, *laryngis*, f – гортань,

pleura, pleurae, f – плевра,
 colon, coli, n – ободова кишка,
 encerpħalon, encerpħali, n – головний мозок,
 hepar, hepātis, n – печінка,
 pharynx, pharyngis, m – глотка.

11. З'ясуйте походження та значення термінів:

аеропоніка, тургор, мікориза, анаероб, ектодерма, екзодерма, епідерма.

12. Встановіть відповідність між латинським і грецьким терміноелементом та його тлумаченням українською мовою:

Латинський іменник	Грецький відповідник	Значення
canis	ichtyo-	колір
color	helios, heli-	собака
homo	rhizo-	риба
piscis	cyano-	сонце
radix	anthropos, anthrop-	корінь
sol	chromate-, chromo-	людина

14. Встановіть відповідність між латинським терміном та його тлумаченням українською мовою:

radix	верхня частина маточки квіткових рослин
cortex	відтворююча структура вищих рослин (покритонасінних і голонасінних)
rhizoma	зовнішній, розташований до периферії від камбію, комплекс тканин стовбурів, гілок і коренів дерев та чагарників, до складу якого входять луб і перидерма
stygma	підземний пагін із тривалим верхівковим наростанням, стебло якого виконує запасуючу функцію, а листки зазвичай перетворені на захисні луски

semen	підземний вегетативний орган рослини з необмеженим ростом, який забезпечує закріплення рослин у субстраті, поглинання і постачання води та розчинених у ній мінеральних речовин і продуктів життєдіяльності ґрунтових мікроорганізмів і коренів інших рослин, первинний синтез органічних речовин, виділення в ґрунт продуктів обміну речовин і вегетативне розмноження
--------------	---

14. Виділіть терміоеlementи грецького походження, перекладіть українською мовою:

ornithologia, hypoderma, dendrarium, balanocarpus, helianthus, thermophilus, microdontus, xiphopetalus, ophiophyllus, zoologia, cardiophyllus, galactophyllus.

15. Запам'ятайте латино-грецькі дублети іменників третьої відміни:

Латинський іменник	Грецький відповідник	Значення
abdomen, inis, n	lapara, lapar-	живіт
aër, aëris, m	pneumat, pneumatos	повітря
anguis, is, m	ophi-, -ophis	змія
animal, alis, n	zoo-	тварина
apex, icis, m	acron, acr-	верхівка
arbor, oris, f	dendro-	дерево
articulatio, onis, f	arthron, arthr-	суглоб
auris, is, f	ot-, oto-	вухо
avis, is, f	ornitho-	птаха
canis, is, m	cyno-	собака
caput, it is, n	cephale, kephale	голова

color, oris, m	chromate-, chromo-	колір
cor, cordis, n	cardia, cardi-	серце
corpus, ōris, n	soma, somatos	тіло
dens, dentis, m	odus, odont-	зуб
ensis, is, m	xiphi-, xipho-	меч
flos, floris, m	anth-, -anthus	квітка
flumen, inis, n	potamo-	ріка
germen, inis, n	blasto-, -blastus	зародок, паросток
glans, glandis, f	balano-	жолудь
homo, inis, m	anthropos, anthrop-	людина
humor, oris, m	hygro-	волога
fel, fellis, n	chole, chol-	жовч
lac, lactis, n	gal-, galacto-	молоко
mater, tris, f	meninx, mening-	мозкова оболонка
mens, mentis, f	phren, phren-	розум, думка
odor, oris, m	osm-, osmo-	запах
os, oris, n	stoma, stomat-	рот
os, ossis, n	osteon, oste-, ost-	кістка
nix, nivis, f	chiono-	сніг
palus, udis, f	heleo-	болото
pectus, ōris, n	stethos, sthet-	груди
pes, pedis, m	pus, podos, pod-	нога, стопа
piscis, is, m	ichtyo-	риба
pulmo, ōnis, m	pneumon, pneum-	легеня
radix, icis, f	rhizo-	корінь
ren, renis, m	nephros, nephr-	нирка
sanguis, inis, m	haema, haemat-	кров
sol, solis, m	helios, heli-	сонце
stamen, inis, n	-andrus	тичинка
tumor, oris, m	oncos, onc-	пухлина

tendo, ĩnis, m	tenon, ten-	СУХОЖИЛОК
tempus, ōris, n	chronos, chron-	ЧАС
tepor, oris, m	thermo-	ТЕПЛОТА
unguis, is, m	onyx, onychos, onych-	НІГОТЬ
vas, vasis, n	angion, angi-	СУДИНА
viscus, ěris, n	splanchnon, splanchn-	ВНУТРІШНІ ОРГАНИ

12. Запам'ятайте іменники третьої відміни:

Загальні терміни

aēr, aēris, m – повітря
 animal, ālis, n – тварина
 arbor, ōris, f – дерево
 basis, is, f – основа
 caulis, is, m – стебло
 classis, is, f – клас
 cortex, icis, m – кора
 flos, floris, m – квітка
 regio, ōnis, f – область
 rhizoma, ātis, n – кореневище

frutex, frutĳcis, m – чагарник
 homo, homĳnis, m – людина
 margo, marginis, m – край
 odor, ōris, m – запах
 palus, ūdis, f – болото
 pars, partis, f – частина
 qualĳtas, ātis, f – якість
 quantĳtas, ātis, f – кількість
 radix, ĳcis, f – корінь
 Avis, is, f – птах
 Bos, bovis, m, f – бик, корова

Ботанічні терміни

Abies, ětis, f – ялиця
 Acer, ěris, n – клен
 Adōnis, ĳdis, f – горицвіт
 Cannābis, is, f – коноплі
 Carex, ĳcis, f – осока
 Cicer, ěris, n – горох
 Cucūmis, ěris, m – огірок
 Digitālis, is, f – наперстянка
 Filix, ĳcis, f – папороть

Iris, is, f – півники
 Larix, ĳcis, f – модрина
 Lichen, ēnis, m – лишайник
 Medicāgo, ĳnis, f – люцерна
 Papāver, ěris, n – мак
 Piper, ěris, n – перець
 Plantāgo, ĳnis, f – подорожник
 Salix, ĳcis, f – лоза, верба
 Secāle, is, n – жито
 Vitis, is, f – виноград

Зоологічні терміни

Accipĳter, tris, m – яструб
 Acĳpenser, ěris, m – оселедець
 Anas, ātis, f – качка
 Anguis, is, m – змія

Anser, ěris, m – гуска
 Apis, is, f – бджола
 Aries, ětis, m – баран
 Avis, is, f – птах

Bos, bovis, m, f – бик, корова
Bubo, ānis, m – пугач
Castor, ōris, m – бобр
Cornix, īcis, m – ворона
Coturnix, īcis, f – перепілка
Cilex, īcis, m – комар
Elephas, antis, m – клон
Falco, ōnis, m – сокіл
Grun, Gruis, m, f – журавель
Hirundo, īnis, f – ластівка
Leo, ōnis, m – лев
Macrōpus, rōdis, m – кенгуру
Mammalia, ium, n – ссавці,
Martes, is, f – куниця,
Natrix, īcis, f – вуж
Olor, Olōris, m – лебідь
Ovis, is, f – вівця
Passer, ēris, m – горобець
Pulex, īcis, m – блоха

Анатомічні терміни

abdōmen, īnis, n – живіт
aden, adēnis, m – залоза, лім-
фатичний вузол
apex, apīcis, m – верхівка
articulatio, ōnis, f – суглоб
auris, is, f – вухо
axis, axis, m – вісь, другий
шийний хребець
canālis, is, m – канал
cartilago, īnis, f – хрящ
cor, cordis, n – серце
corpus, ōris, n – тіло
crus, cruris, n – гомілка
cutis, is, f – шкіра
dens, dentis, m – зуб
femur, ōris, n – стегно
foramen, īnis, n – отвір
frons, frontis, f – лоб, чоло
gaster, gastris, f – шлунок
hepar, ātis, n – печінка
larynx, laryngis, m – гортань

Struthio, ōnis, m – страус
Tetrao, ōnis, m – глухар
Vermes, ium, m – черви
Vulpes, is, f – лисиця
Araneus, i, m – павук
Gryllus, i, m – цвіркун
Insectum, i, n – комаха
Lucānus, i, m – жук-олень, рогач
Lupus, i, m – вовк
Milvus, i, m – шуліка
Odobēnus, i, m – морж
Parus, i, m – синиця
Picus, i, m – дятел
Rattus, i, m – пацюк, шур
Sciūrus, i, m – білка
Sturnus, i, m – шпак,
Tabānus, i, m – гедзь
Turdus, i, m – дрізд
Ursus, i, m – ведмідь

levator, ōris, m – м'яз-підіймач
lien, lienis, m – селезінка
margo, īnis, m – край
mater, tris, f – мозкова оболонка
occiput, ītis, n – потилиця
os, oris, n – рот
os, ossis, n – кістка
pancreas, atis, n – підшлункова
залоза
pectus, ōris, n – груди
pelvis, is, f – таз
pes, pedis, m – стопа, нога
phalanx, phalangis, f – фаланга
pharynx, pharyngis, m – глотка,
горло
pulmo, ōnis, m – легеня
ren, renis, m – нирка
sanguis, īnis, m – кров
tendo, īnis, m – сухожилок
thorax, ācis, m – грудна клітка
tuber, tubēris, n – горб

unguis, is, m – ніготь
urēter, ēris, m – сечовід

varix, varīcis, m – венозний вузол
vas, vasis, n – судина
vertex, īcis, m – тім'я

Хімічні та геологічні терміни

adamas, antis, m – алмаз
aes, aeris, m – мідь, бронза
aether, eris, m – ефір
calor, ōris, m – тепло

calx, calcis, f – вапно
carbo, ōnis, m – вугілля
liquor, ōris, m – рідина

REPETITORIUM

1. До третьої відміни належать іменники, які в Gen. Sing. мають закінчення:

- a) –ei;
- b) –us;
- c) –is;
- d) –i.

2. Іменники середнього роду, які в Nom. Sing. мають закінчення *-e, -al, -ar* належать до:

- a) голосної групи;
- b) приголосної групи;
- c) приголосної і мішаної груп;
- d) мішаної групи.

3. Вкажіть ряд, у якому всі іменники належать до *classis consonans*:

- a) corpus, oris, n; secale, is, n; cor, cordis, n;
- b) femur, oris, n; os, ossis, n; mare, is, n;
- c) flos, floris, m; caput, itis, n; cutis, is, f;
- d) pes, pedis, m; radix, icis, f; corpus, oris, n.

4. Іменник *cortex, icis, m* в Gen. Plur. має форму:

- a) cortices;
- b) corticis;
- c) corticum;
- d) corticorum.

5. Вкажіть грецький еквівалент латинського іменника *sol, solis, m*:

- a) helios;
- b) derma;
- c) chromos;
- d) pneumon.

PROVERBIA LATINA

Repetitio est mater studiōrum	Повторення – мати навчання
O tempōra, o mores!	О часи, о звичаї!
Finis coronat opus	Кінець вінчає справу
Mens sana in corpōre sano	У здоровому тілі – здоровий дух

Тема: Прикметники третьої відміни. Дієприкметник теперішнього часу активного стану

1. Провідмінійте словосполучення:

os temporāle; homo sapiens; Nasturcium silvestre; planta perennis; radix filiformis; musculus brevis; anser albifrons; aquila rapax; gemma dormiens, nervus migrans, flos flavescens.

2. Узгодьте прикметники з іменниками, перекладіть словосполучення українською мовою:

Chamomilla, ae, f (officinālis, e); aqua, ae, f (mineralis, e); pinus, i, f (silvester, tris, tre); Adōnis, idis, m (vernālis, e); homo, īnis, m (sapiens, entis); Rheum, i, n (officinālis, e); os, ossis, n (frontālis, e); fissūra, ae, f (horizontālis, e); forāmen, īnis, n (sacrālis, e); tuberculūm, i, n (dentālis, e).

3. Утворіть Participium praesentis actīvi від дієслів:

patēre, constāre, scandēre, rodēre, sentīre, migrāre, natare, florēre, vivēre.

4. Перекладіть українською мовою:

a) alga natans, flagellum pulsana, os temporāle, pars laterālis, facies articulāris, vacuōla pulsans, cum flagellis pulsantibus, cauda prominens, cellūlae libere (вільно) natantes, monades singularīter viventes, planta nutriens, folia glabrescentia, caulis ascendens, caules natantes, gemmae dormientes, flos flavescens, Algae natantes, Ranunculūm repens, dentes permanentes, nervus migrans, vertebra prominens.

b) Aēr saluber, aqua salubris et caelum salubre magna naturae bona sunt, nam aēre salubri, aqua salubri et caelo salubri valetūdo firmatur.

c) Iucundum anni tempus est ver. Viridis est ager, viridis est silva, viride est pratum. Omnis homo, omnis avicūla, omne insectum gaudent et vere se delectant. Herba recens ubique virescit. Odor herbae recentis aērem complet. Ex herba recenti ver cognoscimus.

d) Partem plantae supra terram ascendentem caulem nomināmus. Succī baccārum recentium multa vitamina continent. Viola tricolor est planta officinalis campestris. Adonis vernalis tempore vernali florescit. Iuniperus communis arbor humilis vel frutex est. Beta vulgaris est planta biennis. Trifolium repens et Argopyrum repens sponte crescunt. Tilia, Quercus pubescens, Betula pubescens in hortis crescunt.

e) Dentes omnis bestiae rapacis firmi et acuti sunt. Pisces pinnas pectorales, dorsales, ventrales, caudales atque anales habent. Dentes sunt: dentes molares, praemolāres, incisivi, canini, serotīni. In columna vertebrali animalium sunt: vertebrae cervicales, thoracāles, lumbāles, caudales. Omnia ossa nomina varia habent. In cranio ossa sunt: os frontāle, os occipitāle, ossa temporalia, parietalia et cetera.

f) Coturnix est parva avis terrestris. Ondatra est animal rodens et pretiōsam pellem praebens. Calopteryx splendens, Pulex irritans et Haematobia irritans ad classem «Insecta» pertinent. Post dentes lacteos dentes permanentes crescunt. In corpore humāno variae arteriae sunt: arteriae communicantes, perforantes, recurrentes, profundae, coronariae et cetērae.

g) Chameleon figurā et magnitudine Lacertae simīlis est, crura tamen recta et excelsa sunt. Chameleontes sunt reptilia corpore parvo ad triginta quinque cm. plerumque longo, galeiformi processu in capite et longa cauda. Corpus chameleontis ab utroque latere compressum et spina acriter carinata. Chameleontes corpus rugosam habent et corpus suum inflare possunt. Digni anteriōrum et posteriorum pedum connati et in duas partes divisi. Totis horis in ramis arborum immobiles sedent et Muscas circumvolantes spectant. Muscas linguā longā, apice dilatata et glutinōsa capiunt. Pariunt viginti quinque – quadraginta ova eaque iuxta radices arborum vel fruticum operiunt. Habitant in Africa, Asia minore, India et Hispania.

h) Forma leonis pulchra est, felis formae simīlis. Caput Leonis rotundum et magna iuba ornatum est. Dentes et ungues Leonis firmi et acuti sunt. Leōnes sunt plerumque fulvo colore, quamquam in Asia etiam nigri Leones habitant. Leones familiae Felidārum annumeramus.

i) Geranium pratense planta perennis est, quadraginta quinque – centum viginti cm. caulis subteres, erectus, pilis brevibus tectus, subter floribus glutinosus, Folia opposite septempartita, cum stipulis. Calyx quinquesepalus, ovatus, ventricosus. Corolla quinquepetala, caeruleo vel caeruleoviolaceo colore, petala obovata, libera. Stamina decem, flamentis basi valde dilatatis, ciliatis, glabris, persistentibus, antheris deciduis. Pistillum unum, supra quinquepartitum. Floret mensibus Iunio et Iulio in pratis. Fructus geranii rostro gruis similes sunt. Geranium pratense familiae Geraniacearum annumerantur.

5. Виконайте аналіз біномінальних назв:

- a) *Ledum palustre* – багно звичайне;
- b) *Calendula officinalis* – нагідки лікарські;
- c) *Bombus hortorum* – джміль садовий;
- d) *Galanthus nivalis* – підсніжник білосніжний;
- e) *Alnus viridis* – вільха зелена;

- f) *Beta vulgaris* – буряк звичайний;
- g) *Trapa natans* – водяний горіх плаваючий;
- h) *Rubus serpens* – ожина повзуча;
- i) *Aquila rapax* – орел степовий;
- j) *Carpeolus carpeolus* – козуля звичайна.

6. З'ясуйте походження та значення термінів:
асиміляція, барорецептори, хлорофіл, хроматофори, онтогенез, хлорелла.

7. Встановіть відповідність між латинським і грецьким терміноелементом та його тлумаченням українською мовою:

simplex	chlor-	короткий
brevis	iso-	простий
viridis	haplo-	кислий
acer	crypto-	рівний
par	oxy-	схований
latens	brachy-	зелений

8. Встановіть відповідність між латинським терміном та його тлумаченням українською мовою:

oculus	орган, початковий відділ дихальних шляхів у людей і хребетних тварин, розташований на обличчі (у людини), чи на морді (у тварин), що виконує роль дихання, сприйняття запаху та мовлення
nasus	орган дихання у людини і хребетних тварин, що розміщується в грудній порожнині
caput	сукупність твердих тканин у тваринному організмі, які слугують опорою тіла або окремих його частин і (або) захищають його від механічних ушкоджень

skeleton	парний сенсорний орган (орган зорової системи) людини і тварин, що має здатність сприймати електромагнітне випромінювання у видимому діапазоні довжин хвиль і забезпечує функцію зору
pulmo	частина тіла вищої істоти, в якій містяться мозок, органи зору, смаку, нюху та слуху, а також рот

9. Виділіть терміноелементи грецького походження, перекладіть українською мовою:

acranthus, brachypterus, malacophyllus, Isomidae, Homoptera, haplostachyus, leptodactylus, chloropetalus, Cryptophagus.

10. Запам'ятайте латинсько-грецькі дублети прикметників третьої відміни:

Латинський іменник	Грецький відповідник	Значення
acer, acris, acre	oxy-	гострий
aequālis, e	homoios, homos	рівний
apicālis, e	acr-, acro-	верхній, верхівковий
brevis, e	brachys, brachy-	короткий
celer, is, e	tachys, tachy-	швидкий
dulcis, e	glycys, glycy-	солодкий
duplex, icis	diplo-	подвійний, парний
gravis, e	barys, baro-	тяжкий
latens, entis	cryptos, crypt-	прихований
mollis, e	malacos, malac-	м'який
omnis, e	pan, pant-	весь, всякий
par, paris	isos, iso-	рівний
rigens, entis	scler-	шорсткий

senīlis, e	geron, geront-	старечий
simīlis, e	homo-, homoe-	подібний, рівний
simplex, icis	haplo-	простий
tenuis, e	lept-	тонкий
virīdis, e	chlor-	зелений

11. Запам'ятайте прикметники третьої відміни:

abdominālis, e – черевний
 abducens, entis – відвідний
 aequālis, e – рівний
 aestivālis, e – літній
 afferens, entis – приносний
 alveolāris, e – комірковий
 apicālis, e – верхній
 articulāris, e – суглобовий
 ascendens, entis – висхідний
 basālis, e – основний
 biceps, bicipītis – двоголовий
 brevis, e – короткий
 campester, tris, tre – польовий
 capillāris, e – капілярний
 cerebrālis, e – церебральний
 commūnis, e – спільний, звичайний
 costālis, e – реберний
 craniālis, e – черепний
 dentālis, e – зубний
 duplex, icis – подвійний
 frontālis, e – лобовий
 fusiformis, e – веретеноподібний
 lacrimālis, e – слізний
 laterālis, e – бічний
 laterālis, e – боковий
 levis, e – гладкий
 longitudinālis, e – поздовжній
 lumbālis, e – поперековий
 maiālis, e – травневий
 migrans, antis – блукаючий
 mollis, e – м'який
 nasālis, e – носовий

occidentālis, e – західний
 occipitālis, e – потиличний
 officinālis, e – аптечний
 orbitālis, e – очноямковий
 orientālis, e – східний
 paluster, tris, tre – болотяний
 par, paris – рівний
 pectorālis, e – грудний
 pratensis, e – луговий
 pubescens, ntis – колючий
 pungens, ntis – колючий
 radiālis, e – променевиий
 radicālis, e – кореневий
 rapax, acis – хижий
 repens, ntis – повзучий
 rostriformis, e – дзьобовидний
 silvester, tris, tre – лісовий
 simplex, icis – простий
 sphenoidālis, e – клиновидний
 squamiformis, e – лускоподібний
 superficiālis, e – поверхневий
 temporālis, e – висковий
 tenax, acis – міцний, в'язкий
 tenuis, e – тонкий
 teres, itis – круглий
 terrester, tris, tre – наземний
 thoracālis, e – грудний
 vasculāris, e – судинний
 vernālis, e – весняний
 vertebrālis, e – хребетний
 vulgāris, e – звичайний

REPETITORIUM

1. 1. Вкажіть, до якої групи належить прикметник *saluber, bris, bre*:

- a) прикметники третьої відміни з двома закінченнями;
- b) прикметники третьої відміни з одним закінченням;
- c) прикметники першої-другої відмін;
- d) прикметники третьої відміни з трьома закінченнями.

2. Прикметник *brevis* у *Nom. Sing. mac*:

- a) три закінчення;
- b) два закінчення;
- c) одне закінчення;
- d) нульове закінчення.

3. Вкажіть правильний переклад словосполучення *польові рослини*:

- a) *plantae arvenses*;
- b) *plantae arvensae*;
- c) *planta arvensis*;
- d) *plantam arvensem*.

4. Вкажіть грецький еквівалент латинського прикметника *dulcis, e*:

- a) *geron*;
- b) *isos*;
- c) *pan*;
- d) *glycys*.

5. Вкажіть правильний переклад словосполучення *поне-рековий хребець*:

- a) *vertebrae lumbaliae*;
- b) *vertebra lumbalis*;
- c) *vertebrae lumbales*;
- d) *vertebra lumbale*.

PROVERBIA LATINA

Omne initium difficile est	Всякий початок важкий
Ars longa, vita brevis	Мистецтво вічне, життя коротке
Sapienti sat	Розумному достатньо
Oratio veritatis simplex est	Мова правди проста

Тема: Ступені порівняння прикметників. Прислівник. Вживання ступеневих форм у природничій термінології

1. Утворіть ступені порівняння від таких прикметників:

latus, a, um – широкий; brevis, e – короткий; acer, acris, acre – гострий; mollis, e – м'який; varius, a, um – різноманітний; malus, a, um – поганий; purus, a, um – чистий; ruber, bra, brum – червоний; gravis, e – важкий; crassus, a, um – товстий; elegans, ntis – стрункий; odoratus, a, um – пахучий; similis, e – подібний; magnus, a, um – великий; altus, a, um – високий.

2. Утворіть прислівники від таких прикметників та подайте їх ступені порівняння:

rectus, a, um – прямий; similis, e – подібний; angustus, a, um – вузький; densus, a, um – густий; magnus, a, um – великий; incognitus, a, um – невідомий; simplex, icis – простий; brevis, e – короткий; acer, acris, acre – гострий.

3. Запишіть відмінювання словосполучень:

membrana crassissima; margo anterior; ramus posterior; folium latius; caulis brevior; animal maximum.

4. Вкажіть граматичну форму видових епітетів:

Plantago maior; Achillea nobilis; Ailanthus altissima; Abies alba; Sanguisorba minor; Berberis integerrima; Asphodeline tenuior; Asphodeline lutea; Citellus maximus; Iris elegantissima; Castanea mollissima; Crataegus mollis; Viburnum odorantissimum; Solanum tuberosum; Tettigonia viridissima; Euphorbia pulcherrima; Jasminum odoratissimum.

5. Запишіть ступеневі форми прикметників як видові епітети:

подорожник (Plantago, inis, f) найбільший; дзвінець (Rhinanthus, i, m) малий (менший); лопух (Arctium, ii, n) малий (менший); матиола (Mattiola, ae, f) найзапашніша (odoratus, a, um); шоломниця (Scutellaria, ae, f) висока (найвища); очанка (Euphrasia, ae, f) найменша; лепешняк (Glyzeria, ae, f) великий (найбільший); костриця (Festuca, ae, f) найвища; чистотіл (Chelidonium, ii, n) звичайний (більший).

6. Перекладіть речення українською мовою:

a) Hepar, glandūla corpōris maxīma, in parte superiōre corpōris sita est. Circulatio sanguinis a ventriculo cordis sinistro usque ad atrium dextrum circūlus sanguinis major nominātur. Nucleus in parte anteriōre cellulāe positus est. Dentes ossibus duriōres sunt. Costa prima brevior et latior est costis reliquis. Oculi in parte superiōre faciei locāti sunt. Prima costa omnium costārum latissīma est. Hepar est glandūla maxīma in corpōre humāno, in parte superiōre abdominis sita. Omnium vasōrum vasa capillaria minīma et tenuissīma sunt.. Pelvis in pelvim majōrem et pelvim minōrem dividitur. Circūlus sanguinis maior circūlo sanguinis minōre multo longior est.

b) Folia Circeae caucasicae crassiora, quam folia Circeae alpinae. Omnium animalium Elephas indicus maximus est. Omnium botanicorum Linnaeus clarissimus est. Aurum gravius est argento. Aestate noctes breviores sunt, quam dies, hieme longiores. Folia plurimarum plantarum aestate viridiora sunt, quam autumnō. Baccae Oxycocci palustris amarissimae sunt.

c) Vultur avis magna est. Omnium alitum rapacium Vultur maximus est. Odore a longe cadaver percipit, aegre se humo attollit tardoque motione fertur per aërem. Collum Vulturis implume est, alae longissimae. Vultur cadaver vorat. Vultur est ales ingentis voracitatis. Incolunt plerumque regiones montanas. Nidos suos in altis arboribus vel excelsissimis rupibus construunt. Pariunt singula vel bina ova. Visus Vulturum acerrimus est. Itaque per sublime volans facile humi praedam exquirat.

7. Визначте форму видових епітетів:

- a) *Glyceria maxīma* – манник великий;
- b) *Hydrophilus aterrimus* – чорний водолуб;
- c) *Limex maxīmus* – слизень великий;
- d) *Parus maior* – синиця велика;
- e) *Lemna minor* – ряска мала;
- f) *Melilotus altissima* – буркун високий;
- g) *Corylus maxīma* – ліщина велика;
- h) *Tettigonia viridissima* – коник зелений;
- i) *Laomedea longissima* – лаомедея довгаста.

8. З'ясуйте походження та значення термінів:

оксифіти, ауксини, біотоп, екосистема, поліфаги, реплікація.

9. Встановіть відповідність між латинським терміном та його тлумаченням українською мовою:

aorta	кровоносна судина, що приносить кров з різних частин тіла до серця
systole	конусоподібний м'язовий порожнистий орган кровоносної системи, який своїми розміреними скороченнями прокачує кров або гемолімфу крізь судини тіла, забезпечуючи живлення і дихання тканин
cor	найтонша кровоносна судина, що виконують основну функцію кровоносної системи щодо обміну речовин між кров'ю та тканинами, відіграє роль гістогематичного бар'єра, а також забезпечує мікроциркуляцію
vas capillare	головна артерія великого кола кровообігу, яка починається від лівого шлуночка серця та вигинається вправо у птахів і вліво у ссавців
vena	скорочення м'язів серця після їх розслаблення, унаслідок чого кров нагнітається в артеріальну систему

REPETITORIUM

1. Синтетичну форму вищого ступеня утворюємо приєднанням до основи прикметника суфіксів:

- a) -or, -us;
- b) -issim-;
- c) -ior, -ius;
- d) -lim-.

2. Вкажіть прикметник у вищому ступені порівняння:

- a) facilis;
- b) maxime varius;

- c) brevissimus;
- d) longior.

3. Прикметник *similis*, є найвищий ступінь порівняння утворює за допомогою суфікса:

- a) -issim-;
- b) -rim-;
- c) -lim-;
- d) -illim-.

4. Вкажіть прикметник, який у *gradus positivus* має форму *parus*, а, *ut*:

- a) pessimus;
- b) maior;
- c) minimus;
- d) melior.

5. Вкажіть прислівник, утворений від прикметника третьої відміни:

- a) fortiter;
- b) incognito;
- c) bene;
- d) male.

PROVERBIA LATINA

Imperāre sibi maxīum imperium est	Наказувати собі – найбільша влада
Optimum medicamentum quies est	Найкращі ліки – це спокій
Bona valetūdo melior est, quam maxīmae divitiae	Добре здоров'я краще, ніж найбільші багатства
Citius, altius, fortius!	Швидше, вище, сильніше!
Sapienti sat	Розумному досить

Тема: Четверта відміна іменників. П'ята відміна іменників

1. Запишіть відмінювання словосполучень:

latlacus magnus; manus sinistra; cornu parvum; species nova; res rusticus.

2. Вкажіть граматичні категорії іменників, перекладіть українською мовою:

fructuum, diebus, faciem, seriei, habitum, in planitie, manibus, subspeciem, rebus, cornua, superficiei.

3. Перекладіть рідною мовою:

a) Planta perennis, decem–triginta cm alta, habĭtu Circaeae alpĭnae similis, sed notis sequentĭbus sat differt. Calyx 3-4 mm, fructĭbus matĭris ad 5 mm longus, ad 2/2 connĭtus, glandulōsis, lobis late ovalĭbus, rectis ad 1 mm longis.

b) Fructus autumno matĭrant. Fructus pruina farinacea tectus. Folia Menthae piperitae manu trita odorem specificum habent. Cornua cervorum ramis arborum similia sunt. Ad seriem Rodentium variae species Rattorum, Murum, Leporum, Cuniculorum pertinent. Multae sunt species Trifoliorum, exempli gratia Trifolium montanum, pratense, arvense, repens aliaequae.

c) In superficie cutis epidermis locĭta est. In radio faciem anteriorem, faciem posteriorem et faciem laterĭlem vidĕmus. Manus faciem dorsĭlem et faciem volĭrem habet.

d) Quercus pedunculĭta arbor robusta est. In Eurōpa multae species Quercus sunt. Noti sunt Quercus alba, Quercus rubra, Quercus pubescens, Quercus tinctoria et cetĕra. Quercus pedunculĭta utilissĭma est. Cortex Quercus pedunculĭtae in medicĭna adhibĕtur.

e) Species medicĭtae e foliis, radicĭbus, corticĭbus, florĭbus, fructĭbus, rhizomĭtĭbus plantĭrum nonnullĭrum praeparantur. Exempli causa, species pectorĭles e fructu foenicĭli, e radice inulae, e folio althaeae, e folio farfarae, e folio salviae constant.

f) Homo quinque sensus habet: visus, audĭtus, gustus, odorĭtus, tactus. Homĭnes visu vident, audĭtu audiunt, gustu gustant, odorĭtu sentiunt, tactu tangunt. Proxĭme ad tactĭs sensum accĕdit gustus. Caput est sedes omnium sensuum. Multa animalia visum auditumque acrem habent.

g) Genera fructuum varia sunt. Fructus magnitudine, formā diversi sunt. Fructus pericarpium habet. In pericarpio exocarpium, mesocarpium, endocarpium discernimus. Fructus multarum plantarum remedia sunt. E fructibus succi et sirupi varii praeparantur. In fructibus Rosae caninae magna copia vitamini C est. In nucleis fructuum Juglandis oleum pingue est.

4. Перекладіть латинською мовою:

Плід чорний. Плоди чорні. Плід білуватий, овальний. Плоди білуваті, овальні. Плід червоний, покритий короткими волосками. Плоди червоні, покриті короткими волосками. Ріг довгий. Роги довгі. Новий вид. Нові види. Новий вид росте на високих перевалах Кавказу. Лоб, очі, ніс, рот – частина обличчя.

5. Доповніть речення:

In vertēbris processus varios observāmus: processus... (spinōsus, a, um; transversus, a, um; articularis, e).

In ossibus cranii sinus varii sunt: sinus... (frontalis, e; sphaenoidalis, e; maxillāris, e).

6. Визначте форму видових епітетів, виконайте аналіз біноміальних термінів:

- a) Vulpes vulpes – лисиця;
- b) Felis silvestris – кіт лісовий;
- c) Felis catus – кіт свійський;
- d) Quercus alba – дуб білий;
- e) Pinus silvestris – сосна звичайна;
- f) Juglans cinerea – горіх сірий;
- g) Rosa spinosissima – шипшина найменша;
- h) Orchis palustris – зозулинець болотний.

7. З’ясуйте походження та значення термінів:

перикарпій, екзокарпій, мезокарпій, ендокарпій, інстинкт, геном, рефлекс.

8. Встановіть відповідність між латинським і грецьким терміноелементом та його тлумаченням українською мовою:

species	aesthesia	холод
motus	kerat-	вид
sensus	cryuos, cry-	рух
cornu	histos	тканина

gelu	kinesis, -kinesia	ріг
textus	eidos, id-	відчуття

9. Встановіть відповідність між латинським терміном та його тлумаченням українською мовою:

musculus	рухоме зчленування кісток скелета у людини й хребетних тварин
ligamentum	суглоб, що з'єднує стегнову і гомілкову кістки
articulatio	орган у хребетних тварин, який належить до опорно-рухової системи і складається з кісткової тканини
genu	активна частина опорно-рухової системи, скорочення якої зумовлює переміщення частин тіла або всього тіла в просторі
os	щільна сполучна тканина, що скріплює суглоби або з'єднує окремі органи тіла між собою

10. Виділіть і поясніть терміноелементи грецького походження, перекладіть українською мовою:

embryologia, melanocarpus, akinesia, histologia, lichenologia, multiflorus, macrophyllus, polypetalus, microphyllus, oliganthus, pachycarpus, erythrocarpus, hydrophilus, thermophilus, mycotrophus, gamophyllus, gymnocarpus.

11. Запам'ятайте латино-грецькі дублети іменників четвертої та п'ятої відмін:

Латинський іменник	Грецький відповідник	Значення
auditus, us, m	acusis, acus, -acusia	слух
cornu, us, n	keras, kerat-	ріг, рогова речовина
foetus, us, m	embryon, embry-	зародок
fructus, us, m	carp-, -carpus	плід

gelu, us, n	cryos, cry-	холод, мороз
genu, us, n	gony, gon-	коліно
gustus, us, m	geusis, geus-, -geusia	смак
manus, us, m	cheir, chir-	рука, кисть
motus, us, m	kinesis, kines-, -kinesia	рух
olfactus, us, m	osme, osm-, -osmia	нюх
partus, us, m	tocos, toc-	пологи
pulsus, us, m	sphygmus, sphygm-	пульс
sensus, us, m	aesthesia, aesthes-	відчуття
textus, us, m	histos, hist-	тканина
visus, us, m	opsis, op(t)-, -opsia	зір
facies, ei, f	prosopon, prosop-	обличчя
rabies, ei, f	lyssa, lyss-	каз
species, ei, f	eidos, id-	вид

12. Запам'ятайте латинські іменники:

Bryophyta, ðrum n – відділ
 Мохоподібні
 casus, ūs (m) – випадок
 classis, is f – клас
 Compositae, ārum f (Asteraceae,
 ārum f) – родина Складноцвіті
 cornu, ūs (n) – ріг
 crassities, ēi (f) – товщина
 Cruciferae, ārum f (Brassicaceae,
 ārum f) – родина Хрестоцвіті
 (Капустяні)
 dies, ēi (m) – день
 divisio, onis f – відділ
 durities, ēi (f) – твердість
 Equisetophyta, ðrum n – відділ
 Хвощеподібні
 Fabaceae, ārum f (Leguminosae,
 ārum f) – родина Бобові
 facies, ēi (f) – поверхня, обличчя
 familia, ae f – родина
 flexus, ūs (m) – згин

fructus, ūs (m) – плід
 gelu, ūs (n) – холод, мороз
 genu, ūs (n) – коліно
 genus, ėris n – рід
 Gramineae, ārum f (Poaceae, ārum
 f) – родина Злакові
 gustus, ūs (m) – смак
 habitus, ūs (m) – зовнішній вигляд
 lacus, ūs (m) – озеро
 Liliopsida, ðrum n (Monocotyledones,
 um f) – клас Однодольні
 Magnoliophyta, ðrum n (Angio-
 spermae, ārum f) – відділ По-
 критонасінні
 Magnoliopsida, ðrum n (Dicoty-
 ledonesðones, um f) – клас
 Дводольні
 ordo, inis m – порядок
 Pinophyta, ðrum n (Gymnospermae,
 ārum f) – відділ Голонасінні
 Pinus, ūs (f) – сосна

planities, ēi (f) – площина, рівнина
Polypodiophyta, ōrum n – відділ
Папоротеподібні
processus, ūs (m) – відросток
Quercus, ūs (f) – дуб
regnum, i n – царство
res, rei (f) – справа, річ
saltus, ūs (m) – стрибок
sensus, ūs (m) – відчуття
series, ēi (f) – ряд
sinus, ūs (m) – пазуха
species, ēi (f) – вид

spiritus, ūs (m) – дух, дихання
status, ūs (m) – стан, положення
subseries, ēi (f) – підряд
subspecies, ēi (f) – підвид
superficies, ēi (f) – поверхня
tactus, ūs (m) – дотик
traiectus, ūs (m) – перевал,
Umbelliferae, ārum f (Аріасеае,
ārum f) – родина Зонтичні
(Селерові)
usus, ūs (m) – досвід, вживання

REPETITORIUM

1. При відмінюванні іменників четвертої відміни:

- Gen. Sing. = Dat. Sing.;
- Acc. Sing. = Gen. Plur.;
- Dat. Plur. = Abl. Plur.;
- Acc. Sing. = Acc. Plur.

2. Вкажіть, який з іменників належить до п'ятої відміни:

- pes, pedis;
- cutis, cutis;
- species, specie;
- pulmo, pulmonis.

3. Вкажіть ряд, в якому всі іменники належать до четвертої відміни:

- arcus, ductus, processus, cornu;
- ostium, hiatus, corpus, tegmen;
- plexus, sinus, recessus, vomer;
- meatus, textus, manubrium, sulcus.

4. Вкажіть правильний переклад терміну *передня суглобова поверхня*:

- facies articularis anterior;
- facies articularis posterior;
- facies articularis superior;
- facies articularis inferior.

5. Вкажіть грецький відповідник латинського іменника *gelu*:

- eidōs;
- cheir;
- cryos;
- histos.

PROVERBIA LATINA

Contra spem spero	Без надії сподіваюсь
Est modum in rebus	Є міра в речах
Litterarum radices amarae sunt – fructus dulces	Корені наук гіркі, плоди – солодкі
Mare verborum, gutta rerum	Море слів, крапля справ
Status quo (nunc)	Існуючий стан речей

Тема: Розряди числівників

1. Перекладіть терміни, поясніть значення числівникових словотворчих елементів:

folia septempartita, calix quinquesepālus, corolla quinquepetāla, planta perennis, quattuor pedes, duo genera frugum, Viola tricolor, Ficus triangularis, caladium bicolor, quinque sensus, planta biennis, plica triangulāris, neuron unipolāre, costa secunda, muscūlus triceps, neuroblasti unipolāres, muscūlus biceps, cellūla uninucleāris.

2. Перекладіть терміни латинською мовою:

дводомна рослина, багаторічна рослина, дворічна рослина, форма листя трикутна, квітка велика, трикольорова, двоголовий м'яз, триголовий м'яз плеча, три стебла, дві пелюстки, шість класів тварин.

3. Перекладіть речення українською мовою:

a) Columna vertebrālis ex vertebris triginta tribus constat. In cranio os frontāle unum est, ossa temporalia duo sunt. In cranio ossa viginti tria sunt. Prima vertebra atlas nominātur.

b) In cavo thoracis homīnis pulmōnes duo et cor sunt.

c) Manus duae digītos decem habent. Pulsus homīnis sani ictus septuaginta – octoginta habet.

d) Renes, duae glandūlae magnae in regiōne abdomīnis locantur.

e) Muscūlus biceps femōris capīta duo habet: caput longum et breve.

f) Campanula tridentata planta perennis est.

g) Sunt duo genera frugum: frumenta, ut Triticum, Hordeum et legumina, ut Faba, Cicer.

h) Nomina Latina animalium et plantarum ex duobus verbis formantur: unum genus signavit, alterum speciem.

i) Tria paria pedum insectorum sunt organa motus.

j) Sunt quattuor partes floris: calix, corolla, stamina, pistilla.

k) Homīnibus sunt quinque sensus.

4. Визначте форму видових епітетів, виконайте аналіз біноміальних термінів:

a) Crocus biflorus – шафран двоцвітний;

b) Linum trigynum – льон тристовпчикований;

c) Marsilea quadrifolia – марсилія чотирилиста;

- d) *Orchis tridentata* – зозулинець тризубчастий;
- e) *Sagittaria trifolia* – стрілиця трилиста;
- f) *Salix bicolor* – верба двоколірна;
- g) *Salix triandra* – верба тричинкова
- h) *Valeriana tripteris* – валер'яна трикрила;
- i) *Viola tricolor* – вероніка трилопатева;
- j) *Veronica triloba* – зозулинець болотний.

5. З'ясуйте походження та значення термінів:

бінарна номенклатура, диплококи, бінокулярний зір, диплоїдний набір хромосом.

6. Встановіть відповідність між латинським і грецьким терміноелементом та його тлумаченням українською мовою:

hepta-	chilio-	десяти-
mille-	dec(a)-	п'яти-
quinq(u)-	septem	чотри-
decem-	hepta-	семи-
quadr(i)-	pent(a)-	шести-
septem-, sept(i)-	tetr(a)-	тисячо-

7. Встановіть відповідність між латинським терміном та його тлумаченням українською мовою:

Diptera	загін ссавців, до якого входять такі підряди як псовидні і котовидні тварини
Dicotyledones	відділ вищих квіткових рослин, у яких насінний зачаток міститься у зав'язі
Gymnospermae	ряд безхребетних тварин з класу комах, які характеризуються наявністю тільки однієї пари крил і повним метаморфозом
Carnivora	відділ вищих насінних рослин, для яких характерна наявність насінних зачатків і насин, що лежать відкрито на спорофілах і не захищені оплоднем

Angiospermae	клас покритонасінних рослин, характерною особливістю яких є дві сім'ядолі
---------------------	---

8. Виділіть і поясніть терміноелементи грецького походження, перекладіть українською мовою:

unipennātus, triceps, digastrīcus, semilunāris, uniflorus, trifoliatus, pentanthus, heptaphyllus, centifolius, chilophyllus, quinqueflorus, tetragonus, octangularis, decapetalus.

9. Запам'ятайте латино-грецькі числівники у природничій термінології:

Латинський префікс	Грецький префікс	Значення
uni-	mon(o)-/hapl(o)-	одно-
bi-	di-	дво-
tri-	tri-	три-
quadr(i)-	tetr(a)-	чотири-
quint-, quinqu(e)-	pent(a)-	п'яти-
sex-	hex(a)-	шести-
septem-, sept(i)	hept(a)-	семи
oct(o)-	oct(o)-	восьми
decem	dec(a)-	десяти-
unde-		одинадцять
centi-		сто
milli-, mille-	chilio-	тисячо-
semi-	hemi-	половина

10. Наведіть приклади термінів, компонентами яких є числівники.

11. Вкажіть українські еквіваленти термінів, що функціонують у фаховому тексті:

Флора Українських Карпат є однією з найбагатших видами регіональних флор України, у тому числі найбільш численною її фракцією є високогірна, яка включає близько 1000 видів квіткових

рослин. Серед них значний інтерес становлять рідкісні види, які є об'єктом уваги багатьох ботаніків. Наші дослідження рідкісних квіткових рослин у флорі Українських Карпат почались з того, що під час інвентаризації флори Ясінської улоговини, розташованої між гірськими масивами Черногора, Свидовець і Горгани, ми знайшли в одному лучно-болотяному середньогірному осередку три рідкісні види, причому місцезростання двох з них (*Primula farinosa* L. й *Gentiana verna* L.) виявились унікальними не лише для Українських Карпат, але й для України, а третій вид (*Carex davalliana* Sm.) є й продовжує бути у Карпатах рідкісним.

Coeloglossum завжди розглядався як монотипний рід, виділений зі складу *Satyrium* L., *Habenaria* Willd., *Gymnadenia* R.Br. чи *Peristylus* Lindl., що складається з *C. viride* (L.) C. Hartman [1, 20, 23, 40 та ін.]. Вважалось, що рослини *C. viride* спорадично поширені в Україні, у тому числі у Карпатах, від лісів до субальпійського поясу.

Серед групи лісових видів найчастіше реєстрували політопний *Isotomiella minor*, що є константним або абсолютним константним у локалітетах в околицях Львова, але чисельність і частота трапляння якого різко знижується в антропогенно навантажених урботопах. Лісові гігрофільні види ногохвісток, такі як *Deutonura albella* та види роду *Arrhopalites*, траплялися в ширшому діапазоні досліджених локалітетів, хоча лісовий гігрофіл *Xenyllodes armatus*, єдиний представник родини *Odontellidae*, зареєстрований лише в контролі.

У 1850 р. А. Альт опублікував працю, присвячену дослідженню геологічної будови м. Львова і найближчих околиць. Найбільшу увагу автор приділив крейдовим утворенням і зібраним у них викопним решткам. З маастрихтських відкладів він описав 54 види черевоногих молюсків, поміж якими 18 нових: *Scalaria Polenburgii*, *Sc. Leopoliensis*, *Volvaria cretacea**, *Trochus dichotomus*, *Tr. fenestratus**, *Tr. echinulatus*, *Tr. miliariformis*, *Solarium granulato-costatum**, *Sol. depressum**, *Rostellaria laevis**, *Voluta costata**, *V.? reticulata*, *Mitra Leopoliensis*, *Fusus galicianus**, *F. funiculatus*, *Buccinum cancelatum*, *Cerithium polystropha**, *Acmaea inornata**.

REPETITORIUM

1. Вкажіть числівник, який належить до розряду *Numeralia cardinalia*:

- a) singuli, ae, a;
- b) quartus, a, um;
- c) ducenti, ae, a;
- d) centum.

2. Числівник *duodecimus*, а, um належить до розряду:

- a) Numeralia distributiva;
- b) Numeralia adverbialia;
- c) Numeralia ordinalia;
- d) Numeralia cardinalia.

3. Словосполучення *три троянди* латинською мовою перекладаємо:

- a) tria rosa;
- b) trecetae rosae;
- c) tres rosae;
- d) tertiae rosae.

4. *Octo et viginti sunt*::

- a) duodeviginti;
- b) duodetriginta;
- c) viginti octo;
- d) octo et viginti.

5. Вкажіть значення грецького числівникового префікса *hepta-*:

- a) семи-;
- b) дво-;
- c) шести-;
- d) чотири.

PROVERBIA LATINA

Una hirundo non facit ver	Одна ластівка не робить весни
Tres faciunt collegium	Троє утворюють товариство
Tertium non datur	Третього не дано
Qui scribit, bis legit	Хто пише, двічі читає

Тема: Основи словотвору. Історія становлення природничої термінології

1. Вкажіть правильний варіант перекладу термінів:

- a) морква посівна – *Daucus sativa*; *Daucus sativus*; *Daucus sativum*;
- b) груша домашня – *Pyrus domasticus*; *Pyrus domesticum*; *Pyrus domestica*;
- c) смородина золотиста – *Ribes aureus*; *Ribes aurea*; *Ribes aureum*.
- d) пшениця літня – *Triticum aestiva*, *Triticum aestivum*, *Triticum aestivus*;
- e) тонконіг сизий – *Koerelia glauca*, *Koerelia glaucus*, *Koerelia glaucum*;
- f) хвощ польовий – *Equisetum arvensum*, *Equisetum arvensis*, *Equisetum arvense*.
- g) квасоля звичайна – *Phaseolus vulgāris*, *Phaseolus vulgārius*, *Phaseolus vulgāre*;
- h) горох багаторічний – *Pisum formōsus*, *Pisum formōsum*, *Pisum formōsa*;
- i) сочевиця їстівна – *Lens culinaria*, *Lens culinarius*, *Lens culinarium*.
- j) кріт звичайний – *Talpa europaea*, *Talpa europeus*, *Talpa europium*;
- к) слива приморська – *Prunus maritimus*, *Prunus maritime*, *Prunus maritimum*;
- l) горобець звичайний – *Passer domestica*, *Passer domesticum*, *Passer domesticus*.

2. Визначте форму видових епітетів:

- a) *Lacerta vivipara* – ящірка живородяча;
- b) *Thecla betulae* – хвостата берези;
- c) *Phocena phocena* – морська свиня;
- d) *Passer montanus* – горобець польовий;
- e) *Phaedon cochleariae* – листоїд хріновий;
- f) *Ranunculus lingua* – жовтець язиколистий;
- g) *Bruchus pisorum* – зерноїд гороховий;
- h) *Paeonia daurica* – півонія даурська;
- i) *Lucanus cervus* – рогач звичайний;
- j) *Psylla rosae* – морквяна муха;
- к) *Petroselinum crispum* – петришка кучерява;
- l) *Citrus limon* – лимон.

3. Утворіть назви родин:

a) *Picea*, ае, f (сосна); *Rana*, ае, f (жаба); *Palma*, ае, f (пальма); *Formica*, ае, f (мураха).

b) *Salamandra*, ае, f (саламандра); *Brassica*, ае, f, ае, f (капуста); *Gavia*, ае, f (гагара); *Lilia*, ае, f (лілія).

с) *Merula*, ае, f (дрізд); *Convallaria*, ае, f (конвалія); *Lacerta*, ае, f (ящірка); *Faba*, ае, f (біб).

d) *Ciconia*, ае, f (лелека); *Urtica*, ае, f (кропива); *Mimosa*, ае, f (мімоза); *Talpa*, ае, f (кріт).

4. Перекладіть природничі терміни:

Ranidae, *Insecta*, *Linales*, *Cucurbitaceae*, *Bryophyta*, *Fabaceae*, *Canidae*, *Anseriformes*, *Ciconiiformes*, *Malvaceae*, *Rosales*, *Sturnidae*, *Gymnospermae*, *Carnivora*, *Solamaceae*, *Insectivora*, *Alliaceae*, *Leporidae*, *Chiroptera*, *Leptospondyli*, *Galliformes*, *Homoptera*, *Polychaeta*, *Aves*.

5. Перекладіть терміни, виділіть терміноелементи, поясніть їх значення:

biologia, *hydrophobia*, *phytotherapia*, *toxicologia*, *ornithologia*, *lichenologia*, *ichthyologia*, *carcinologia*, *mycologia*, *coenologia*, *cytologia*, *oecologia*, *phytocenosis*, *phytophagus*, *bryologia*, *drymologia*, *hygrophyton*, *albimaculatus*, *herbivorus*, *trifolium*, *multiflorus*, *macrophyllus*, *microphyllus*, *oliganthus*, *platyphyllus*, *heterophyllus*, *pachycarpus*, *leptocaulis*, *acropetalus*, *acutifolius*, *isophyllus*, *orthoramosus*, *dolichocarpus*, *gymnospermus*, *leucanthus*, *nigrimaculatus*, *erythrocarpus*, *hydrophilus*, *thermophilus*, *stenophyllus*, *hexaphyllus*, *uniflorus*, *heptapetalus*, *tetraphyllus*, *lepidopterus*, *thermophilus*, *zoophagum*, *polypetalus*, *lithophilus*, *Diptera*, *photophilus*, *mycotrophus*, *gymnocarpus*, *polyphyllus*.

6. Перекладіть українською мовою, виділіть словотворчі елементи:

Festuca heterophylla, *Cuscuta breviflora*, *Phleum phleoides*, *Avena cultiformis*, *Polygonatum multiflorum*, *Euphorbia salicifolia*, *Citrullus colocynthoides*, *Euphorbia salicifolia*, *Elaeagnus oxycarpa*, *Elytrigia trichophora*, *Asparagus brachyphyllus*, *Achillea tenuifolia*, *Muscari botryoides*, *Synchytrium macrosporum*, *Populus balsamifera*.

7. Додайте потрібний терміноелемент, запишіть утворені терміни:

володікування – ...*therapia*; розділ біології, що вивчає будову тканин живих організмів – *histo...*; розділ ботаніки, що вивчає

деревні рослини (дерева, чагарники) – ...logia; розділ зоології, що вивчає будову тіла, спосіб життя, систематику, індивідуальний та еволюційний розвиток, географічне поширення й структуру популяцій риб і круглоротих (міксин та міног), розробляє біологічні основи рибальства і рибництва – ...logia; наука, яка досліджує гриби як особливу групу організмів, що становлять самостійне царство живої природи – ...logia; розділ біології, що вивчає живі клітини, їхні органоїди, будову, функціонування, процеси клітинного розмноження, старіння та смерті – ...logia; розділ біології, що вивчає павукоподібних – ...logia; розділ мікробіології, що вивчає будову, життя і властивості бактерій – ...logia; наука про озера – ...logia; двокрилий – ...pterus (грец.); одноквітковий – ...florus (лат.); трилистий – tri... (грец.); семилистий – ...phyllus (грец.); десятиквітковий – ...petalus (грец.); столістий – centi... (лат.); жолудевоплідний – balano... (грец.); дереволюбний – ...philus; гостроплідний – ...carpus; короткокрилий – ...pterus; м'яколистий – ...phyllus; тонкоплідний – ...carpus; тонкопалий – lepto...; зеленопелюстковий – ...petalus; серцелистий – ...phyllus; дрібноголовчастий – ...cephalus; однотичинковий – mon...; дрібнозубий – micr...; сонцелюбний – ...philus; короткожилковий – ...neurus; каменелюбний – ...philus; рослиноїдний – ...phagus.

8. Виділіть спільні терміноелементи в кожному рядку, вкажіть їх значення:

a) biologia, biomassa, biometria, biotŷpus, biogēnus, biocoenōsis, biophāgus;

b) phyllophŷton, phyllotaxis, Phylloxerīdae, aphyllus, dasyphyllus, neurophyllus, gamophyllus, isophyllus, galactophyllus, sclerophyllus, calophyllus;

c) phagocŷtus, phagocytōsis, entomophāgus, polyphāgus, saprophāgus, phytophāgus, bacteriophāgi;

d) androgŷnus, androgēna, androspōra, androphōrum, androsporangium, gymnandrus, tetrandrus;

e) zoologia, dendrologia, bryologia, myologia, algologia, carpologia, microbiologia, chronobiologia, photobiologia, lichenologia;

f) heliophilus, hydrophilus, lithophilus, oxyphilus, drymophilus, limnophilus, cryophilus, anemophilus, bryophilus, xerophilus, thermophilus, geophilus, malacophilus, photophilus;

g) cystocarpium, exocarpium, carpologia, monocarpus, drepanocarpus, gamocarpus, lepidocarpus, lithocarpus, nephrocarpus, cryptocarpus, chrysocarpus, pachycarpus, macrocarpus, microcarpus, erythrocarpus, dasycarpus;

h) lignicōla, seminicōla, corticicōla, humicōla, silvicōla, palmicōla, floricōla, liticōla;

i) lignicōlor, concōlor, multicōlor, prunicōlor, sinapicōlor, versicōlor, vinicōlor;

k) crassifolius, centifolius, hastifolius, planifolius, acerifolius, rhombifolius, acutifolius, polyfolius, quinquefolius, scutifolius, salicifolius, glabrifolius, trifolius, menthifolius;

l) spiciformis, aliformis, caudiformis, guttiformis, oviformis, pediformis, pruniformis, racemiformis.

9. Розташуйте назви таксонів у правильній послідовності:

a) Cucurbitaceae, Plantae, Cucurbitales, Cucurbita pero, Cucurbita.

b) Solanes, Capsicum, Solanaceae, Plantae, Capsicum annum.

c) Crocus, Plantae, Crocoideae, Iridaceae, Crocus sativus.

d) Plantae, Narcissus serotinus, Narcissus, Asparagales, Amaryllidaceae.

e) Apiaceae, Plantae, Apiales, Coriandrum sativum, Coriandrum.

f) Plantae, Cirtullus lanatus, Cirtullus, Cucurbitales, Cucurbitaceae.

g) Rosales, Plantae, Rosaceae, Pyrus communis, Pyrus.

h) Brassicales, Brassicaceae, Plantae, Raphanus sativus, Raphanus.

i) Rubus idaeus, Rubus, Plantae, Rosales, Rosaceae.

j) Brassica, Brassicales, Brassica oleracea, Brassicaceae, Plantae.

10. Визначте форму видових епітетів, виконайте аналіз біноміальних термінів:

a) *Allium sativum* – часник;

b) *Artemisia vulgaris* – полин звичайний;

c) *Calendula officinalis* – нагідки лікарські;

d) *Mentha arvensis* – м'ята польова;

e) *Primula veris* – первоцвіт весняний;

f) *Salix alba* – верба біла;

g) *Anser anser* – гуска сіра;

h) *Parus maior* – синиця велика;

i) *Canis lupus* – вовк.

11. Встановіть відповідність між латинським і грецьким терміноелементом та його тлумаченням українською мовою:

hasta	histos, hist-	десяти-
locus	eidos, id-	п'яти-
textus	helo-	чотри-

species	melas, melan-	семи-
viridis	topos	шести-
niger	chlor-	тисячо-

12. Встановіть відповідність між латинським терміном та його тлумаченням українською мовою:

Felidae	злаки, злакові або тонконогі – покритонасінні рослини, що відносяться до класу однодольні
Rodentia	родина птахів ряду лелекоподібних
Gramineae	котові, родина ссавці ряду хижих
Pinopsida	найчисленніший ряд класу ссавців типу хордові
Ciconidae	клас голонасінних рослин, які мають хвою то шишки

ЛАТИНСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ СЛОВНИК

А

a (ab) (Abl.) – від.
abdomen, inis, n – живіт
abdominālis, e – черевний
abducens, entis – відвідний
abduco, duxi, ductum, ěre – відводити
Abies, ětis, f – ялиця
academia, ae, f – академія.
accedo, ěre – наближатися
Accipiter, tris, m – яструб
Acer, Aceris, n – клен.
acer, acris, acre – гострий, їдкий.
Acer, ěris, n – клен
achenium, i, n – сім'янка
acidum, i, n – кислота
Acipenser, ěris, m – оселедець
acriter – сильно, гостро
acus, us f – голка, хвоя
acusticus, a, um – слуховий
acutus, a, um – гострий
ad (Acc.) – до
adamas, antis, m – алмаз
aden, aděnis, m – залоза, лімфатичний вузол
adhibeo, ěre – застосовувати
adminicŭlum, i, n – тичинка
Adōnis, ĩdis, f – горицвіт
aduncus, a, um – кривий
adversus, a, um – повернений до чого-небудь
aegre – важко
aequālis, e – рівний
aěr, aěris, m – повітря
aes, aeris, m – мідь, бронза
aestas, atis, f – літо
aestivālis, e – літній
aestivus, a, um – літній
aetas, ātis, f – вік
aether, eris, m – ефір
aethereus, a, um – ефірний
afferens, entis – приносний
Africa, ae, f – Африка
africanus, a, um – африканський

ager, gri, m – поле, рілля
Agnus, i, m – ягня
ago, ěre – робити, діяти
agricōla, ae, m – землероб.
Agropyrum, i, n – пирій
ala, ae, f – крило
alabastrum, i, n – бутон
Alauda, ae, f – жайворонок
albifrons, frontis – білочолий, білолобий
alboflorus, a, um – білоцвітий
albus, a, um – білий
alebastrum, i, n – алебастр
ales, itis, f – великий птах
Alga, ae, f – водорість
aliter – по-іншому
alius, a, ud – інший.
alius, alia, aliud – інший
Allium, i, n – цибуля
Alnus, i, f – вільха
alo, alui, alĭtum, ěre – годувати, кормити
Aloĕ, ěs, f – столітник
Alpinus, a, um – альпійський
Althaea, ae, f – алтея
altus, a, um – високий, глибокий
Aluminium, ii, n – алюміній
alveolāris, e – комірковий
alveolus, i, m – альвеола
Amanĭta muscaria, ae, f – мухомор
amarus, a, um – гіркий
americānus, a, um – американський
ametystus, i, m – аметист
amicitia, ae, f – дружба
Amorpha, ae, f – бражник
Amygdālus, i, f – мигдаль
anālis, e – анальний
Anas, ātis, f – качка
anatomia, ae, f – анатомія
anatomicus, a, um – анатомічний
androecium, ii, n – андроцей
Angiospermae, arum, f – покритонасінні
Anguilla, ae, f – вугор
Anguis, is, m – змія
angŭlus, i, m – кут

anguste – вузько
angustus, a, um – вузький
animal, ālis, n – тварина
annunero, avi, atum, age – зараховувати
annus, i, m – рік
annuus, a, um – однорічний
Anser, ěris, m – гуска
antebrachium, ii, n – передпліччя
anterior, ius – передній
anthēra, ae f – пиляк
antiquus, a, um – давній, стародавній
antrum, i, n – печера
anus, i, m – задній прохід
aorta, ae, f – аорта
Aper, apri, m – кабан
apertūra, ae, f – отвір
apex, apĭcis, m – верхівка
Aphis, idis, n – тля
apicālis, e – верхній
Apis, is, f – бджола
aponeurōsis, is, f – розтяг
aqua, ae, f – вода
aquaticus, a, um – водяний
Aquila, ae, f – орел
ara, ae, f – вівтар.
Araneus, i, m – павук
arbor, ōris, f – дерево
arbuscula, ae, f – деревце
arbustum, i, n – чагарник
Arcticus, a, um – арктичний
arcus, us, m – дуга
Ardea, ae, f – чапля
aresco, arui, – ěre – сохнути, висихати
Argentum, i, n – срібло
argilla, ae, f – глина
Aries, ětis, m – баран
arista, ae, f – ость колоса
Armaniaca, ae, f – абрикос
Arnica, ae, f – арніка
aromaticus, a, um – запашний
Artemisia, ae, f – полин
arteria, ae, f – артерія
articulāris, e – суглобовий

articulatio, ōnis, f – суглоб
articulātus, a, um – розчленований
arvensis, e – польовий, орний
ascendens, entis – висхідний
ascendo, ndi, nsum, ěre – підніматись
Asia, ae, f – Азія
Asīnus, i, m – осел
ater, tra, trum – чорний, темний
Athēne, es, f – сич
atlas, atlantis, m – атлант, перший шийний хребець
atomicus, a, um – атомний
atōmus, i, f – атом
atque – а також
Atrīplex, ĩcis, m – лобода
atrium, ii, n – присінок, передсердя
attollo, ěre – піднімати
attraho, ěre – вабити, притягати
audio, ĩvi, ĩtum, ĩre – слухати
auditus, us, m – слух
Augustus, i, m – серпень
aureus, a, um – золотистий
auris, is, f – вухо
auritus, a, um – вухатий
Aurum, i, n – золото
autem – а, але
autumnus, i, m – осінь
Avēna, ae, f – овес
avicūla, ae, f – пташка
avis, is, f – птах
avolo, āre – відлітати.
axis, axis, m – вісь, другий шийний хребець

В

bacca, ae f – ягода
baccatus, a, um – ягідний
bacterium, ii, n – бактерія
Balaena, ae, f – кит
barba, ae, f – борода
Barium, ii, n – барій
basālis, e – основний
basis, is, f – основа
Begonia, ae, f – бегонія
bene – добре

Berber, eirs, m – барбарис
bestia, ae, f – звір
Beta, ae, f – буряк
Betūla, ae, f – береза
biceps, bicipītis – двоголовий
biennis, e – дворічний
bini, ae, a – по два
biologia, ae, f – біологія
biologicus, a, um – біологічний
bis – двічі
blepharon, i, n – повіка
Boa, ae, f – удав
Bombus, i, m – джміль
bonum, i, n – благо, добро
bonus, a, um – добрий
Bos, bovis, m, f – бик, корова
botanīca, ae, f – ботаніка
botanīcus, a, um – ботанічний
botanicus, i, m – ботанік
brachium, ii, n – плече
bractea, ae, f – прицвіток
Brassīca, ae, f – капуста
brevis, e – короткий
bronchus, i, m – бронх
Bruchus, i, m – зерноїд
brunneus, a, um – коричневий
Bryophyta, orum, n – мохові
Bubo, ānis, m – пугач
bucca, ae, f – щока
buccālis, e – щічний
bulbosus, a, um – бульбистий
bulbus, i, m – цибулина
bursa, ae, f – сумка

С

caecum, i, n – сліпа кишка
caelum, i, n – небо
caeruleoviolaceus, a, um – фіолетово-синій
caeruleus, a, um – синій, голубий
caesius, a, um – сизий
calcar, āris, n – шпора
Calcium, ii, n – кальцій
Calendūla, ae, f – нагідки

callōsus, a, um – мозолистий
Calopteryx, icis, f – красуня
calor, ōris, m – тепло
calvaria, ae, f – склепіння черепа
calx, calcis, f – п'ята
calyx, ycis, m – чашечка
Camēlus, i, m – верблюд
camēra, ae, f – камера
campester, tris, tre – польовий
canālis, is, m – канал
Cancer, cri, m – краб
cancer, cri, m – рак
Canidae, arum, f – псові
canīnus, a, um – собачий
Canis, is, m – собака
Cannābis, is, f – коноплі
canus, a, um – сивий
capillāris, e – волосоподібний, капілярний
capio, cepi, captum, ēre – брати, захоплювати
capitūlum, i, n – головка
Capra, ae, f – коза
capreus, a, um – козячий
capsūla, ae, f – коробочка
capto, āvi, ātum, āre – ловити, захоплювати
caput, itis, n – голова
cardiācus, a, um – серцевий
Carex, icis, f – осока
carinatus, a, um – кільоподібний
carnivorus, a, um – м'ясоїдний
carotīcus, a, um – сонний
carpellum, i, n – плодолистик
Carpeolus, i, m – козуля
carpus, i, m – зап'ясток
cartilago, īnis, f – хрящ
caseus, i, m – сир
Casia, ae, f – дика кориця
Castanea, ae, f – каштан
Castor, ōris, m – бобер
categoria, ae, f – категорія
Cattus, i, m – кіт
Caucasicus, a, um – кавказький
cauda, ae, f – хвіст
caudalis, e – хвостовий

caulinus, a, um – стебловий
caulis, is, m – стебло
causa (Gen.) – для, заради
cavum, i, n – порожнина
cavus, a, um – пустий, порожній, порожнистий
Cedrus, i, f – кедр
cellŭla, ae, f – клітина
Centaurea, ae, f – волошка
Centaurium, ii, n – золототисячник
centimetrum, i, n – сантиметр
centrālis, e – центральний
centrum, i, n – кровоносний
centrum, i, n – центр
centum – сто
Ceraŭsus, i, f – вишня
cerebellum, i, n – мозочок
cerebrālis, e – церебральний
cerebrum, i, n – мозок
cervicālis, e – шийний
cervix, icis, f – шия
Cervus, i, m – олень
cetĕrus, a, um – інший
Cetonia, ae, f – бронзівка
Chameleon, ontis, m – хамелеон
Chamomilla, ae, f – ромашка
Chelidonium, i, n – чистотіл
chemicus, a, um – хімічний
chorda, ae, f – струна
chromatophorum, i, n – хроматофор
cibus, i, m – їжа
Cicada, ae, f – коник
Cicer, ĕris, n – горох
Ciconia, ae, f – лелека
Cilex, icis, m – комар
ciliatus, a, um – війчастий
cilium, ii, n – вія
cinereus, a, um – попелястий, сірий
cingo, cingi, cinctum, ĕre – оточувати
circa (Acc.) – навколо, кругом, близько
Circea, ae, f – цирцея
circulatio, ōnis, f – кровообіг
circŭlus, i, m – коло
circumvolans, antis – той (який) літає кругом

circumvolo, āre – літати навколо
Citrus, i, f – цитрус
clarus, a, um – ясний, славний, відомий
classis, is, f – клас
clavicūla, ae, f – ключиця
claviculāris, e – ключичний
clima, atis, n – клімат
clinoideus, a, um – клиновидний
Clupea, ae, f – оселедець
cossygeus, a, um – куприковий
cossyx, ygis, m – куприк
Cochlearia, ae, f – хрін
coenobium, ii, n – колонія
cognosco, novi, notum, ěre – пізнавати, дізнаватися, розпізнавати
colicus, a, um – кишковий
collum, i, n – шия, шийка
colon, i, n – ободова кишка
color, oris, m – колір, забарвлення
Columba, ae, f – голуб
columna, ae, f – стовп
coma, ae, f – крона
communicans, antis – сполучний
communico, āvi, ātum, āre – з'єднувати
communis, e – спільний, звичайний
compactus, a, um – щільний
compleo, ěre – наповнювати
compono, posui, positum, ěre – складати
compositus, a, um – складний
compressor, ōris, m – м'яз-стискач
compressus, a, um – стиснутий
conatus, a, um – зрослий
concha, ae, f – раковина
conexus, us, m – зв'язок
conicus, a, um – конічний
Coniferales, ium, f – шишконосні
coniunctivus, a, um – сполучний
connatus, a, um – зрослий
conservo, āvi, ātum, āre – зберігати
conspicio, spexi, spectrum, ěre – помітити, побачити
constituo, tui, tutum, ěre – постановляти, встановлювати
consto, constiti, constitutum, āre – складатися
consto, stiti, statūrus, āre – складатися
construo, ěre – будувати, мостити

continenter – безперервно
contineo, ēre – містити
contrahō, traxi, tractum, ěre – скорочуватися
contrahō, traxi, tractum, ěre – стягувати, скорочувати
conus, i, m – конус, верхівка шолома, конус, шишка
Convallaria, ae, f – конвалія
copia, ae, f – кількість
cor, cordis, n – серце
corallum, i, n – корал
cormus, i, m – пагін
Cornix, icis, m – ворона
cornu, us, n – ріг
cornutus, a, um – рогатий
corolla, ae, f – віночок
corona, ae, f – вінок, коронка
coronarius, a, um – вінцевий
corpus, ōris, n – тіло
corrigo, rexi, rectum, ěre – виправляти
cortex, ticis, m – кора, кіркова речовина
Corvus, i, m – ворона
Corylus, i, f – ліщина
costa, ae, f – ребро
costālis, e – реберний
Coturnix, icis, f – перепілка
cotylēdon, ōnis f – сім'ядоля
craniālis, e – черепний
cranium, ii, n – череп
crassus, a, um – товстий
Crataegus, i, f – глід
creSCO, crevi, cretum, ěre – рости
creta, ae, f – крейда
cribrosus, a, um – решітчастий
crispus, a, um – кучерявий
crista, ae, f – гребінь
cristatus, a, um – гребінчастий
Crocōdīlus, i, m – крокодил
Crocus, i, f – шафран
crus, cruris, n – гомілка, нога, кінцівка
crusta, ae, f – кора
crystallus, i, f – кристал
Ctenocephalus, i, m – блоха
Cucūlus, i, m – зозуля
Cucūmis, ěris, m – огірок

culmus, i, m – стебло
cum (Abl.) – з
Cunicūlus, i, m – кролик
Cupressaceae, arum, f – кипарисові
Cupressus, i, f – кипарис
curo, āvi, ātum, āre – доглядати, лікувати
Cuscuta, ae, f – повій
cutaneus, a, um – шкірний
cutis, is, f – шкіра
Cygnus, i, m – лебідь
cylindricus, a, um – циліндричний
Cyrīnus, i, m – короп
culinarius, a, um – істівний

D

Daucus, i, m – морква
dauricus, a, um – даурський
de (Abl.) – про
decem – десять
deciduus, a, um – опадаючий
decimus, a, um – десятий
defendo, fendī, fensum, ěre – захищати
deformo, āvi, ātum, āre – спотворювати, перекивати
delecto, avi, atum, āre – захоплювати, розважати
deltoideus, a, um – дельтовидний
dens, dentis, m – зуб
densus, a, um – густий, рясний
dentālis, e – зубний
dentātus, a, um – зубчастий
depressor, ōris, m – м'яз-опускач
descendo, ndi, nsum, ěre – спускатись
describo, scripsi, scriptum, ěre – описувати
describo, scripsi, scriptum, ěre – описувати
desertus, i, m – пустеля
devoro, āvi, ātum, āre – ковтати, пожирати
dexter, tra, trum – правий
Dianthus, i, n – гвоздика
diaphragma, ātis, n – діафрагма
diaphysis, is, f – діафіз, тіло кістки
diastōle, es, f – діастола, ритмічне розширення серця
dico, dixi, dictum, ěre – говорити
Dicotyledones, um, f – дводольні

differo, distuli, dilatatum, differe – різнитися, відрізнятися
diffundo, fundi, funsum, ěre – розливатися, поширювати, від-
водити, тексти

Digitālis, is, f – наперстянка

digitus, i, m – палець

dignosco, gnovi, gnotum, ěre – пізнавати, відрізняти

dilatatus, a, um – розширений

dilāto, āvi, ātum, āre – розширювати

dioicus, a, um – дводомний

Diomedeā, ae, f – альбатрос

discerno, ěre – розрізняти

disciplina, ae, f – наука, вчення

discus, i, m – диск

distinguo, stinxi, stinctum, ěre – розділяти, розмічати, відрізняти

divaricatus, a, um – розчепірений, розпростертий

diversus, a, um – різний

divido, divisi, divisum, ěre – розділяти

divisio, onis, f – відділ, поділ

divisus, a, um – розділений

do, dedi, datum, āre – давати

doceo, cui, ctum, ěre – навчати

doctrina, ae, f – наука, вчення

domesticus, a, um – домашній

dormiens, entis – який (що) спить

dormio, ivi, itum, ĩre – спати, дрімати

dorsālis, e – спинний, тильний

dorsum, i, n – спина, спинка

duco, duxi, ductum, ěre – вести

ductilitas, atis, f – пластичність, тягучість

ductus, us, m – протока

dulcis, e – солодкий

duo, ae, o – два

duodecimus, a, um – дванадцятий

duplex, ĩcis – подвійний

durus, a, um – твердий

Е

e = ex (Abl.) – з, із

effusus, a, um – розлогий

elasticus, a, um – еластичний, пружний

elatus, a, um – високий

elementum, i, n – елемент

Elephantus, i, m – слон

Elephas, antis, m – слон
elipsoideus, a, um – еліпсоподібний
Empusa, ae, f – емпуза (гриб)
encephalon, i, n – головний мозок
endocarpium, ii, n – внутріплідник
epidermis, is, f – епідерміс, надшкір'я
epigastrium, ii, n – надчеревна область
epiphysis, is, f – епіфіз, наросток
Equisētum, i, n – хвощ
Equus, i, m – кінь
erectus, a, um – випрямлений, прямий, прямостоячий
Erinaceus, i, m – їжак
ergo, āvi, ātum, āre – помилятися
Eruca, ae, f – гусениця
esculentus, a, um – їстівний
et – і
ethmoidālis, e – решітчастий
etiam – також
Eucalyptus, i, f – евкаліпт
europeus, a, um – європейський
ex (Abl.) – з, із
excelsus, a, um – високий, випнутий
exempli causa – наприклад
exemplum, i, n – приклад, зразок
exocarpium, ii, n – позаплідник
exquiro, ěre – знаходити
extensor, ōris, m – м'яз-розгинач
externus, a, um – зовнішній
extremitas, atis, f – кінцівка
extus – зовні

F

Faba, ae, f – біб
fabrīca, ae, f – будова,
faciālis, e – лицевий
facies, ēi, f – зовнішність, обличчя, поверхня, морда
facile – легко
facio, feci, factum, ěre – робити
Fagus, i, f – бук
falcatus, a, um – серпоподібний
Falco, ōnis, m – сокіл
familia, ae, f – родина, сім'я
Farfara, ae, f – підбіл

farinaceus, a, um – борошністий
fascia, ae, f – фасція
Felidae, arum, f – котячі
Felis, is, f – кіт
felleus, a, um – жовчний
femorālis, e – стегновий
femur, ōris, n – стегно
Ferrum, i, n – залізо
festīno, āvi, ātum, āre – поспішати
Fiber, bri, m – бобер
fibra, ae, f – волокно
fibrocarthilagineus, a, um – волокнисто-хрящовий
fibrōsus, a, um – волокнистий
fibŭla, ae, f – малогомілкова кістка
Ficus, i m – смоковиця, фігове дерево
figura, ae, f – фігура
filamentum, i, n – тичинкова нитка
filiformis, e – ниткоподібний
Felix, icis, f – папороть
filtro, āvi, ātum, āre – очищати
filum, i, n – нитка
finis, is, m – кінець, межа
firmo, are – зміцнювати
firmus, a, um – міцний
fissūra, ae, f – щілина
flagellum, i, n – джгутик
flavescens, entis – жовтіочий
flavus, a, um – жовтий
flexor, ōris, m – м'яз-згинач
flexuosus, a, um – звивистий, хвилястий, зігнутий
flexūra, ae, f – згин
flora, ae, f – рослинний світ
floreo, ui, -, ēre – цвісти, квітнути
floriger, era, erum – квітконосний
flos, floris m – квітка
floscŭlus, i, n – трубчата квіточка
Foenicŭlum, i, n – кріп
foetus, us, m – плід
folium, i n – листок
fons, fontis, m – джерело
foramen, ĩnis, n – отвір
forma, ae, f – форма, вигляд
Formīca, ae, f – мураха

formo, āvi, ātum, āre – утворювати
formosus, a, um – красивий
fortis, e – сильний, хоробрий
fossa, ae, f – ямка, яма
fovea, ae, f – ямка
Foeniculum, i, n – кріп
fractūra, ae, f – перелом
Fragaria, ae, f – суниця
Fraxīnus, i, f – ясен
frenūlum, i, n – вуздечка
frons, frontis, f – лоб, чоло
frontālis, e – лобовий
fructicosus, a, um – кущовий
fructifico, āvi, ātum, āre – плодоносити
fructus, us, m – плід
frugifer, era, erum – плодоносний
frutex, frutīcis, m – чагарник, кущ, чагарник
fruticosus, a, um – кущовий
fulvus, a, um – рудий, червоно-жовтий
fundus, i, m – дно
Fungus, i, m – гриб
fuscus, a, um – темно-бурий
fusiformis, e – веретеноподібний
filamentum, i, n – тичинкова нитка

G

Galanthus, i, m – підсніжник
galbūlus, i, m – шишкоягода
galeiformis, e – шлемоподібний
Gallīna, ae, f – курка
Gallus, i, m – півень
ganglion, i, n – ганглії, нервовий вузол
gaster, gastris, f – шлунок
gastricus, a, um – шлунковий
gaudeo, ēre – радіти
Gavia, ae, f – гагара
gemma, ae, f – брунька
gemmo, āvi, ātum, āre – випускати бруньки, блистіти
genēro, āvi, ātum, āre – родити, утворювати
geneticus, a, um – генетичний
genna, ae, f – щока
Gentiana, ae, f – тирлич
genu, us, n – коліно, покоління

genus, eris, n – рід, вид
Geraniaceae, arum, f – геранієві
Geranium, i, n – герань
gingīva, ae, f – ясна
Giraffa, ae, f – жирафа
glaber, bra, brum – голий, гладкий
glabrescens, entis – який (що) оголюється
glandūla, ae, f – залоза
glandulosus, a, um – залозистий
glaucus, a, um – сизий
globosus, a, um – кулястий
gluteus, a, um – сідничий
glutinosus, a, um – липкий
Glyceria, ae, f – манник
Gorilla, ae, f – горила
Graecus, a, um – грецький
gramen, īnis n – злак
gramineus, a, um – злаковий
grandiflorus, a, um – крупноквітковий
granum, i n – зерно
gratia (Gen.) – для, заради
gravis, e – важкий
Gruinales, ium, m – журавлині
Grun, Gruis, m, f – журавель
Gryllus, i, m – цвіркун
gusto, are – куштувати, смакувати
gustus, us, m – смак
Gymnospermae, arum, f – голонасінні
gynaecium, i, n – гінекей
gyrus, i, m – звивина

Н

habeo, habui, habitum, ēre – мати
habito, āvi, ātum, āre – жити
habitus, us, m – зовнішній вигляд
haematobia, ae, f – гематобія
hallux, ucis, m – великий палець стопи
Helianthus, i, m – соняшник
hepar, ātis, n – печінка
hepaticus, a, um – печінковий
herba, ae f – трава
herbaceus, a, um – трав'янистий
herbarium, i, n – травник

hiātus, us, m – роз твір, отвір
hirsutus, a, um – шорсткий
Hirundo, ĩnis, f – ластівка
Hispania, ae, f – Іспанія
homo, hominis, m – людина
hora, ae, f – година
Hordeum, i, n – ячмінь
horizontalis, e – горизонтальний
hortus, i, m – сад, парк
humānus, a, um – людський
humērus, i, m – плечова кістка
humi – на землі
humidus, a, um – вологий
humilis, e – низький
humo – із землі
hybrida, ae f – гібрид
hybridus, a, um – гібридний
Hydra, ae, f – гідра
Hydrargyrum, i, n – ртуть
Hydrogenium, i, n – водень
Hydrometra, ae, f – водомірка
Hydrophilus, i, m – водолюб
Hypericum, i, n – звіробій
Hypoderma, ae, f – овід
hypogastrium, ii, n – підчеревна область
hypoglossus, a, um – під'язиковий

I

idaeus, a, um – індійський
idcirco – тому, з огляду на це
ignotus, a, um – невідомий
ile, -ilis, n – клубова ділянка
iliacus, a, um – клубовий
immobilis, e – нерухомий
implumis, e – голий
in (Acc., Abl.) – в, у, на
incānus, a, um – сірий
incisivus, a, um – зуб-різець
incisūra, ae, f – вирізка
incolo, colui, cultum, ěre – жити, населяти
index, ĩcis, m – вказівний палець кисті, покажчик
India, ae, f – Індія
Indicus, a, um – індійський

inferior, ius – нижній
inflo, āre – надувати
inflorescentia, ae f – суцвіття
infraspinātus, a, um – підостний
ingens, entis – величезний
Insectum, i, n – комаха
insūla, ae, f – острів, острівець
interclaviculāris, e – міжклю-чичний
interdum – інколи
internus, a, um – внутрішній
interosseus, a, um – міжкістковий
intestīnum, i, n – кишка
intestinus, a, um – внутрішній
Inula, ae, f – оман
inventus, a, um – винайдений, відкритий
Iris, is, f – півники
irritans, antis – який (що) збуджує
ischiadīcus, a, um – сідничий
iuba, ae, f – грива
iucundus, a, um – приємний
Iulius, ii, m – липень
iunctūra, ae, f – з'єднання
iungo, iunxi, iunctum, ěre – з'єднувати
Iunius, ii, m – червень
iuxta – біля, поблизу, поряд

Ж

juglans, andis, f – горіх
Juniperus communis – ялівець звичайний
Junipĕrus, i, f – яловець

К

Kalium, ii, n – калій
Koerelia, ae, f – тонконіг

Л

labiatus, a, um – губоцвітий
labium, ii, n – губа
labor, ōris, m – праця
labōro, āvi, ātum, āre – працювати
Lacerta, ae, f – ящірка
Lacertidae, arum, f – ящіркові
lacrimālis, e – слізний
lacteus, a, um – молочний

lacus, us, m – озеро
lamīna, ae, f – пластинка
Lamium, i, n – кропива глуха
lana, ae, f – вовна
lanceolatus, a, um – ланцетоподібний
Laomedea, ae, f – лаомедея
lapidosus, a, um – кам'янистий
Larix, icis, f – модрина
larynx, laryngis, m – гортань
late – широко
laterālis, e – бічний
laterālis, e – бічний, боковий
Latinus, a, um – латинський
latitudo, inis, f – ширина
latus, a, um – широкий
latus, ěris, n – бік, сторона
Ledum, i, n – багно
lego, legi, lectum, ěre – збирати, читати
legūmen, ĩnis n – біб (тип плода), стручок
Lemna, ae, f – ряска
Lens, lentis, f – сочевиця
Leo, ōnis, m – лев
Lepus, oris, m – заєць
Leucoium, ii, n – білоцвіт
levator, ōris, m – м'яз-підіймач
levis, e – гладкий, легкий
liber, a, um – вільний
libere – вільно
Lichen, ěnis, m – лишайник
lien, lienis, m – селезінка
lienālis, e – селезінковий
ligamentum, i, n – зв'язка
Lilium, ii, n – лілія
Limex, icis, m – слизень
Limon, onis, f – лимон
limosus, a, um – багновий
linea, ae, f – лінія
lingua, ae, f – мова, язик
linguālis, e – язиковий
Linnaeus, i, m – Лінней
Linum, i, n – льон
liquor, ōris, m – рідина
lobus, i, m – доля, частка

locātus, a, um – розміщений
loco, avi, atum, are – розташовувати
locus, i, m – місце, місцевість
longitudinālis, e – поздовжній
longus, a, um – довгий, тривалий
Lotus, i, m – лотос
Lucānus, i, m – жук-олень, рогач
lucidus, a, um – блискучий
lumbālis, e – поперековий
Lupinus, i, m – люпин
Lupus, i, m – вовк
luteus, a, um – жовтий
lympha, ae, f – лімфа
lymphaticus, a, um – лімфа-тичний
Lynx, lycnis, m, f – рись

М

macer, era, erum – сухий, тонкий
macrocarpus, a, um – великоплідний
Macrōpus, pōdis, m – кенгуру
maculatus, a, um – плямистий
magister, tri, m – вчитель
Magnesium, ii, n – магній
magnēta, ae, f – магніт
magnitudo, inis, f – величина
Magnolia, ae, f – магнолія
magnus, a, um – великий
maiālis, e – травневий
maior, ius – більший, великий
Malus, i, f – яблуна
Mammalia, ium, n – ссавці
mandibūla, ae, f – нижня щелепа
mandibulāris, e – нижньо-щелепний
manubrium, ii, n – ручка
manus, us, f – рука, кисть
Marganum, i, n – марганець
margarīta, ae, f – перлина
margo, inis, m – кінець, край, межа
maritīmus, a, um – морський, приморський
Martes, is, f – куниця,
mas, maris, m – чоловік, самець
mater, tris, f – мозкова оболонка
matūrus, a, um – спілий, достиглий

maturō, āre – достигати
maxilla, ae, f – верхня щелепа
meātus, us, m – хід, прохід
mediālis, e – серединний
mediānus, a, um – серединний
Medicāgo, īnis, f – люцерна
medicātus, a, um – лікарський
medīcus, i, m – лікар
medium, ii, n – середина
medius, a, um – середній
medulla, ae, f – мозок
melilotus, i, m – буркун
mellifer, a, um – медоносний, медовий
Melolontha, ae, f – травневий жук
membrana, ae, f – перетинка, оболонка
membrum, i, n – кінцівка
meningeus, a, um – оболонний
mens, mentis, f – думка, розум, мислення
mentālis, e – підборідний
Mentha, ae, f – м'ята
mentum, i, n – підборіддя
Merūla, ae, f – дрізд
mesocarpium, ii, n – міжплідник
mesogastrium, ii, n – середня частина живота
metallum, i, n – метал
methodus, i, f – метод
migrans, antis – блукаючий
migro, avi, atum, āre – блукати, переїздити
milito, āvi, ātum, āre – воювати
Milvus, i, m – шуліка
Mimosa, ae, f – мімоза
mineralis, e – мінеральний
minīmus, a, um – найменший
minor, minus – малий, менший
misceo, cui, mixtum, ēre – змішувати
molāris, e – кутній
mollis, e – м'який
monas, sdis, f – монада
Monocotyledones, um, f – однодольні
mons, montis, m – гора
monstro, āvi, ātum, āre – показувати
montānus, a, um – гірський
mucōsus, a, um – слизовий

multicellularis, e – багатоклітинний
multus, a, um – численний
munio, īvi, ītum, īre – зміцнювати
Mus, muris, m – миша
Musca, ae, f – муха
musculāris, e – м'язовий
musculōsus, a, um – м'язовий
musculus, i, m – м'яз
muto, āvi, ātum, āre – змінювати

N

Naja, ae, m – кобра
nanus, a, um – карликовий, низькорослий
naphtha, ae, f – нафта
naris, is, f – ніздря
nasālis, e – носовий
Nasturcium, ii, n – настурція
nasus, i, m – ніс
natans, antis – який (що) плаває, водоплавний
nato, āre – плавати
Natrium, ii, n – натрій
Natrix, īcis, f – вуж
natura, ae, f – природа
necessarius, a, um – необхідний
nemorōsus, a, um – дібровний
nervōsus, a, um – нервовий
nervus, i, m – нерв, жилка
nidus, i, m – гніздо
niger, gra, grum – чорний, темний
nitor, oris, m – блиск
Nitrogenium, ii, n – азот
nivālis, e – білосніжний
nobīlis, e – благородний
nodus, i, m – вузол
nomen, inis, n – ім'я, назва
nomīno, āvi, ātum, āre – називати
non – не
non solum – не тільки
nonnullus, a, um – деякий
onus, a, um – дев'ятий
noto, āvi, ātum, āre – ззначати
notus, a, um – відомий
novus, a, um – новий

nox, noctis, f – ніч
nucha, ae, f – карк
nucleus, i, m – ядро
nudus, a, um – голий
nullus, a, um – жоден, ніякий
numerus, i, m – число, кількість
nutricius, a, um – живильний
nutrio, ivi, itum, ĩre – годувати, жити
nux, nucis f – горіх (тип плода)
Nyctea, ae, f – біла сова
Nymphaea, ae, f – латаття

О

oblongus, a, um – довгастий
obovatus, a, um – оберненояцеподібний
obscurus, a, um – темний
observo, āvi, ātum, āre – спостерігати
obturatorius, a, um – затульний
occidentālis, e – західний
occipitālis, e – потиличний
occiput, ĩtis, n – потилиця
octavus, a, um – восьмий
octo – вісім
ocūlus, i, m – око
Odobēnus, i, m – морж
odor, ōris, m – запах
odoratus, a, um – запашний
odoratus, us, m – запах
officinālis, e – аптечний, лікарський
oleraceus, a, um – городній
oleum, i, n – олія
olfactorius, a, um – нюховий
Oliva, ae, f – оливкове дерево
Olor, Olōris, m – лебідь
olus, eris, n – овоч
omnis, e – весь, кожен
Ondatra, ae, f – ондатра
operio, ĩre – покривати, закривати
opposite – супротивно
orbĭta, ae, f – очна ямка
orbitālis, e – очноямковий
Orchis, idis, f – зозулинець
ordo, inis, m – порядок

organismus, i, m – організм
organon, i, n – орган
organum, i, n – орган
orientālis, e – східний
ornātus, a, um – прикрашений
orno, avi, atum, āre – прикрашати
Oryza, ae, f – рис
os, oris, n – рот
os, ossis, n – кістка
ostium, ii, n – отвір
ovālis, e – овальний
ovarium, i n – зав'язь
ovātus, a, um – яйцеподібний
Ovis, is, f – вівця
ovoideus, a, um – яйцеподібний
ovum, i, n – яйце
охусoccus, i, m – журавлина
oxydum, i, n – окис
Oxygenium, ii, n – кисень
observo, āvi, ātum, āre – спостерігати
obturatorius, a, um – затульний
occipitālis, e – потиличний
occiput, itis, n – потилиця
oculomotorius, a, um – око-руховий
oculus, i, m – око
odorātus, us, m – нюх
olfactorius, a, um – нюховий
olfactus, us, m – нюх
omnis, e – весь, кожен
opticus, a, um – зоровий
orbīta, ae, f – очна ямка
orbitalis, e – очноямковий
organon, i, n – орган
os, oris, n – рот
os, ossis, n – кістка
osseus, a, um – кістковий
ostium, ii, n – отвір
ovālis, e – овальний
ovum, i, n – яйце

Р

Radus, i, f – черемха
Paeonia, ae, f – півонія

palatīnus, a, um – піднебінний
palātum, i, n – піднебіння
palma, ae, f – долоня
Palma, ae, f – пальма
palpebra, ae, f – повіка
paludōsus, a, um – болотистий, болотяний
palus, ūdis, f – болото
paluster, tris, tre – болотистий, болотяний
pancreas, atis, n – підшлункова залоза
panicūla, ae f – волоць
Panīcum, i, n – просо
Papāver, ēris, n – мак
papilla, ae, f – сосочок
par, paris – рівний
paries, pariētis, m – стінка
parietālis, e – тим'яний
pario, ěre – народжувати
pars, partis, f – частина, сторона
partito, āvi, ātum, āre – ділити
partitus, a, um – розділений
partum, i, n – луг
Parus, i, m – синиця
parvus, a, um – малий
Passer, ēris, m – горобець
pastor, oris, m – пастих
pateo, ěre – простягатися
pectoralis, e – грудний
pectus, ōris, n – груди
pecten, inis, m – гребінь
pedicūlus, i, m – ніжка
pedunculatus, a, um – черешковий
peduncūlus, i m – квітконос
Pegomia, ae, f – північна муха
pellis, is, f – хутро, шкіра
pelvis, is, f – таз
pendulus, a, um – висячий, повислий
pennatus, a, um – крильчастий
pentagonus, a, um – п'ятикутний
per (Acc.) – через, протягом
Percа, ae, f – окунь
percipio, ěre – сприймати, охоплювати
perennis, e – багаторічний
perforans, antis – прободаючий

perfōro, āvi, ātum, āre – проникати, проривати
 perianthum, i n – оцвітина
 pericardium, ii, n – осердя, перикард
 pericarpium, ii, n – навколоплідник
 periōdus, i, m – період
 perpetuus, a, um – постійний
 persistens, entis – той (який) залтшається
 pertineo, ui, –, ēre – простягатися, відноситися, належати
 pes, pedis, m – стопа, нога
 petālum, i n – пелюстка
 petiolātus, a, um – черешковий
 petiōlus, i m – черешок
 petraeus, a, um – скельний
 petroselinum, i, n – петрушка
 petrōsus, a, um – кам'янистий
 Phaedon, onis, m – листоїд
 phalanx, phalangis, f – фаланга
 pharynx, pharyngis, m – глотка, горло
 Phaseolus, i, m – квасоля
 phasis, is, f – фаза
 Phiophila, ae, f – піофіла
 Phoca, ae, f – тюлень
 Phocena, ae, f – морська свинка
 phytotomia, ae, f – фітотомія
 Pica, ae, f – сорока
 Picca, ae, f – сосна
 piccus, a, um – сивий
 Picea, ae, f – смерека
 Picus, i, m – дятел
 Pieris, is, f – білан
 pigmentum, i, n – фарбуючи речовина
 pilōsus, a, um – волосистий, волохатий
 pilus, i, m – волосок
 Pinaceae, arum f – соснові
 pinguis, e – жирний
 pinna, ae, f – перо, крило, плавець
 Pinus cembra – сосна кедрова
 Pinus, i, f – сосна
 Piper, ēris, n – перець
 piperītus, a, um – перцевий
 piscis, is, m – риба
 pistillum, i, n – маточка
 Pisum, i, n – горох

planta, ae f – рослина
Plantāgo, ĩnis, f – подорожник
plantāris, e – підшовний
planum, i, n – рівнина
Platanus, i, f – платан
plerumque – переважно
plexus, us, m – сплетення
plica, ae, f – складка
plumbeus, a, um – свинцевий
Plumbum, i, n – свинець
Podolicus, a, um – подільський
pollen, ĩnis n – пилок
pomus, i, f – фруктове дерево
Popŭlus, i, f – тополя
porta, ae, f – орбіта
positus, a, um – розташований
post (Acc.) – після
posterior, ius – задній
praebens, entis – який (що) постачає
praeda, ae, f – здобич
praemolāris, e – малий кутній (зуб)
praeparo, āvi, ātum, āre – виготовляти
pratensis, e – луговий, лучний
pretiōsus, a, um – цінний
Primŭla, ae, f – первоцвіт
primus, a, um – перший
processus, us, m – відросток
profunde – глибоко
profundus, a, um – глибокий
progenitor, oris, m – предок
prominens, entis – випнутий
pronātor, ōris, m – м'яз-привертач
proprius, a, um – власний, властивий
protoplastum, i, n – протопласт
protuberantia, ae, f – виступ
proxime – найближче
pruina, ae, f – наліт
Prunus, i, f – слива
pratun, i, n – лука, луг
Psylla, ae, f – блоха
Pteridophyta, orum, n – папоротеподібні
pubescens, entis – опушений, пухнастий, колючий
pulcher, chra, chrum – гарний, красивий

Pulex, ĩcis, m – блоха
pulmo, ōnis, m – легеня
pulmonālis, e – легеневий
Pulsatilla, ae, f – сон-трава
pulso, āre – вдаряти, штовхати
Pulvinaria, ae, f – подушечниця
pungens, ntis – колочий
punio, ĩvi, ĩtum, ĩre – карати
purpureus, a, um – червоний
Pustorius, ii, m – тхір
putāmen, ĩnis n – кісточка
Pyrenoidum, i, n – піреноїд
Pyrus, i, f – груша

Q

quadraginta – сорок
qualĭtas, ātis, f – якість
quamquam – хоча
quantĭtas, ātis, f – кількість
quartus, a, um – четвертий
Quercus, us, f – дуб
qui, quae, quod – який
quinque – п'ять
quinq̄upartitus, a, um – п'ятироздільний
quinq̄upetalus, a, um – ппелюстковий
quinq̄usepalus, a, um – п'ятичашелистковий

R

racēmus, i m – китиця
radiālis, e – променевий
radicālis, e – кореневий
radius, ii, m – променева кістка
radix, ĩcis f – корінь
ramōsus, a, um – гіллястий
ramus, i m – гілка
Rana, ae, f – жаба
ranunculus, i, m – жовтець
rарax, acis – хижий
Raphānus, i, m – редиска, редька
rаріo, pui, ptum, ēre – ловити, хапати
rарo – рідко
rарus, a, um – рідкісний
Rattus, i, m – пацюк, щур

recurro, curri, cursum, ěre – повертатись назад
recens, entis – свіжий
receptaculum, i, n – квітколоже
recessus, us, m – закуток
recipio, seri, sertum, ěre – брати, одержувати
rectus, a, um – прямий
recurrens, entis – поворотний
regio, ōnis, f – область, ділянка, район
regnum, i, n – царство
reliquus, a, um – інший, решта
remedium, ii, n – лікарський засіб
ren, renis, m – нирка
repens, ntis – повзучий
reperio, repperi, repertum, ĩre – знаходити, відкривати
repĕto, petivi, petĭtum, ěre – повторювати
reporto, āvi, ātum, āre – відносити, передавати, отримувати
Reptilia, ium, n – плазуни
res, rei, f – річ. справа
retina, ae, f – сітківка
Rhamnus, i, m – крушина
rhaphe, es, f – шов
Rheum, i, n – ревнь
rhizōma, ātis n – кореневище
rhomboideus, a, um – ромбовидний
Ribes, is, n – смородина
rima, ae, f – щілина
robustus, a, um – твердий
rodens, entis – гризучий, гризун
Rodentia, ium – гризуни
rodo, ěre – гризти
Rosa canina, ae, f – шипшина
Rosa, ae, f – троянда
Rosmarinus, i, m – розмарин
rostratus, a, um – дзьобатий
rostriformis, e – дзьобовидний
rostrum, i, n – дзьоб
rosūla, ae, f – розетка,
rotātor, ōris, m – м'яз-обертач
rotundus, a, um – круглий
ruber, bra, brum – червоний
Rubiales, ium, m – маренові
rubĭdus, a, um – темно-червоний
Rubus, i, m – ожина

rugōsus, a, um – зморщений
rupes, is, f – скеля
rusticus, a, um – сільський
Ruta, ae, f – рута

S

sacchriferus, a, um – цукровий
saccūlus, i, m – мішечок
sacrālis, e – крижовий
Salix, icis, f – лоза, верба
saluber, bris, bre – здоровий, цілющий
Salvia, ae, f – шавлія
Sambucus, i, m – бузина
sanguifer, fēra, fērum – кровноносний
sanguineus, a, um – кров'яний, червоний, криваво-червоний
sanguis, īnis, m – кров
sano, āvi, ātum, āre – лікувати
saphenus, a, um – підшкірний
sapiens, entis – розумний
satiŭsus, a, um – посівний
Saxifrāga, ae, f – ломикамінь
scalēnus, a, um – драбинний
scando, ěre – лазити, підніматися
scapūla, ae, f – лопатка
sceleŭton, i, n – скелет
sceletum, i, n – скелет
scilicet – звичайно
scio, īvi, ītum, īre – знати
Sciūrus, i, m – білка
scribo, scripsi, scriptum, ěre – писати
se – себе, собою
Secāle, is, n – жито
secundus, a, um – другий
sed etiam – але також
sedeo, sedi, sessum, ěre – сидіти
sedes, is, f – місце перебування, місце, сидіння
seiungo, nxi, nctum, ěre – відділяти
Selēnum, i, n – селен
sella, ae, f – сідло
semen, īnis n – насіння
sensus, us, m – відчуття
sentio, īvi, ītum, īre – відчувати
sepālum, i, n – чашолист

separo, āvi, ātum, āre – відділяти
septemparitus, a, um – семироздільний
septum, i, n – перегородка, перетинка
sequens, entis – той, що слідує
series, ēi, f – ряд
serōsus, a, um – серозний
serotinus, a, um – пізній (зуб мудрості)
serpens, entis – який (що) повзає
servo, āvi, ātum, āre – зберігати
sesamoideus, a, um – сезамовидний
sibiricus, a, um – сибірський
siccatus, a, um – висушений, висушлий
siccus, a, um – сухий
sigmoideus, a, um – сигмовидний
signo, āvi, ātum, āre – позначати
signum, i, n – знак, ознака
Silicium, ii, n – кремній
silīqua, ae f – стручок,
silva, ae, f – ліс
silvaticus, a, um – лісовий
silvester, tris, tre – лісовий
Simia, ae, f – мавпа
similis, e – подібний
simplex, icis – простий
sine (Abl.) – без
singulariter – одинично
singuli, ae, a – по одному
sinister, tra, trum – лівий
sinus, us, m – пазуха
sirupus, i, m – сироп
Sitophilus, i, m – довгоносик
situs, a, um – розташований
sive – або
skeleton, i, m – скелет
Solānum, i n – паслін
solidus, a, um – щільний, твердий
solus, a, um – один, єдиний
somniafer, fēra, fērum – сонний
Sorbus, i, f – горобина
Sotalia, ae, f – дельфін
spatium, ii, n – простір
species, ēi, f – вид
specificus, a, um – особливий, специфічний

Spermatophyta, orum, n – насіннєві
sphaericus, a, um – сферичний
sphenoidālis, e – клиновидний
spica, ae f – колос
spicātus, a, um – колосистий
spina, ae, f – ость
spina, ae, f – шип, колючка, ость, кістка
spinālis, e – остистий
spinōsus, a, um – колючий, остистий
spiro, āvi, ātum, āre – дихати
splendens, entis – блискучий
spongiōsus, a, um – губчастий
sponte – добровільно, власними засобами
spurius, a, um – несправжній
squamiformis, e – лускоподібний
stagnum, i, n – став, болото
stamen, inis, n – тичинка
statim – негайно
stenōsis, is, f – стеноз, звуження каналів або отворів
stepōsus, a, um – степовий
steppa, ae, f – степ
sternum, i, n – грудина
stipūla, ae f – прилисток
stomachus, i, m – шлунок
stratum, i, n – шар
structūra, ae, f – будова
Struthio, ōnis, m – страус
studio, dui, –, ēre – займатись, прагнути
studium, ii, n – вивчення, прагнення
Sturnus, i, m – шпак,
stylus, i, m – стовпчик
suaveolens, entis – запашний
sub (Acc., Abl.) – під
subclavius, a, um – під-ключичний
subcutaneus, a, um – підшкірний
sublime, is, n – висота
sublinguālis, e – підязиковий
submucōsus, a, um – підслизовий
subserōsus, a, um – підсерозний
subserōsus, a, um – субсерозний
substantia, ae, f – речовина
substantia, ae, f – речовина
subter (Acc.) – під, вниз

subteres, teretis – круглуватий
subtus – знизу
succus, i, m – сік
sulcus, i, m – борозна
sum, fui, –, esse – бути, існувати
sumo, sumpsi, sumptum, ēre – приймати
supercilium, ii, n – брова
superficiālis, e – поверхневий
superficies, ei, f – зовнішня поверхня
superior, ius – верхній
supinātor, ōris, m – м'яз-відвертач
supra – зверху
supra (Acc.) – над, вище
supraspinātus, a, um – надостний
surcūlus, i, m – сучок, пагін
sustento, āvi, ātum, āre – підтримувати
sustineo, tinui, tentum, ēre – підтримувати
sutūra, ae, f – шов
suus, a, um – свій
sympaticus, a, um – симпатичний (нерв. система)
Syringa, ae, f – бузок
systema, atis, n – система
systōle, es, f – систола, ритмічне скорочення серця

Т

Tabānus, i, m – гедзь
tactus, us, m – дотик
Talpa, ae, f – кріт
tango, ere – торкатися
Taraxācum, i, n – кульбаба
tardus, a, um – повільний
Taxaceae, arum, f – тисові
taxon, i, n – таксон
taxonomīcus, a, um – таксономічний
tectus, a, um – покритий
tego, texi, tectum, ēre – покривати
tela, ae, f – тканина
temporālis, e – висковий
tempus, oris, n – час, пора року
tenax, acis – міцний, в'язкий
tendo, ĩnis, m – сухожилок
teneo, tenui, tentum, ēre – тримати
tener, a, um – ніжний, молодий

tensor, ōris, m – м'яз-тримач
tenuis, e – тонкий
terālum, i, n – листочок оцвітини
teres, ītis – круглий
terra, ae, f – земля
terrester, tris, tre – наземний
Tetrao, ōnis, m – глухар
Tettigonia, ae, f – коник
textum, i, n – тканина
thalamus, i, m – таламус
Thecla, ae, f – хвостатка
thoracālis, e – грудний
thoracicus, a, um – грудний
thorax, ācis, m – грудна клітка
thyreoides, a, um – щитовидний
tibia, ae, f – великогомілкова кістка
tibiālis, e – великогомілковий
Tilia, ae, f – липа
tinctorius, a, um – фарбувальний
torus, i m – квітокоже
totus, a, um – весь, цілий
trachēa, ae, f – трахея, дихальне горло
tractus, us, m – шлях
transversus, a, um – поперечний
transverto, verti, versum, ěre – повертати
Trapa, ae, f – водяний горіх
trapezius, a, um – трапецевидний, трапецієподібний
trecenti, ae, a – триста
Tremula, ae, f – осика
tricolor, oloris – триколірний
Trifolium, i, n – конюшина
trigeminus, a, um – трійчастий
triginta – тридцять
Triticum, i, n – пшениця
tritus, a, um – потертий
tropicus, a, um – тропічний
truncus, i, m – стовбур, пень
tuba, ae, f – труба
tuber, ěris n – бульба, горб
tuberculum, i, n – горбок
tuberositas, ātis, f – горбистість
tuberōsus, a, um – бульбистий
tunica, ae, f – кора, оболонка

tunīca, ae, f – оболонка
Turdus, i, m – дріз
tympanīcus, a, um – барабанний

U

ubique – всюди
Ucraina, ae, f – Україна
ucrainicus, a, um – український
ulcus, ulcēris, n – виразка
Ulmus, i, f – в'яз
ulna, ae, f – лікоть
umbella, ae, f – зонтик
umbrōsus, a, um – тінистий
undecimus, a, um – одинадцятий
unguis, is, m – ніготь, кіготь
unus, a, um – один
Urp̄ra, ae, f – одуд
urēter, ēris, m – сечовід
urinarius, a, um – сечовий
Ursus, i, m – ведмідь
Urtica, ae, f – кропива
usque – аж до
uterque, traqu, trumque – і той, і другий
uterus, i, m – матка
utilis, e – корисний

V

Vacca, ae, f – корова
vacuola, ae, f – вакуоля
vacuus, a, um – пустий
vagīna, ae, f – піхва
vagus, a, um – блукаючий
valde – сильно, дуже, міцно
Valeriana, ae, f – валеріана
valetudo, inis, f – здоров'я
valvūla, ae, f – клапан
Vanesa, ae, f – ванеса
varietas, atis, f – різноманітність
varius, a, um – різний, різноманітний
varix, varīcis, m – венозний вузол
vas, vasis, n – судина
vasculāris, e – судинний
vasculōsus, a, um – судинний

vegetabilis, e – вегетативний, рослинний
vegetatio, ōnis f – рослинність, ріст
vel – або
vena, ae, f – вена
venenifer, a, um – отруйний
venticūlus, i, m – шлуночок
ventralis, e – черевний
ventricosus, a, um – випуклий
ventriculus, i, m – шлунок, шлуночок
ver, veris, n – весна
Verbēna, ae, f – вербена
Vermes, ium, m – черви
vernālis, e – весняний
Veronica, ae, f – вероніка
vertebra, ae, f – хребець
vertebrālis, e – хребетний
vertebrātus, a, um – хребетний
vertex, ĩcis, m – тім'я
verus, a, um – справжній
vesīca, ae, f – міхур
Vespa, ae, f – шершень
vestibŭlum, i, n – присінок
vestio, ĩvi, ĩtum, ĩre – покривати, одягати
vestītus, a, um – вкритий, покритий
Viburnum, i, n – калина
Vicia, ae, f – горошок
vicissitudo, inis, f – близькість, сусідство
video, vidi, visum, ēre – бачити
viginti – двадцять
viniferus, a, um – виноносний
Viōla, ae, f – фіалка
violaceus, a, um – фіолетовий
Vipēra, ae, f – гадюка
Viperidae, ae, f – гадюкові
vireo, ēre – бути зеленим
viridis, e – зелений
virtus, utis, f – властивість
virus, i, n – отрута
viscus, ēris, n – нутрощі
visus, us, m – зір
vita, ae, f – життя
vitaminum, i, n – вітамін
Vitis, is, f – виноград

viviparus, a, um – живородний
vivo, vixi, victum, ẽre – жити
vividus, a, um – живий
vocālis, e – голосовий
voco, avi, atum, āre – кликати, називати
volaris, e – долонний
volo, āvi, ātum, āre – літати
voracitas, atis, f – ненажерливість
vulgāris, e – звичайний
Vulpes, is, f – лисиця
Vultur, uris, m – гриф

УКРАЇНСЬКО-ЛАТИНСЬКИЙ СЛОВНИК

А

аорта – aorta, ae, f

Б

багаторічний – perennis, e
без – sine (Abl.)
береза – Betūla, ae, f
білий – albus, a, um
білуватий – albidus, a, um
боковий – lateralis, e
ботанічний – botanicus, a, um
брунька – gemma, ae, f
будова – structura, ae, f
бузок – Syringa, ae, f

В

великий – magnus, a, um
вена – vena, ae, f
венозний – venōsus, a, um
верхівка – apex, icis, m
вид – species, ei, f
високий – altus, a, um
вільха – Alnus, i, f
вінчик – corolla, ae, f
внутрішній – internus, a, um
вовк – Lupus, i, m
волосистий – pilosus, a, um
волосок – pilus, i, m
вухо – auris, is, f

Г

гілка – ramus, i, m
гірський – montānus, a, um
глід – Crataegus, i, f
голова – caput, itis, m
голуб – Columba, ae, f
горох – Pisum, i, n
груша – Pirus, i, f
грушанка – Pyrola, ae, f
губчастий – spongiōsus, a, um

Д

дерево – arbor, ōris, f
джгутик – flagellum, i, n
дзьоб – rostrum, i, n
дно – fundus, i, m
довгий – longus, a, um
довжина – longitudo, inis, f
дуб – Quercus, us, f
дуга – arcus, us, f

Ж

живіт – abdomen, inis, n
жилка – nervus, i, m
жовтий – flavus, a, um

З

з – cum (Abl.)
зав'язь – ovarium, i, n
задній – posterior, ius
зв'язка – ligamentum, i, n
звивистий – contortus, a, um
зовнішній – externus, a, um
зовнішній вигляд – habitus, us, m
золотистий – aureus, a, um
зонтик – umbella, ae, f
зоровий – opticus, a, um
зуб – dens, dentis, m

І

і – et
історія – historia, ae, f

К

Кавказ – Caucasus, i, m
кам'янистий – petrosus, a, um
канал – canalis, is, m
квітка – flos, floris, m
кінь – Equus, i, m
кістка – os, ossis, n
клітина – cellŭla, ae, f
колонія – colonia, ae, f
колос – spica, ae, f
колючий – spinosus, a, um
комаха – insectum, i, n
конічний – conicus, a, um
конюшина – Trifolium, ii, n
кора – cortex, icis, m
кореневище – rhizoma, atis, n
корінь – radix, icis, f
короткий – brevis, e
край – margo, inis, m
криваво-червоний – sanguineus, a, um
крижовий – sacralis, e
крило – ala, ae, f
кріт – Talpa, ae, f
крона – coma, ae, f
круглий – rotundus, a, um
кульбаба – Taraxacum, i, n
кущ – frutex, icis, m

Л

легеня – pulmo, ōnis, m
липа – Tilia, ae, f
листок – folium, ii, n
личинка – larva, ae, f
лівий – sinister, tra, trum
лікарський – medicates, a, um
ліс – silva, ae, f
лісовий – silvester, tris, tre
лоб – frons, frontis, m
лускоподібний – squamosus, a, um
люпин – Lupinus, i, m

М

м'яз – muscŭlus, i, m
медоносний – mellifer, ěra, ěrum

миша – Mus, muris, m
муха – musca, ae, f

Н

на – in (Acc., Abl.)
назва – nomen, inis, n
насіння – semen, inis, n
невідомий – incognitus, a, um
нерв – nervus, i, m
несправжній – spurius, a, um
низький – humilis, e
ніс – nasus, i, m
новий – novus, a, um
носовий – nasalis, e

О

обличчя – facies, ei, f
оболонка – membrana, ae, f
овальний – ovalis, e
однорічний – annuus, a, um
око – oculus, i, m
олень – Cervus, i, m
основа – basis, is, f
отвір – foramen, inis, n

П

палець – digitus, i, m
пелюстка – petalum, i, n
перевал – traiectus, us, m
передній – anterior, ius
передпліччя – antebrachium, ii, n
підшлункова залоза – pancreas, atis, n
пластинка – lamina, ae, f
плід – fructus, us, m
плоский – planus, a, um
пляма – macula, ae, f
поверхня – facies, ei, f
повітряний – aërius, a, um
подорожник – Plantago, inis, m
покритий – tectus, a, um
польовий – arvensis, e
порожнистий – cavus, a, um
посівний – sativus, a, um
приморський – maritimus, a, um

променистий – *radialis*, е
простий – *simplex*, *icis*
прямий – *rectus*, а, ум
птаха – *avis*, *is*, f
пшениця – *Triticum*, *i*, n

Р

ребро – *costa*, ае, f
речовина – *substantia*, ае, f
ріг – *cornu*, *us*, n
різноманітний – *varius*, а, ум
ромашка – *Chamomilla*, ае, f
рослина – *planta*, ае, f
рости – *cresco*, *ere*
рот – *os*, *oris*, n

С

сад – *hortus*, *i*, m
сільський – *rusticus*, а, ум
сірий – *griseus*, а, ум
скелет – *skeleton*, *i*, n
слива – *prunus*, *i*, f
сонний – *caroticus*, а, ум
спинка – *dorsum*, *i*, n
спинний – *spinalis*, е
спілий, стиглий – *maturus*, а, ум
сполучний – *coniunctivus*, а, ум
стебло – *caulis*, *is*, m
степовий – *steposus*, а, ум
стовп – *columna*, ае, f
стручок – *siliqua*, ае, f
судина – *vas*, *vasis*, n
сумнівний – *dubius*, а, ум
суниця – *Fragaria*, ае, f
суріпиця – *Barbarea*, ае, f
сухий – *siccus*, а, ум
суцвіття – *inflorescentia*, ае, f
східний – *orientalis*, е

Т

тварина – *animal*, *alis*, n
твердий – *durus*, а, ум
тіло – *corpus*, *oris*, n
тонкий – *tenuis*, е

тополя – Populus, i, f
трава – herba, ae, f
товстий – crassus, a, um

У

у – in (Acc., Abl.)
Україна – Ucraina, ae, f

Ч

чапля – Ardea, ae, f
частина – pars, partis, f
чашелисток – sepalum, i, n
червоний – ruber, bra, brum
череда – Bidens, entis, f
череп – cranium, ii, n
чорний – niger, gra, grum

Ф

фаланга – phalanx, angis, m
флора – flora, ae, f
форма – forma, ae, f

Х

хребець – vertebra, ae, f
хребтовий – vertebralis, e
хрящ – cartilago, inis, f

Ц

центральний – centralis, e
цибулина – bulbus, i, m

Ш

шавлія – Salvia, ae, f
шийка – collum, i, n
широкий – latus, a, um
шия – collum, i, n

Я

яблуня – Malus, i, f
ягода – bacca, ae, f
ядро – nucleus, i, m
язик – lingua, ae, f
ясен – Fraxinus, i, f

ДОДАТОК 1

Список назв, вимова яких не підлягає правилам латинської мови:

afzeliana – афцеліана
andrzejowskianus – андржейовскіанус
aucherі – ошєрі
barrelierі – баррельєрі
baschkiriensis – башкірієнзіс
baschkirorum – башкірорум
biebersteiniana – біберштейніана
Bienertia – бінєртіа
boehmerі – бьомєрі
borbasii – борбáшії
buekii – бюкії
chaixii – шєксії
Cousenia – кузєнія
scerei – череї
czernjaevii – черняєвії
daghestanicus – дагєстáнікус
Deschampsia – дешáмпсіа
delavigneu – делавіньєї
donetzicus – донєцікус
duvalii – дювáлії
ehrhartii – ерхáртії
Elscholtzia – ельсхóльціа
fischeri – фішєрі – зоологія; фішєрі – ботаніка
fischerianus – фішєріáнум
friesiana – фрісіána
friesii – фрісії
Fuchsia – фúксіа
fuchsii – фúксії
Gagea – гєйджеа
gerardiana – жєрардіána
gilibertii – жілібєртії
Gleditsia – гледічіа
Goodyera – гудайєра
hellmannii – хельмáннії
helmii – хельмії
Hyperzia – хупєрціа
issatchenkoi – іссачєнкої
kittaryanum – кіттаріáнум

korsjinskyi – коржінскіі
koshewnikowii – кожевнікóвіі
Kotschjana – кочіána
laschii – лáшії
ledebourii – лідебúрії
marschallianus – маршалліáнуc
Matteuccia – маттеу́ччіа
michaletii – мішалéтіі
micheliana – мікеліána
Muehlenbergia – мюленбéргіа
mugodzaricus – мугоджáрікуc
paczoskianum – пачоскіáнуm
racynskii – рачі́нскіі
razoumovianum – разумовіáнуm
reuteri – рейтэ́рі
roylei – ро́йлеі
ruyschianum – рюйшіáнуm
saussurea – соссю́реа
schelliana – шелліána
Scheuchzeria – шейхцэ́рія
Schivereckia – шіверéкіа
schreberi – шрэ́бері
schvetzovii – швецóвіі
seguieri – сегьє́рі
semleri – землє́рі
Sherardia – шерáрдіа
sukaczewii – сукачэ́віі
Szovitsia – шові́ціа
Tournefortia – турнефóртіа
transchellii – транше́ліі
tschernieviana – чернієвіána
vaillantii – вайáнттіі
waldsteinii – вальдштéйнніі
Zhegulense – жегулэ́нсе
Zingeria – цінгэ́рія

ДОДАТОК 2

Номенклатура – це сукупність прийнятих для наукового вжитку назв та термінів. Правила утворення термінів регулюються міжнародними номенклатурними комісіями; результати роботи цих комісій виносяться на обговорення, а пізніше затверджуються Міжнародними конгресами. Результати діяльності по впорядкуванню номенклатури відображаються в кодексах (Міжнародний кодекс ботанічної номенклатури, Міжнародний кодекс зоологічної номенклатури).

У зв'язку з цим вважаємо доцільним коротко зупинитися на способах утворення термінів, латинських назв рослин та тварин, а також ознайомити студентів з поняттями, що зустрічаються у біологічній номенклатурі.

Рослини (живі організми) об'єднуються в залежності від ступеня спорідненості в групи, які розподіляються за рівнями ієрархічної системи царства, що побудована за зразком дерева і намагається відобразити еволюційні зв'язки між рослинами або живими організмами.

Ієрархія – принцип розташування об'єктів, які утворюють складну систему з багатьма рівнями, підпорядкованих розташуванню у порядку від нижчого до вищого та навпаки.

Систематика – розділ біології, присвячений описові, найменуванню й побудові певної ієрархічної системи рослин (чи інших організмів). Систематика включає дві сторони: теоретичну та практичну, а саме – таксономію (теорія класифікації) та класифікацію (практику таксономії).

Таксономія – підрозділ систематики, присвячений принципам, методам та правилам класифікації.

Класифікація – процедура розділу живих організмів, предметів і явищ за ознаками подібності в ієрархічній системі.

Таксон – конкретна назва рослин чи організмів у ієрархічній системі.

Таксономічна категорія – рівень (ранг) ієрархічної системи, до якого відносяться рослина (живий організм) чи група споріднених рослин (живих організмів).

На відміну від таксонів, таксономічна категорія розглядає не реальні організми, а їх місце на сходинках уявної ієрархічної драбини.

Вид (**species**) є основною таксономічною одиницею в ієрархічній системі. Види рослин та тварин об'єднуються в роди (**genus**), роди в родини (**familia**), родини в заgonи у тварин та порядки у рослин (**ordo**), порядки і заgonи – в класи (**classis**),

класи – в типи у тварин (**phylum**) або відділи у рослин (**divisio**), а типи (відділи) – у царства (**regnum**). Царство рослин і царство тварин є найвищими одиницями класифікації.

Головні ранги таксонів у висхідному порядку такі:

species → **genus** → **familia** → **ordo** → **classis** → **divisio (phylum)** → **regnum**

Цю класифікацію доповнюють додаткові систематичні групи, назви яких утворюються за допомогою префікса **-sub-** (під): *subspecies* – підвид.

Послідовність таксономічних категорій в систематичній ієрархії не можна порушувати.

ГОЛОВНІ ТАКСОНОМІЧНІ КАТЕГОРІЇ

Regnum vegetabile		Regnum animale
divisio		phylum
subdivisio		subphylum
клас	classis	клас
підклас	subclassis	підклас
порядок	ordo	ряд
підпорядок	subordo	підряд
родина	familia	родина
підродина	subfamilia	підродина
коліно	tribus	триба
підколіно	subtribus	підтриба
рід	genus	рід
підрід	subgenus	підрід
секція	sectio	секція
підсекція	subsectio	підсекція
вид	species	вид
підвид	subspecies	підвид
різновидність	varietas	різновидність

підрізновидність	subvarietas	підрізновидність
форма	forma	форма
підформа	subforma	підформа

ГОЛОВНІ ТАКСОНОМІЧНІ КАТЕГОРІЇ

Regnum vegetabile

Для позначення латинських назв відділів рослин Міжнародним кодексом ботанічної номенклатури рекомендований кінцевий елемент **-phyta** (від грецьк. *phyton* – рослина). У більшості українських назв відділів рослин йому відповідає уніфікований елемент -подібні: Equisetophyta – відділ Хвощеподібні. Деякі відділи мають синонімічні латинські назви: відділ Покритонасінні (Квіткові, Манголіофіти) – **Angiospermae (Anthophyta, Magnoliophyta)** відділ Голонасінні (Соснові, Пинофіти) – **Gymnospermae (Pinophyta)**. Назви підвідділів рослин закінчуються на **-phytina: Pteridiophytina** – підвідділ Мохоподібні.

Латинські назви відділів і підвідділів рослин є іменниками середнього роду множини II відміни; назви відділів рослин, що закінчуються на **-spermae** є субстантивованими прикметниками жіночого роду множини I відміни.

Divisio	основа іменника + -phyta	Magnoliophyta – квіткові рослини
	основа іменника + -mycota (відділ грибів)	Ascomycota – сумчасті гриби
Subdivisio	основа іменника + -phytina	Pteridophytina – папоротеподібні
	основа іменника + -mycotina (підвідділ грибів)	Muchomycotina – підвідділ слизовики

Латинські назви **класів рослин** є субстантивованими прикметниками середнього роду множини II відміни, що закінчуються на **-opsida** (від грецьк. *opsis* – вид). Більшість українських назв класів рослин уніфіковано за допомогою кінцевого елемента -видні: **Equisetopsida** – клас Хвощевидні **Polypodiopsida** – клас Папоротевидні. Інколи українські назви калькують або транслітерують латинські: **Isoetopsida** – клас Ізоетопсиди. Деякі класи мають синонімічні латинські назви: клас Однодольні (Ліліопсиди)

- **Monocotyledones (Liliopsida)**, клас Дводольні (Магноліопсиди)
- **Dicotyledones (Magnoliopsida)**.

Назви підкласів рослин є субстантивованими прикметниками жіночого роду множини I відміни, що закінчуються на **-idae**: Rosidae – підклас Розиди Dileniidae – підклас Діленеїди.

Divisio	основа іменника + -phy-seae (водорості)	Ulothrichophyceae – улотрикові
	основа іменника + opsida (листочевові рослини)	Pinopsida – хвойні
	основа іменника + my-cetes (гриби)	Agaricomycetes – агарикоміцети
Subclassis	основа іменника + -phy-cidae (водорості)	
	основа іменника + -idae (листочевові рослини)	Magnoliidae – магнолієві
	основа іменника + -my-cetidae (гриби)	Zygomycetidae – підклас зигоміцети

Латинські **назви порядків** рослин є субстантивованими прикметниками жіночого роду множини III відміни, що закінчуються на **-ales**. Більшість українських назв порядків рослин не уніфіковані, лише у назвах порядків квіткових рослин вживається кінцевий елемент -цвіті: **Pinales** – порядок Соснові, **Rosales** – порядок Розоцвіті, **Linales** – порядок Льоноцвіті, **Fabales** – порядок Бобоцвіті.

Назви підпорядків рослин є субстантивованими прикметниками жіночого роду множини I відміни, що закінчуються на **-ineae**: Rosineae – підпорядок Розоцвіті.

Ordo	основа іменника + -ales	Cupressales – кипарисові
Subordo	основа іменника + -ineae	Gramineae – злакові

Латинські **назви родин** рослин є субстантивованими прикметниками жіночого роду множини I відміни. Назви родин рослин утворюються шляхом додавання до основи назви типового (вихідного) роду суфікса **-ace-** і закінчення **-ae**: Salix – рід Верба Основа іменника salix, icis f – salicsalic- + -ace- + -ae → Salicaceae – родина Вербові. Деякі родини можуть мати синонімічні

назви: родина Злакові – **Poaceae** (від *poa*, ае f – тонконіг), або **Gramineae** (від *gramineus*, а, um – злаковий); родина Хрестоцвіті, або Капустяні – **Cruciferae** (від *crux*, *icis* f – хрест + *-fer* – носний), або **Brassicaceae** (від *brassica*, ае f – капуста); родина Зонтичні, або Селерові – **Umbelliferae** (від *umbella*, ае f – зонтик + *-fer* – носний), або **Apiaceae** (від *apium*, і n – селера); родина Складноцвіті, або Айстроцвіті – **Compositae** (від *compositus*, а, um – складний), або **Asteraceae** (від *aster* – айстра); родина Бобові – **Fabaceae** (від *faba*, ае f – біб), або **Leguminosae** (від *leguminosus*, а, um – бобовий, стручковий).

Латинські **назви підродин** рослин утворюються шляхом додавання до основи родової назви кінцевого елемента **-oideae**: **Pooideae** – підродина Мітлицевидні, **Faboideae** – підродина Бобові. Деякі підродини мають синонімічні назви: підродина Трубчасті, або Айстрові – **Tubuliflorae** (від *tubula*, ае f – трубка) або **Asteroideae** (від *aster* – айстра); підродина Язичкові, або Латукові – **Liguliflorae** (від *ligula*, ае f – язичок) або **Lactucoideae** (від *lactuca*, ае f – латук).

Familia	основа іменника + <i>-aceae</i>	Rosaceae – розові
Subfamilia	основа іменника + <i>-(o)ideae</i>	Faboideae – підродина Бобові

Латинські **назви колін** рослин утворюються шляхом додавання до основи назви типового роду суфікса **-e-** і закінчення **-ae**: **Triticeae** – коліно Пшеничні.

Назви під колін рослин утворюються шляхом додавання до основи назви типового роду суфікса **-in-** і закінчення **-ae**: **Nardinae** – підколіно Біловусові.

Regnum animale

Назви родин тварин утворюються додаванням до основи іменника плюс суфікс **-id-** і закінчення **Nom. Plur** першої відміни **-ae**.

Familia	основа іменника + <i>-ideae</i>	Ciconidae – лелекові
----------------	---------------------------------	----------------------

Назви загонів тварин утворюються шляхом субстантивзації прикметників і дісприкметників у формі **nom. Pl.** Середнього роду:

anurus, a, um – безхвостий	Anura – безхвості
rodens, entis – гризучий	Rodentia – гризуни
coleopterus, a, um – жосткокрилий	Coleoptera – жорсткокрилі

Субстантивация середнього роду пояснюється тим, що в кожному випадку мається на увазі іменник **animalia** (тварини), який в уніомінальних назвах пропускається.

За аналогічною моделлю утворюються назви класів і назви вищого рангу:

Mammalia – ссавці (клас), Arthropoda – членистоногі (тип)

Назви загонів можуть утворюватися і шляхом субстантивациі прикметників третьої відміни чоловічого і жіночого роду з кінцевим елементом **-formis**, е в Nom. Pl.: columbiformis, е – Columbiformes – голубоподібні.

Іноді назви загонів, класів і типів є іменниками. Наприклад: Aranei – павуки (загін), Aves – птахи (клас).

ДОДАТОК 3

**Зведена таблиця уніфікованих кінцевих елементів уніо-
мінальних назв рослин і тварин**

Таксономічна категорія	Уніфікований кінцевий елемент у назвах таксонів			Приклад
	рослин	грибів	тварин	
Відділ/тип	-phyta -spermae	-mycota	–	Equisetophyta – Хвощеподібні Gymnospermae – Голонасінні Chytridiomycota – Хітридієві Chordata – Хордові
Підвідділ/ підтип	-phytina	-mycotina	–	Pteridophytina – Мохоподібні Mycotina – Слизовики Craniata – Черепні
Клас	-opsida -dones	-mycetes	–	Equisetoopsida – Хвощевидні Dicotyledones – Дводольні Ascomycetes – Аскоміцети Chondrichthyes – Хрящові риби
Підклас	-idae	-myceti- dae	–	Rosidae – Розиди Oomycetidae – Ооміцети Neopterygii – Новопері риби
Порядок/ряд	-ales		-formes -ptera -vora	Linales – Льоноцвіті Escociformes – Щукоподібні Lepidoptera – Лускокрилі Carnivora – Хижаци

Підпорядок	-ineae	–	Rosineae – Розоцвіті
Родина	-aceae	-idae	Cucurbitaceae – Гарбузові Ciconidae – Лелекові
Підродина	-oideae	-inae	Apioideae – Селерові Barbinae – Барбини
Коліно/триба	-eae	-ini	Trিকেae – Пшеничні Salangini – Салангини

ДОДАТОК 4

Біномінальні назви

Кожна рослина чи тварина належить до певного виду. Вид – це основна одиниця класифікації рослинного і тваринного світу, таксономічнв категорія біологічної систематики. Латинські назви видів рослин і тварин є біноміальними, тобто складаються з двох частин: родової назви і видового епітета, що йде за нею. У ботанічній номенклатурі назву роду пишуть з великої букви, назву виду – з малої.

Родові назви бувають іменниками або субстантивованими прикметниками в **Nom.Sing.** Назва роду пишеться завжди з великої букви: **Rosa** – троянда, **Betūla** – береза, **Formīca** – мурашка, **Ardea** – чапля.

Видовий епітет виступає:

1) узгодженим означенням. У такому випадку він виражається прикметником, який узгоджується з попереднім іменником в роді, числі і відмінку: **Betūla alba** – береза біла; **Avēna satīva** – овес посівний; **Ciconia nigra** – лелека чорний; **Formīca fusca** – мурашка бура. Видові епітети, виражені прикметниками і узгоджені з іменниками (родовою назвою) в роді, числі, відмінку, часто несуть інформацію про якусь характерну ознаку даного виду. Наприклад:

– географічне розповсюдження виду: **Artemisia taurīca** – полин таврійський; **Olea europaea** – олива європейська; **Periplōca graeca** – обвійник грецький;

– екологічну ознаку (умови росту того чи іншого виду): **Arnīca montāna** – гірська арніка; **Helichrysum arenarium** – безсмертник піщаний; **Gnaphalium uliginōsum** – сушениця болотна;

– морфологічну ознаку (особливості будови, колір, смак, запах): **Hypericum perforatum** – звіробій проколотий; **Glycyrrhīza glabra** – солодка гладка; **Viōla odorāta** – фіалка пахнуча; **Gentiāna lutea** – тирлич жовтий; **Viscum album** – омела біла;

– подібність з іншими рослинами: **Ephēdra equisetīna** – хвойник хвощовий.

2) неузгодженим означенням. У такому випадку він виражається іменником в родовому відмінку: **Pulvinaria betūlae** – подушечниця берези; **Ramularia betae** – рамулярія бурякова (досл. буряку); **Aqua menthae** – м'ятна вода (досл. м'яти).

Неузгоджене означення перекладаємо українською мовою прикметником, утвореним від іменника, який виступає у ролі видового епітета. Український прикметник часто не відповідає за значенням змісту неузгодженого означення. Наприклад, **Padus avium** – черемха звичайна (досл. черемха птахів).

3) прикладкою. У такому випадку він виражається іменником в називному відмінку: **Salsōla arbuscūla** – солянка деревцевовидна; **Alium саера** – цибуля городня (alium – часник+ саера – цибуля).

Окрему групу становлять видові епітети, утворені від власних назв (епоніми). Такі епітети можуть бути виражені як іменником у формі родового відмінка, так і прикметником, узгодженим з іменником. У латинських номенклатурних найменуваннях прийнято писати епоніми з малої букви, а в українських – з великої. Наприклад: **Triticum timopheevii** – пшениця Тимофєєва.

У ботанічній номенклатурі інколи видовий епітет може бути виражений двома словами, які пишуть через дефіс. Наприклад: **Capsella bursa-pastoris** – грицики звичайні (capsella, ae, f – коробочка; bursa, ae, f – сумка; pastor, oris, m – пастух).

Українські назви видів рослин і тварин не завжди відповідають латинським. Наприклад: **Pinus silvestris** – сосна звичайна (досл. лісова).

У зоологічній номенклатурі в ролі видових епітетів часто виступають слова, які повторюють видову назву (тавтоніми). Наприклад: **Anser anser** – гуска сіра.

Якщо в тексті наводиться декілька видів одного роду, то рід повністю указують лише один раз, а потім позначають початковою літерою з крапкою:

Raeonia albifora – півонія білокріткова

P. daurica – п. даурська

P. officinalis – п. лікарська

P. tenuifolia – п. тонколиста.

У повній науковій назві виду рослини чи тварини після родового епітета вказують прізвище автора, що оприлюднив цю назву: *Equisetum arvense* L. – хвощ польовий (Лінней).

Схема граматичного аналізу біноміальних термінів

- 1) латинська назва – переклад;
- 2) аналіз за кількістю компонентів, вид синтаксичного зв'язку (узгоджене означення, неузгоджене означення, прикладка);
- 3) родова назва (частина мови, рід, відміна, відмінок, число);
- 4) видовий епітет (частина мови, рід, відміна, відмінок, число).

Наприклад:

Triticum durum – пшениця тверда.

Біноміальна назва (узгоджене означення).

Родова назва: tritūcum, іменник, середній рід, II відміна, Nom. Sing.

Видовий епітет: durum, прикметник, середній рід, II відміна, Nom. Sing.

Alium саера – цибуля городня.

Біноміальна назва (прикладка).

Родова назва: alium, іменник, середній рід, II відміна, Nom. Sing.

Видовий епітет: саера, іменник, жіночий рід, I відміна, Nom. Sing.

ДОДАТОК 5

Перелік латинських позначень і скорочень, що зустрічаються в назвах рослин, у літературі і гербаріях

- a = annus, anno – рік, в році.
ad – до, на, по.
ad hoc – до цього, для цього.
ad int. = ad interim – попередньо, поки.
addenda – додаток.
agg. = aggregatio – сукупність (частіше апоміктичних видів).
allotyp. = allotypus – у дводомних (диморфних) рослин – тип іншої статевої форми, що відповідає даному типу, наприклад, якщо конопля – тип, то плоскінь – алло тип.
an sp. nova? = an species nova? – можливо новий вид?
app. = appendix – доповнення.
a posteriori – з опиту.
a priori – наперед, без доказів.
auct. = auctorum – авторів.
auct. al. = auctorum aliorum – інших авторів.
autotyp. = autotypus – автотип, тобто зразок виду, визначений самим автором виду.
basonymum – базовим (первісна назва виду, підвиду чи іншого таксону, епітет з якого покладено в основу нової номенклатурної комбінації при перенесенні в інший рід або таксон вищого рівня):
Lycopodium selago (Huperzia selago).
beat. = beatus – померлий, покійний (автор) (використовується поруч з прізвищем).
botan. = botanicus – ботанік.
c. = cultigen – культиген (вид, що існує тільки в культурі).
cent. = centuria – сотня (при позначенні ексикат та інших гербаріїв).
c. l. = citato loco – в цитованому місці (але частіше l. c., тобто loco citato).
comb. nov. = combinatio nova – нова номенклатурна комбінація.
conserv. = conservantur – зберігається, охороняється.
cotyp. = cotyp – котип (примірник, що, окрім типу та його дублікатів, цитується при першоописі, що й паратип).
cum. diagn. (ukr.) = cum diagnosi (ukrainica) – з діагнозом (українським).
cv. = cultivar – культиватор, тобто садова різновидність або сорт.
d. = 1) dioicus – дводомний; 2) dedit – дав, прислав, пожертвував (часто на гербарних етикетках).
de facto – фактично.
delenda – те, що необхідно відмінити або знищити (наприклад: sp. delenda – вид, що підлягає анулюванню).
de novo – заново.

descr. = descriptio – опис, описав (такий-то).
 descr. emend. = descriptio emendata – виправлений опис.
 descr. opt. = descriptio optima – оптимальний (найкращий) опис.
 det., dt., determ. = determinavit – визначив.
 diagn. brev. = diagnosis brevis – короткий діагноз.
 diss. = dissertatio – дисертація.
 distr. = distributus, -a, -um – поширений, поширена, поширене.
 div. = divisio – відділ, розділ.
 e, ex – з, від.
 e. g. = exempli gratia – наприклад.
 e. p. = ex parte – частково.
 ed., edit. = editio – видання.
 em., emend. = 1) emendatus, -a, -um; 2) emendavit – 1) виправлений, виправлена, виправлено, або змінений, змінена, змінено; 2) виправив, поліпшив (опис).
 enum. = enumeratio – перелік.
 err. typogr. = error typographicus – топографська помилка (опечатка).
 ess. = essentialis – істотний (ознака).
 et al. = et alii – та ін. (що стосується переліку осіб).
 etc. = et cetera – та ін., і т.д.
 ex coll. = ex collectione – з колекції.
 exclus. = excluso, exclusis – за винятком, окрім.
 exclus. syn. = exclusis synonymis – за винятком синонімів.
 exclus. = exclusus, -a, -um – винятковий, виняткова, виняткове.
 expl. = explicatio – позначення (малюнків на таблиці).
 exs. = exsiccata – видані (опубліковані) гербарні зразки.
 ex situ – поза місцем (першого знаходження).
 f., fig. = figura – малюнок, зображення.
 f., fil. = filius – син (ставиться після прізвища автора; наприклад: L. fil. або L. f. – Ліней-син).
 fl. = flores – квітка, квіти.
 flores n. v. = flores non vidi – квітки не бачив.
 fol. = folium, folia – листок, листки.
 foss. = fossilis, fossile – викопний, викопна, викопне.
 fr. = fructus – плід.
 fructif. = fructicatio – плодоношення.
 g., gen. = genus – рід.
 gen. nov. = genus novum – новий рід.
 hab. = habitus – зовнішній вигляд, вигляд рослини.
 hb., herb. = herbarium – гербарій.
 herb. gener. = herbarium generale – загальний гербарій.
 herb. n^o = herbarium n^o – гербарний примірник №...
 herb. propr. = herbarium proprium – власний гербарій.
 h. l. = hoc loco – саме в цьому місці, тут.
 holotyp. = holotypus – голотип (дослівно «цільний» тип, тобто повноцінний тип, що є фактично номенклатурним типом).
 homonym. = homonymus – гомонім (тобто назва, що повторює

уже раніш опубліковану для групи одного і того ж таксономічного рангу і базується на іншому типі).

hort. var. = *hortensis varietas* – садова різновидність.

hybr. = *hybridum* – гібридний.

ib., *ibid.* = *ibidem* – там же.

ic. = *icon, icones* – малюнок (ілюстрація).

ic. bon. = *icon bona* – добротний малюнок.

ic. mala = *icon mala* – поганий малюнок.

ic. opt. = *icon optima* – чудовий малюнок.

id. = *idem* – він же.

ill. = *illustratio* – ілюстрація.

in – в (там-то, вказується літературне джерело).

in app. = *in appendice* – в додатку.

in cult. = *in cultis* – в посівах.

in cultura – в культурі.

in herb. abest. = *in herbario abest* – в гербарії відсутній.

in nota – в примітці.

in op. cit. = *in opere citato* – в цитованій праці (творі).

in reg. = *in regione* – в області (поясі, зоні, регіоні).

in reg. alp. = *in regione alpina* – в альпійському поясі.

in reg. silv. = *in regione silvatica* – в лісовому поясі.

in situ – на (цьому ж) місці, без переміщення.

in st. juv. = *in statu juvenili* – в молодому стані (фазі).

in vitro – в скляному посуді, в лабораторних умовах.

in vivo – в живому стані.

incl. = *incluso, -sa, -sis* – виключно.

ind. = *index* – вказівник, перелік.

isotyp. = *isotypus* – ізотип (дублікат типу – *typi dublum*, тобто дублікат типового примірника).

j., *jun.* = *junior* – молодший (після прізвища).

juv. = *juvenilis* – ювілейний.

l. = *locus* – місце.

laps. = *lapsus, lapsu* – помилка, описка.

laps. linguae = *lapsus linguae* – помилка язика, помилитися на слові.

l. c. = *loc. c.* = *loco citato* – в цитованому місці.

lectotyp. = *lectotypus* – вибраний тип (вибирається в тому випадку, якщо автор не позначив типу, на підставі, головним чином, первоопису).

leg. = *legit* – зібрав.

lib. = *liber* – книжка.

loc. = *locus* – місце.

loc. c. = *loco citato* – в цитованому місці.

loc. classicus = *locus classicus* – класичне місцезнаходження, тобто місце збору типу.

manscr. = *manuscriptum* – рукопис.

manus – рука (почерк) такого-то автора.

masc. = *masculus, -a, -um* – чоловічий, чоловіча, чоловіче.

mat. = maturus – зрілий.
 max. = maximus – найбільший.
 min. = minimus – найменший.
 modus vivendi – спосіб життя.
 monstr. = monstrum – потвора, химера.
 mont. = montanus – гірський.
 n., n^o, № = numerus – номер.
 n., nom. = nomen – ім'я, назва.
 N. B., Nb! = nota bene = поміть! (запам'ятай).
 neotur. = neoturus – новий (що замінює) тип (вибирається при загубленні всього автентичного матеріалу).
 n. g. = novum genus – новий рід.
 n. n. = nomen novum – нова назва.
 n. n. = nomen nudum – назва без опису (дослівно «гола назва»); вважається недійсною.
 nom. abortivum = nomen abortivum – неправильно складена нова назва.
 nom. barb. = nomen barbarum – «варварська», тобто неklasична назва (що не на латинській або грецькій мовах).
 nom. consew. = nomen conservandum – збережена назва (за міжнародними правилами).
 nom. delendum = nomen delendum – анульована назва.
 nom. dubium = nomen dubium – сумнівна назва.
 nom. illegitimum = nomen illegitimum – незаконна назва.
 nom. leg. = nomen legitimum – законна назва.
 nom. nud. = nomen nudum – назва без опису («гола назва»);
 nom. provisorium = nomen provisorium – попередня назва.
 nom. subnudum = nomen subnudum – назва «напівгола», тобто така, коли не були дотримані всі правила, щоб визнати її дійсно обнародованою; до таких відносяться опубліковані діагнози не на латинській мові, або назви, що базуються на малюнках і не містять важливих для даної групи деталей.
 nom. vernaculum = nomen vernaculum – народна (місцева) назва.
 notae criticae – критичні зауваження.
 n. v. = non vidi – не бачив.
 op. = opus – твір.
 op. cit. = opus citatum – уже цитований твір.
 ordo – порядок (в старих публікаціях – родина).
 p., pag. = pagina – сторінка.
 p. = pars – частина.
 paratur. = paraturus – паратип (те ж, що і котип, тобто примірник, який окрім типу і його дублікатів цитований при першоописі).
 partim – частково.
 patr. = patria – батьківщина.
 pl. = planta – рослина.

pl. exs. = plantae exsiccatae – ексикати, видані гербарні зразки.
p. max. p., pr. max. p. = pro maxima parte – в найбільшій своїй частині.

polynom. = nomen polynomiale – назва у вигляді поліноміналу (тобто більше ніж з трьох слів, без наведення систематичного рангу).

post factum – після зробленого.

post scriptum (P. S.) – після написаного (приписка).

pp. = paginae – сторінки.

p. p. = pro parte – частково.

p. p. typ. = pro parte typica – в частині, що включає в себе тип (при переліку синонімів).

pro – у вигляді, як.

pro gen. = pro genere – у вигляді (в ранзі) роду.

pro parte – частково.

pro sect. = pro sectione – у вигляді (в ранзі) секції.

pro synon. = pro synonymo – у вигляді (в ранзі) синоніма, як синонім.

proles – взагалі означає расу, але Ашерсон та ін. вживав для позначення категорій нижче підвидів і різновидностей. У Коржинського цей термін означає кожну конкретну систематичну одиницю (і вид, і расу тощо). МКБН ця категорія не передбачена.

p. s. = post scriptum – постскрипtum, тобто після листа.

s., sen. = senior – старший (після прізвища).

s. = seu, sive – або.

s. a. = sensu amplo – в широкому розумінні.

sched. = scheda, schedae – етикетка, етикетки.

sched. crit. = schedae criticae – критичні зауваження.

sec. sp. auth. = secundum specimen authenticum – за (згідно) автентипом.

sect. = secto – секція sensu – в розумінні.

sensu lat. = sensu lato, sensu latiore – в широкому розумінні.

sensu novo = sensu novo – в новому розумінні.

sensu strictiore – в більш вузькому розумінні.

sic! – саме так.

sine dubio – без сумніву.

s. l. = sensu lato – в широкому розумінні.

sp., spec. = species – вид.

sp., spec. = specimen – примірник.

sp. auth. = specimen authenticum – автентичний (справжній) примірник.

sp. coll. = species collectiva – збірний вид.

sp. excl. = species exclusae – вилучені види.

sp. n. = species nova – новий вид.

sp. neglect. = species neglecta – забутий вид.

sp. unicum = specimen unicum – єдиний примірник.

spont. = spontaneus, -a, -um – дикоростучий, дикоростуча, дикоростуче.
ssp., subsp. = subspecies – підвид.
s. str. = sensu stricto – в точному (вузькому) розумінні.
st. = statio – місцезростання.
suppl. = supplementum – доповнення.
syn. = synonymie – синонімія (множина).
syn. = synonymum – синонім.
syntypus – один із автентичних примірників.
T., t = tomus – том.
tab. nostra = tabula nostra – наша таблиця.
taxon (мн. taxa) – таксон (тобто, таксономічна категорія будь-якого рангу).
topotur. = topotypus – примірник, зібраний у тому ж місці, що й тип.
transl. nova = translatio nova – новий переклад.
typ. = typus – номенклатурний тип (зразок для виду, або вид (для роду), з яким неодмінно пов'язується назва даного таксону)
u. = urbs – місто (велике).
v. = vel – або.
v. = vide – дивись.
v. = vidi – (я) бачив.
v. in h. = vidi in herbario – бачив в гербарії.
v., vol. = volumen – том.
var. = varietas – різновидність.
veg. = vegetatio – рослинність (а також вегетація).
vol. = volumen – том.

Gaudeamus

Gaudeamus – середньовічна студентська пісня, студентський гімн. Пісня з'явилася в XIII або XIV столітті або в Гайдельберзькому, або в Паризькому університеті (Сорбонні). Себастьян Брант згадає гімн 1267 року за назвою «Gaudeamus igitur». Gaudeamus належить до жанру застільних пісень вагантів – середньовічних мандрівних поетів і співаків, серед яких були і студенти. Упродовж століть пісня передавалася усно і тому має багато варіантів. Друком текст «Гаудеамуса» вперше з'явився у 1776 році, а в 1781 мандрівний письменник К.В. Кіндлебен (Christian Wilhelm Kindleben) надав йому форми, що збереглася дотепер. Відомий мотив пісні, імовірно, композитор XV століття Йоганнес Окегем. Цю пісню тепер співають на святах і зустрічах студенти усього світу. Gaudeamus – це своєрідний символ студентства, молодості.

3 6 6 3 5 5 5 4 3 2 4 3 1 3
 Gau - de - a - mus i - gi - tur, ju - ve - nes dum su - mus!
 4 3 2 2 1 3 2 2 4 3 2 2 1 3 2 2
 Post ju - cun - dam ju - ven - tu - tem, post mo - les - tam se - nec - tu - tem,
 3 4 5 0 2 1 2 3 3 4 5 0 1 2 3 4 3
 nos ha - be - bit hu - mus! Nos ha - be - bit hu - mus!

Gaudeamus!

Gaudeāmus igitur,
 Iuvenēs, dum sumus!
 Post iucundam iuventūtem,
 Post molestam senectūtem,
 Nos habēbit humus. (2)

Vita nostra brevis est,
 Brevi finietur,
 Venit mors velociter,
 Rapit nos atrociter,
 Nemini parcetur. (2)

Гей, повеселімося,
 Поки молодії!
 Минє молодість квітуца,
 Старість нас пов'є, мов туча
 І земля покриє.

Те життя – лиш мить одна,
 Вмить воно й пролине,
 Смерть кістлява – тут як тут,
 Чинить свій над нами суд:
 Всіх до домовини.

Vivat Academia!
Vivant professōres!
Vivat membrum quodlibet,
Vivant membra quaelibet,
Semper sint in flore! (2)

Vivant omnes virgīnes,
Gracīles, formōsae!
Vivant et muliēres
Tenērae, amabiles,
Bonae, laboriōsae! (2)

Vivat et res publica
Et qui illam regit!
Vivat nostra civitas,
Maecenatum caritas,
Quae nos hic protegit! (2)

Pereat tristitia,
Pereant dolores,
Pereat diabolus,
Quivis antiburschius
Atque irrisores! (2)

Хай живе науки храм,
Хай живуть учені!
Кожен з них нехай живе.
Процвітає гроно все
У добрі, натхненні!

Хай живуть дівчата всі –
Стрункі та ласкаві!
Хай усі жінки живуть,
Що любов, тепло несуть,
Ніжні, в праці жваві!

Хай живе наш край увесь
І хто править краєм!
Хай живуть мужі ясні,
Що з їх ласки, приязні
Знань ми набуваєм!

Геть, журбо – напаснице,
Болісті, гризоти!
Геть, лукавий ліснику!
Геть, їдкий насмішнику,
З нашої спільноти!

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Дяків О. Ю., Петришин М. Й. Практикум з латинської мови для студентів природничих спеціальностей. Івано-Франківськ, 2015. 117 с.
2. Закаложний М. М. Латинська мова: підручник для студентів біологічних спеціальностей вищих навчальних закладів. Київ : Либідь, 2003. 367 с.
3. Макар І. С. Латинська мова для біологів: навч.-метод. посібник. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2014. 116 с.
4. Орлова Н.В. Біологічна латини : навч.-метод. посібник. Черкаси, 2001. 208 с.
5. Перерва В. В. Латинь. Ботанічна термінологія : довідник для студентів спеціальності 014.05 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини). Кривий Ріг : КДПУ, 2020. 120 с.
6. Попович Р. Г. Латинська мова для студентів-екологів. Рівне, 2013. 131 с.
7. Ревак Н. Г., Сулим В. Т., Назаренко О. Ю. Латинська мова та основи біологічної термінології : підручник. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2014. 406 с.
8. Чопик В. І., Єна А. В. Латинська ботанічна номенклатура : навч. посібник. Київ : РВЦ Київський у-т, 1997. 57 с.

ЗМІСТ

Передмова	3
Практичне заняття 1–2. Історія розвитку латинської мови. Роль латинської мови у формуванні природничої термінології. Латинський алфавіт. Фонетика. Наголос	4
Практичне заняття 3. Іменник. Загальна характеристика. Неузгоджене означення	14
Практичне заняття 4. Прикметник. Загальна характеристика. Узгоджене означення	18
Практичне заняття 5. Дієслово. Словникова форма. Дієвідміни. Теперішній час. Наказовий спосіб	23
Практичне заняття 6. Перша відміна іменників. Латино-грецькі дублети іменників першої відміни. Назви родин рослин і тварин	27
Практичне заняття 7. Друга відміна іменників. Латино-грецькі дублети іменників другої відміни	34
Практичне заняття 8. Прикметники першої групи. Дієприкметник минулого часу пасивного стану	43
Практичне заняття 9-10. Третя відміна іменників. Латино-грецькі дублети іменників третьої відміни	51
Практичне заняття 11. Прикметники третьої відміни. Дієприкметник теперішнього часу активного стану	62
Практичне заняття 12. Ступені порівняння прикметників. Прислівник. Вживання ступеневих форм у природничій термінології	68
Практичне заняття 13. Четверта відміна іменників. П'ята відміна іменників	72
Практичне заняття 14. Розряди числівників	78
Практичне заняття 15. Основи словотвору. Історія становлення природничої термінології	83

Латинсько-український словник	87
Українсько-латинський словник	123
Додаток 1. Список назв, вимова яких не підлягає правилам латинської мови	129
Додаток 2. Основи природничої термінології	131
Додаток 3. Зведена таблиця уніфікованих кінцевих елементів уніомінальних назв рослин і тварин	137
Додаток 4. Біномінальні назви	139
Додаток 5. Перелік латинських позначень і скорочень, що зустрічаються в назвах рослин, у літературі і гербаріях	141
Gaudeamus	147
Список використаної літератури	149

Навчальне видання

ПЕТРИШИН Марта Йосипівна
ЗАГАЙСЬКА Галина Михайлівна

**ПРАКТИКУМ З ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ
ДЛЯ СТУДЕНТІВ ПРИРОДНИЧИХ
СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ**

Навчальний посібник

Технічна редакторка

Віщак Юліанна

Підписано до друку 21.11.2022. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Друк різнографічний. Умов.-друк. арк. 8,3.
Обл.-вид. арк. 8,9. Зам. Н-013п. Електронне видання.
Видавництво Чернівецького національного університету.
58002, Чернівці, вул. Коцюбинського, 2.
e-mail: ruta@chnu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 891 від 08.04.2002

NEFAC
RENTIC

